

TÜRK İDARE DERGİSİ

İÇİŞLERİ BAKANLIĞINCA İKİ AYDA BİR ÇIKARILIR

Yıl: 44

Sayı: 342

Mayıs – Haziran 1973

İÇİNDEKİLER

MAKALELER

Sayfa

3	Batı Almanya'da Zabıta Teşkilâtı.....	Musa ATİK
25	Köy Muhtarlarının Eğitimi Konusunda Bir Öneri.....	Arslan BAŞARIR
35	Mülki İdare Bölümlerinde Neden ve Nasıl Reform Yapılmalıdır.....	Fazlı DEMİREL
47	6183 Sayılı Kanununun 106. Maddesi ve Maliye Bakanlığının Bir Genel Tebliği Üzerine Düşünceler	Neşet ERSOY
56	Memleketimizde Organize Suçlar	Hüseyin IŞIK
76	Türkiye'de Belediye Başkanlığı	Battal ÖNDER
87	İl Mahalli İdareler Plânlaması Çalışmalarında Karşılaşılan Güçlükler ve Bunların Giderilme Çareleri	M. Emin TAŞPINAR
94	Radyo ve Televizyon'un Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Kalkınmadaki Etkisi	Dr. Özkan TİKVEŞ

İDARİ COĞRAFYA

115	Çamardı İlçesi İdari Coğrafyası ...	Erol ÖZGÜREL

MAKALELER

BATI ALMANYA'DA ZABITA TEŞKİLÂTI

Musa ATİK

Mülkiye Başmüfettişi

PLAN:

- I — GİRİŞ
- II — POLİS HUKUKUNUN TAYİN VE TESBİTİ
- III — POLİSİN İDARE İÇİNDEKİ YERİ
- IV — POLİSE TANINAN YETKİLER
- V — ÇEŞİTLİ HİZMET ALANLARINDA POLİS KURULUŞLARI
 - A — Eyalet Polisi (Landespolizei)
 - B — Şehir polisi (Statdspolizei)
 - C — Federal hudut koruma polisi (Bundesgrenzschutzpolizei)
 - D — Eyalet hudut polisi (Grenzpolizei)
 - E — Hazır kuvvet polisi (Bereitschaftspolizei)
 - F — Federal Kriminel polisi (Bundeskriminalamt)
 - G — Eyalet Kriminel polisi (Landeskriminalpolizei)
- VI — POLİS GÖREV VE YETKİSİ VERİLEN DİĞER İDARİ

MAKAMLAR

- A — Federal Ulaştırma Bakanlığının (Bundesministerium für verkehr) yetki alanında kalan büyük ulaştırma. idarelerine verilen polis görev ve yetkileri
 - a — Federal yol polisi (Bundesbahnpolizei)
 - b — Federal su yolları polisi (Strompolizei)
 - c — Federal hava yolları polisi (Luftpolizei)
- B — Federal Parlamento polisi (Bundestagspolizei)

- VII —POLİSİN SAYICA DURUMU
 VIII —POLİSİN VASIFÇA DURUMU
 IX —POLİSİN ARAÇ - GEREÇ DURUMU
 A — Polis telsiz şebekesi (Funknetz)
 B — Polis telgraf şebekesi (Fernschreibnetz)
 C — Polis resim gönderme şebekesi (Bildsprechdaten)
 D — Polis telsiz _ Telefon şebekesi (Sprechfunknetz)
 X — BATI ALMANYA'DA TOPLUM OLAYLARI
 XI — TOPLUM OLAYLARINDA POLİSİN YETKİLERİ VE
 TUTUMU
 XII — ÖNERİLER

I — GİRİŞ :

Yazımızda; 11 eyaletten meydana gelen Federal Devlette polis hukukunun tayin ve tesbitinin Federal Devlete mi, yoksa eyaletlere mi ait olduğu, Batı Almanya'da polis kuruluşları, polisin idare kuruluşları içindeki yeri, polise tanınan yetkiler, toplum olayları, özellikle toplum olayları ve demonstrationlarda polisin yetkileri ve davranış şekilleri anlatılmağa çalışılmış olup bu incelemenin sağladığı görüş açısından bugün Türkiye'deki polis kuruluşlarının, polisin vasıf, sayı ve imkânları ile çalışma usullerinin kritiğinin yapılması sonucunda ortaya çıkan noksanlıklar ya da hizmetin daha iyi görülmesi bakımlarından önerilerde bulunulmuştur.

II — POLİS HUKUKUNUN TAYİN VE TESBİTİ :

Federal Almanya'da polis hizmetleri eyaletlerin (Land) esas görevleri arasındadır. Gerçekten, Anayasa'nın 30 ncu maddesi, «Eğer Anayasada başka türlü hal tarzı konmamışsa devlet yetkilerinin kullanılması ve görevlerinin yapılması eyaletlere ait bir iştir.» hükmünü ihtiva etmekte, 70 nci maddesinde de; «Anayasa'nın kanun yapma yetkisini Federal Meclise (Bundsparlement) vermediği hallerde eyaletler kanun yapmağa mezundurlar.» denilmektedir.

Eyaletler özellikle, bölgelerinde kamunun güvenlik ve düzenine ilişkin kanunları yapmaktadır. Kanun yapımının Federal Devlete mi, yoksa eyaletlere mi ait olduğunun ihtilâflı olduğu hallerde Federal Meclisin ya da eyalet meclislerinin yetkilerini Federal Anayasa Mahkemesinin kararına göre tespit etmek mümkün olmaktadır.

Daha dar anlamda polis hukukunun tespit ve tayini Federal Meclisin yetkisinde olmayıp Eyalet Meclislerinin yetki ve görev alanında kalmaktadır. Herşeyden önce, bölgelerinde polisin ve İdarî resmî makamların organization ve çalışma hukuku eyaletlere aittir. Ancak, Anayasanın özellikle hüküm getirmedığı bazı oldukça önemli konularda eyaletler federal kanunları da uygulamak durumundadırlar. Örneğin, Federal Devletin Toplantı Kanunu (Versammlungsgesetz) bütün eyaletlerde uygulanmaktadır. Her ne kadar, eyaletler kendi ihtiyaçlarına göre bazı maddeleri biraz genişletmiş bulunmakta iseler de, bunlar bir açıklamadan öte, kanunu değiştirme anlamını taşımamaktadır.

III — POLİSİN İDARE KURULUŞU İÇİNDEKİ YERİ :

Federal Cumhuriyette polis eyaletlerin kendi idarelerince yönetilmektedir. Eyaletlerin yapıları, büyüklükleri ve yetenekleri farklı olduğundan ve polis teşkilâtının kuruluşu hakkında kendilerine özgü gelenekleri olduğu için Federal Almanya'da polis kuruluşları oldukça değişiklik arz etmektedir.

Polis bütün eyaletlerde eyaletin İçişleri Bakanına, şehir devletleri Berlin, Bremen ve Hamburg'da İçişleri Senatörlüğüne bağlıdır. Esas itibariyle polisin idare makamlarına bağlanma tarzlarında bütün eyaletlerde bir benzeş olduğu bir gerçektir. Polis idaresinin genellikle (Regierungsbezierk) ve (Kreis) lerden oluşan geleneksel kuruluşuna bağlıdır.

Yukarıda ifade olunan şehir devletleri dışında Badenwürttemberg, Bavyera, Hessen, Niedersachsen, Nordrhein - Westfalen, Rheinland - Pfalz eyaletleri idare bölgelerine (Regierungsbezirk) onlar da tekrar şehir ve köylere ayrılmış olup Saarland ve Schleswig - Holstein gibi küçük eyaletlerde ise yalnız şehir ve köyler bulunmaktadır.

Polis makamları kısmen Nordrhein - Westfalen eyaletinde olduğu gibi büyük şehirlerde doğrudan doğruya idare başkanlarına bağlıdır. (Polizeiprasidien, Polizeidirektionen). Diğer eyaletlerin, örneğin ;Bavyera, Baden - Württemberg, Hessen, Bremen eyaletlerinin büyük şehirlerinde polis komünaldır. Başka bir deyişle şehir idaresinin bir bölümüdür.

Bu takdirde, Belediye başkanları da eyalet İçişleri Bakanlığının altında polisin âmiri olarak yetki ve sorumluluklara sahip olmaktadır.

Nordrhein - Westfalen ve Rheinland - Pfalz eyaletlerinde olduğu gibi birkaç eyalette köy idare makamlarının başında bulunan âmire (Gemeinde) polis görevleri de tevdi edilmiştir. Diğer eyaletlerin köylerinde (Landkreise) polis köy idaresinin yöneticisine bağlı değildir. Ayrıca kendi özel hizmet yerleri ve âmirleri vardır. Bu tür uygulamaya Niedersachsen ve Bavyera eyaletleri örnek olarak gösterilebilir.

Yukarıdan beri anlatılmaya çalışılan durumlar karşısında Batı Almanya polis kuruluşlarının farklılıklarını bütün özellikleriyle gözönüne sermek mümkün olamamaktadır.

IV — POLİSE TANINAN YETKİLER

Eyaletlerin hepsinde polisin görev ve yetkilerini gösteren kanunlar mevcut olup bugün artık sadece Saarland ve Berlin’de uygulanan Prusya polis idaresi Kanununun; «Genel ve münferit tehlikelerin bertaraf edilmesi için yerinde tahminler ve gerekli tedbirler getiren yürürlükteki kanunların çerçevesi içinde kamunun emniyeti ve düzeni sağlanır.» şeklindeki klasik ifadesi polis için genel bir yetki anlamını taşımaktadır.

Bavyera eyaletinde kamunun güvenlik ve düzeninin sağlanması konusunda polise verilmiş böyle bir genel yetki yoktur. Burada polise, görevini yapabilmesi için daha çok kanunen belli yetkiler verilmiştir. Ancak, uygulamada başarı bakımından Bavyera ile diğer eyaletler arsında önemsenecek farklar ortaya çıkmamaktadır. Genel yetkinin verildiği eyaletlerde de giderek bu yetki özel hükümlerle daraltılmış, daha belirgin hale getirilmeye çalışılmıştır.

Ayrıcalıklar dışında bütün eyaletlerde polise şahısların yakalanması ve hüviyetlerinin tespit edilmesi, karakola davet edilmesi ya da ihzaren getirilmesi ve sorguya çekilmesi hususlarında yetkiler verilmiştir. Bunların dışında, meskenlere girme ve arama yapılması, eşyaların aranması ve şahısların nezarete alınması hususları da kanunen belli istisnai hallerde mümkün kılınmıştır.

Burada belirtilen yetkiler eyalet kanunları ile polise daha çok önleyici kolluk görevleri bakımından tanınmıştır. Yani, olayların önlenmesi maksadına matuftur. Cezai eylemlerin araştırılması ve soruşturulması sırasında ve buna ilişkin işlemlerde durum biraz başkadır.

Polisin önleyici görev ve yetkilerinin yanısıra kanunlara aykırı eylemlerde, daha geniş ölçüde yetkileri bulunmaktadır. Burada artık cezai eylemlerin soruşturulmasında ve faillerinin bulunup ortaya çıkarılmasında polise verilen yetkiler ve mezuniyetler söz konusudur. Bu noktadan sonra polis çalışmalarını artık polis hukukunun esaslarına göre sürdürmez. Polisin bu alandaki görev ve yetkileri eyaletler ölçüsünde olmayıp bilakis federal hukukça, yani Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu ile tespit edilmiş bulunmaktadır.

Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 163 nci maddesi hükmüne göre polis; cezai eylemleri soruşturmak, geciktirilmesinde zarar bulunan hallerde suçların delillerini muhafaza etmek için yerinde tedbir ve tertipleri almak görev ve yetkisine sahiptir. Savcılık herhangi bir cezai eylem şüphesinden doğrudan doğruya bilgi edindiği hallerde de araştırma ve soruşturma yapılmasını polisten isteyebilir.

Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 127 nci maddesine göre, Federal Cumhuriyette yeni olmuş cezai bir olaya rastlayan ya da doğrudan doğruya bilgi sahibi olan her şahsın, bu arada her polis memurunun suçlunun kaçma şüphesinin bulunduğu ya da hüviyetinin hemen tespit edilme imkânının olmadığı hallerde yakalamak hakkı vardır. Polis memurları bunun dışında da tevkifi gerektiren koşullar bulunursa ve gecikmesinde tehlike umarlarsa yakalama yetkisine sahiptirler. Yakalanan şahsın ertesi günün bitimine kadar hakim önüne çıkarılması zorunludur.

Kriminal olaylarda belli yetkiler yalnız eski ve tecrübeli polis memurlarına aittir. Onlar savcı yardımcılığının mahsus yetkilerine sahiptirler ve gecikmesinde zarar umulan hallerde meskende olduğu gibi eşyalar ve şahıslar üzerinde de arama yapabilirler, soruşturma için önem taşıyan eşyaları zapt edebilirler. Araştırma ve soruşturmanın selâmeti bakımından bir şahsın vücudunda inceleme ve deneme yapabilirler. Ancak, fena davranma, yorma, bedeni eziyet, işkence, yanılma ya da sun'î uyutma suretile bir sanığın iradesini serbestçe ortaya koyma ve açıklaması hürriyetine halel getirilemez. Bu yüzden, Alman hukukunda yalan tespit detektörünün kullanılmasına da izin yoktur.

V — ÇEŞİTLİ HİZMET ALANLARINDA POLİS KURULUŞLARI :

Federal Cumhuriyette polis genel olarak üniformalı ve üniformasız olmak üzere iki kısma ayrılır. Çeşitli hizmet alanlarına göre üniformalı polis, eyalet polisi (Landpolizei), şehir polisi (Statdspolizei), Federal hudut koruma polisi (Bundengrenzschutzpolizei), eyalet hudut polisi

(Grenzpolizei) ve hazır kuvvet polisi (bereitschaftspolizei) bölümlerinde hizmet görmekte ve sadece Federal ve eyaletler kriminel polisi sivil olarak çalışmaktadır.

A — Eyalet Polisi:

(Landpolizei)

Polis hizmetleri eyaletlerde jandarma teşkilâtı ile yürütülürken harpten sonra eyalet ve şehir polisleri kurulmuştur. Bugün sadece Bavyera eyaletinde 5 köyde jandarma teşkilâtı mevcut olup 1975 yılına kadar tamamen kaldırılması hususunda çalışmalar yapılmaktadır. Yeşil üniforma taşıyan eyalet polisinin araç, gereç ve personel giderlerinin tamamı eyaletler tarafından karşılanmaktadır. Eyalet polisi âmirleri kanalıyla eyalet İçişleri Bakanlıklarına bağlıdırlar.

Eyalet polisi genel olarak bölgelerinde kamunun güvenlik ve düzenini korumak ile görevlidir. Olayların önlenmesi için gerekli tedbirleri alır. Başka bir deyişle, önleyici kolluk görevini ifa eder.

Atlı birlik ve polis köpeklerine de sahip olan eyalet polisi, kriminel polisin henüz el atmadığı kriminel olayları da inceler, lâzım geleni yapar. Bu polisin başlıca görevleri arasında Federal autobahn ve caddeler ile diğer yollarda trafiğin düzenlenmesi, kontrol edilmesi ve trafik suçlarının takibi işleri de yer almaktadır. Federal Almanya çapında bir bütünlük arzeden bu hizmetin görülmesinde eyalet polisine büyük görev düşmekte olup trafik konusunda eğitim gören ve münhasıran bu işte çalıştırılan memurlardan istifade edilmektedir.

B — Şehir Polisi:

(Statdspolizei)

Bavyera eyaletinin München şehrinde olduğu gibi eyaletlerin bazı büyük şehirlerinde kurulmuş bulunan mavi üniformalı şehir polisi buldukları şehirlerin Belediye hudutları içinde eyalet polisinin yukarıda ifade olunan görevlerini yaparlar ve onların yetkilerine sahiptirler. Şehir içinde trafiğin düzenlenmesi ve kontrolü görevini ifa ederler. Bu polisin bünyesinde bulunan 150 - 200 kişi kadar hazır kuvvet, meydana gelecek toplum olayları ve demonstrationlarda asıl hazır kuvvet polisi gelip müdahale edinceye kadar gerekli tedbirleri almaktadır.

Şehir polisi kommünaldır. Yani şehir idaresinin bir bölümüdür. Eyalet içişleri Bakanlığının altında belediye bakanlarına bağlıdır. Halen şehir polisinin kaldırılması ve büyük şehirlerde de eyalet polisinin görev yapması yolunda çalışmalar yapılmaktadır. Bu suretle bir eyalet içinde eyalet ve şehir polisi ayırımı kaldırılmak istenmektedir.

C — Federal Hudut Koruma Polisi:

(Bundesgrenzschutzpolizei)

Anayasanın 73/5 ve 87/1 nci maddelerinde öngörülen esaslar ve Federal Hudut Koruma Kanunu hükümlerine göre 16 Mart 1951 tarihinde kurulmuş olup Federal İçişleri Bakanlığına bağlanmıştır. Burada bahsi edilen koruma federal hudutların askerî olarak, askerî güçlerle korunması anlamını kapsamamaktadır. Federal hudutların korunması hakkındaki Kanunun 2 nci maddesi hükmüne nazaran bu kuruluş, hudutların yasak geçişlerine, hudut bölgelerinde kamu güvenlik ve düzeninin ihlâl edilmesi olaylarına karşı gerekli tedbirleri almakta, bu arada özellikle hüviyet ve pasaport kontrolü işlerini de yapmaktadır.

Görev alanı 30 kilometre derinlikteki hudut şeridini kapsayan Federal Hudut Koruma Polisi tamamen motorize hudut koruma birlikleri ile özel hudut hizmetleri bölümlerine ayrılmaktadır. Birlikler her biri München, Hannover ve Bad Bramstadt şehirlerinde de olmak üzere dört komando merkezine bağlıdır. Her komando merkezinin emrinde her biri üç bölüme ayrılan iki hudut koruma grubu vardır. Her bölüm bir asıl ve üç yedek yüzlük (Hundertschaften = yaklaşık olarak 100 kişiden kurulan bir birlik) ten teşkil edilmiş olup bir asıl yüzlük yürütme grubu (Führungsguppe) yürütme, haberleşme, keşif, ağırlık ve istihkâm takımları ile silâh, araç, haberleşme âletleri ve motorlu vasıtalar için bir tamir timinden meydana gelmektedir. Doğrudan doğruya komando merkezleri emrinde birer eğitim, istihkâm, haberleşme kısımları ile birer de helikopter timleri, karasularının kontrol altına alınabilmesi için de sahil hudut koruma emrindeki iki flotilla ve yeter sayıda motor mevcuttur.

Bahsedilen birliklerin Federal Hudut Koruma Kanununun 2 nci maddesinin (b) fıkrası hükmüne istinaden, silâhlı bir anlaşmazlıkta federal topraklara askerî araçlarla vaki saldırılara karşı koymak görevleri de bulunmaktadır. Bu durumda bu birliklerin memurları tam bir askerî birlik statüsüne tabidirler.

Federal hudut koruma özel hizmeti Hudut Koruma Müdürlüğüne (Grenzschutzdirektion) yürütülmekte olup hudut geçişlerinde görevli 10

hudut koruma amirliği bu müdürlüğe bağlı olarak, uluslar arası hava ulaşımı ile hava limanlarında olduğu gibi demiryolu, karayolu, göl ve nehir yolları ile hudut geçişlerinde gerekli hüviyet ve pasaport kontrolünü yapmaktadırlar.

Pasaport kontrolü ayrıca çok sayıdaki münferit ve önemsiz geçişlerde gümrük hizmetleri yanısıra Bavyera'da eyalet hudut polisi, Bremen ve Hamburg'ta da suları koruma polisince de (Waserschutzpolizei) yürütölmektedir.

Federal hudut koruma hizmetine başlayanlar hudut koruma komandoları emrindeki eğitim kısımlarında yetiştirilirler. Lübeck'teki eğitim komandosunda subay, assubay, spor, haberleşme, motorlu araç silâh, istihkâm ve sağlık okulları bulunmaktadır.

D — Eyalet Hudut Polisi:

(Grenzpolizei)

Eyaletler hudut polisi ile Bremen ve Hamburg'ta sulan koruma polisinin kendi bölgelerine rastlayan hudutlarda ifa ettikleri hizmetleri aşığıdaki şekilde özetlemek mümkün olabilmektedir.

aa — Federal hudut koruma polisi yanısıra çok sayıdaki münferit geçişlerde gümrük hizmetleri meyanında pasaport kontrolü yapmak.

bb — Huduttan itibaren 15 kilometrelik şerit içinde kamu güvenliği ve düzenini sağlamak ve diğer polis görevlerini yerine getirmek.

cc — Hudutları korumak. Bu işler için örneğin Bavyera eyaletinde 2500 polis memuru görevlendirilmiştir. Bavyera'da kaçak geçişleri ve her türlü hudut tecavüzlerini önlemek için doğu bloku hududu boyunca mayınlanmış bir şerit bulunmaktadır.

Avusturya hududu boyunca mayınlanmış bir saha olmayıp hududun yasak geçişleri kule gözetlemeleri ve devriye usulü ile kontrol altına alınmaktadır.

E Hazır Kuvvet Polisi:

(Bereitschaftspolizei)

Toplum olayları ve demonstrationlar için kurulmuş bulunan hazır kuvvet polisi müdürlükler (Direktionen), kısımlar (Abteilungen) ve yü-

zer kişilik birliklerden (Hundertschaften) meydana gelmektedir. Her eyalette müteaddit kısımlardan kurulmuş olan ve kışlalarda iskân edilen hazır kuvvet polisi vardır. Hazır kuvvet polisi tamamen motorize olup görevi için gerekli araçlarla donatılmıştır. Eyaletlerde genellikle diğer özel hizmet polislerinden teşkil olunmaktadır. Polisin herhangi bir bölümüne katılan genç memurlar evvelâ takriben 3 yıl kadar hazır kuvvet polisinde görev yapmak zorunluluğundadır. Ancak bu hizmetten sonra ait oldukları bölüme geçebilirler.

Bu bakımdan, hazır kuvvet polisi genç polis memurlarının yetiştirilmeleri için bir eğitim yeri de olmaktadır. Sonradan polisin değişik bölümlerine katılacak olan polis memurları orada toplum olaylarında davranış şekillerini, çeşitli araçların ve silâhların kullanılmasını öğrenirler, bu hususlarda tecrübe sahibi olurlar.

Sabit personel, yani devamlı surette bu işte kullanılan personel ile birlikte bugün 17.000 den 21300 memura yükseltilmek zorunluluğu hasil olan hazır kuvvet polisi giderlerinin büyük kısmı eyaletlerce karşılanır. Özellikle büyük yekûn tutan personel ücreti, yer ve iskân giderleri eyaletlerce ödenir. Taşıt, araç, silâh vesaire gibi teçhizat giderleri ise Federal Devlet bütçesinden ödenmektedir. Bu nedenle Federal İçişleri Bakanlığı müfettişleri eyaletlerdeki hazır kuvvet polisi kısımlarında denetleme yapmak yetkisine sahiptirler.

F — Federal Kriminel Polisi

(Bundeskriminalamt)

Bu kuruluş Anayasanın 73/10 ve 87/1 maddeleri hükümlerine göre düzenlenmiştir. Federal Kriminel Polisin görevlerini üç grupta toplamak mümkün olabilmektedir.

aa — Kriminel suçlarla mücadele etmek için yersel anlam taşımadığı ölçüde haberleri ve bilgileri toplamak ve dağıtmak.

bb — Bu haberler ve cezai olayların müşterek yanları hakkında eyalet makamlarını aydınlatmak, gerekli bilgileri vermek, interpol ile devamlı surette bağlantılı olmak ve eyaletlerin interpolle bağlantısını sağlamak.

cc — Kriminel tekniği gerektiren konularda eyalet polislerince sorulan hususlarda inceleme yapıp sonucunu bildirmek.

Bu bakımlardan federal kriminel polis âmir liginde kolleksiyonlar ve kartoteksler, silâh atışları için tecrübe yerleri, araç ve geç izleri, bi-

yoloji, kimya ve psikoloji laboratuvarları bulunmaktadır. Lüzumlu teknik tecrübe yerleri yanısıra çok sayıda elektronik aletler suçların araştırılmasında, suçluların kovalanması hizmetlerinde kullanılmaktadır.

Örneğin; Mevcut elektronik beyinler tarafından birçok sorulara isabetli cevaplar hazırlandığı gibi resim göndericiler (Bilsender) aracılığı ile de bir suçlunun resmini ve açıklayıcı birçok yazılı bilgiyi azami iki saat zarfında Batı Almanya'nın bütün şehirlerindeki polis merkezlerine ulaştırmak mümkün olabilmektedir. Bu suretle gönderilen resimler yüzlerce kilometre uzaklıktaki şehirlerde orijinaline çok yakın nitelikte alınabilmektedir. Bu uygulamanın suçluların yakalanmasında sağlayacağı kolaylık izaha hacet göstermeyecek kadar açıktır.

Wiesbaden şehrinde kurulmuş olan bu teşkilât Federal İçişleri Bakanlığına bağlıdır. Kısaca BKA rumuzu ile ifade olunan federal kriminal polis, eyaletlerin kriminal polis kuruluşları ile irtibatlıdır. Onlara teknik ve istihbarat yönünden yardımlarda bulunduğu gibi interpolle irtibatlarını da sağlar. Eyalet kriminal polisleri interpolle yazışmalarını Wiesbaden'deki federal kriminal âmirliği aracılığı ile yapmaktadırlar.

Kaide olarak Federal kriminal polis âmirliği eyaletlerdeki olaylara müdahale etmez. Bu olayların araştırılması, suçluların yakalanması eyaletlerin kriminal polis teşkilâtının yetki ve sorumluluğundadır. Ancak, iki halde eyaletlerdeki bir olaya müdahale etmesi mümkün olabilmektedir.

aa — Federal İçişleri Bakanı lüzum görürse,

bb — Eyalet İçişleri Bakanları yardıma çağırırlarsa,

Federal İçişleri Bakanının müdahale kararının federal meclis tarafından tasdik edilmesi lâzımdır. Federal İçişleri bakanı lüzum görürse müdahale hemen yapılır, en kısa zamanda meclise sunulur. Meclis tasdik etmezse müdahale durdurulur. Örneğin; Baader - Meinhof - Bande olayında Federal İçişleri Bakanı müdahale etti, eyaletler polisleri arasında sağlanan işbirliği ile yakalanmaları temin olunmuştur.

Anayasanın 91 nci maddesi hükmüne göre, devletin bütünlüğü tehlikeye girdiğinde Federal Meclisin kararı ile Batı Almanya'daki bütün polis kuruluşları Federal İçişleri Bakanına bağlanmaktadır. Bunun dışında, federal baş avukatlık soruşturmasını bizzat yürüttüğü hallerde (Örneğin casusluk olaylarında) soruşturmayı federal kriminal polise devredebilir.

Federal Kriminal polis bünyesinde koruma grupları bulunmaktadır. Bu gruplar Federal Başkan, Başbakan, bakanlar ve diğer yüksek devlet

memurlarının emniyetini sağlarlar, yabancı devlet misafirlerini korurlar.

G — Eyalet Kriminal Polisi:
(Landeskriminalpolizei)

Her eyaletin merkezinde bir kriminal polis amirliği kurulmuş olup üniformalı polisle birlikte organizatör bir İdarî makama bağlıdır. Bu makam eyaletler içişleri Bakanlığıdır. Eyalet kriminal polis teşkilâtı eyaletlerde üniformalı polisin muhtelif hizmet yerlerinde 3 - 5 er kişilik bölümler halinde serpiştirilmiştir. Bu bölümler hizmet bakımından eyalet merkezindeki kriminal polis âmirliğine bağlıdır. Örneğin; Bavyera eyaletinde merkez kriminal amirliği dışında en az 40 kadar kriminal hizmet yeri vardır. Bunlar üniformalı eyalet ve şehir polisi karakollarında 3 - 5 memurdan ibaret kuruluşlardır. Daima sivil olarak çalışırlar. Kriminal polis kuruluşu olmayan yerlerde kriminal olaylara önce eyalet, hudut koruma ve şehir polisi müdahale eder.

Eyalet kriminal polislerinin kendi ölçülerinde teknik imkânları bu-Bunmakla beraber daha ileri ölçüde teknik tecrübeleri icabettiren hususlarda federal kriminal polis âmirliğinden yardım isteyebilirler. İnterpolle ve diğer eyaletlerle olan bağlantılarını federal kriminal polis âmirliği aracılığı ile yaparlar. Eyalet kriminal polis âmirlikleri yalnız İsviçre ve Avusturya ile direk temaslarda bulunabilmektedir.

VI — POLİS GÖREV VE YETKİSİ VERİLEN DİĞER İDARİ MAKAMLAR :

A — Federal Ulaştırma Bakanlığının (Bundesministerium für verkehr) yetki alanında kalan büyük ulaştırma idarelerine verilen polis görev ve yetkileri bulunmaktadır.

a — Federal Yol Polisi:
(Bundesbahnpolizei)

Anayasanın 73/6 ve 87/1 maddeleri hükümlerine istinaden kurulmuş ve Federal yol polisi müdürlüğü olarak teşkilâtlanmıştır. Federal yol polisi karakol ve devriye olmak üzere iki türlü hizmet görmektedir. Toplam mevcudu yaklaşık olarak 2600 polis memuru olup yollarda (Autobahn ve

demiryolu) kamu güvenliği ve düzenini tehdit eden durumlarda lüzumlu tedbirleri almak, federal yollardaki tesisleri, işletmeleri ve yolları tehlikelere karşı korumak görevleri ile yükümlü kılınmıştır. Federal yol polisinin yersel yetkileri ulaştırma idarelerinin bölgeleri ile sınırlıdır.

Federal yol polisi yanısıra federal yol takip hizmetini (Bundesfahndungsdienst) gören memurlar da vardır. Bu kısımda çalışan memurlar demiryolu tesislerinde ve trenlerde meydana gelen cezai olayları takip ederler, soruştururlar. Örneğin; demiryolu işletmelerindeki hırsızlık, zimmete para geçirme, ihtilas, irtikâp, hüviyet ve bilet sahtekârlıkları gibi olayların takip edilmesi ve soruşturulması münhasıran bu hizmet mensuplarına aittir.

b — Federal Su Yolları Polisi:

(Strompolizei)

Federal su ve gemi işletmesi (Bundeswasser-und Schiffahrtsverwaltung) idaresi Anayasanın 74/21, 87/1 ve 89 ncu maddeleri hükümlerine göre kurulmuş olup bütün federal cumhuriyet bölgesinde geçerli olmak üzere göllerde, büyük kanal ve nehirlerdeki seyrüseferde görev ifa etmektedir. Bu kuruluşa uğraş alanında polis görev ve yetkileri de verilmiştir.

Bu maksatla, 2.4.1968 tarihli Federal su yolları Kanununun 24 ncü maddesi hükmü ile Federal su yollarında her türlü tehlikelerin önlenmesi tedbirlerini almaya imkân veren yetkilere sahip göl, nehir ve kanal yolları polisi kurulmuştur.

Bu teşkilâtın görevleri Federal devletin görevleri hakkındaki kanunda deniz gemi işletmesi ve iç sular gemi işletmesi alanlarında ayrı ayrı gösterilmiştir. Şüphesiz, Federal Ulaştırma Bakanlığı ve eyaletler ulaştırma bakanlıklarının işbirliği ile Federal su yolları polisinin yetki alanında eyaletlerin polis güçlerinden de istifade edilmektedir. Eyaletlerde bu maksatla suları koruma polisi (Wasserschutzpolizei) kurulmuştur. Yukarıda ifade olunan görevleri eyalet bölgelerinde eyaletlerin suları koruma polisi yapagelmektedir.

c — Federal Hava Yolları Polisi:

(Luftpolizei)

Hava yolları işletmesi Anayasanın 73/6 ve 87/d maddeleri hükümlerine istinaden kurulmuştur. Bu kuruluşa hava yolları Kanununun 29/1

maddesi hükmü ile, hava seferleri sırasında kamunun emniyet ve düzeni için olduğu kadar hava seferlerinin selameti için de varit olabilecek tehlikelerin önlenmesi görevi verilmiş bulunmaktadır.

Bu görev, üniformalı hava yolları polisi tarafından yerine getirilmektedir. Yukarıda ifade olunan görevler ya da eyaletlerde Federal Devlet tarafından görevlendirilen idarelerce sürdürülmektedir.

Hava yolları ve yolcuların güvenlik ve selametinin sağlanması görev ve yetkileri Anayasa ile Federal devlete verilmiş olduğundan bu takdirde Federal Ulaştırma Bakanının uçuş güvenliği ve selameti bakımından lüzumlu talimatları verme yetkisi bulunmaktadır.

Hava limanlarında kamu güvenlik ve düzeninin sağlanması ve korunması görevleri de hava limanının bulunduğu eyaletin polisi tarafından yürütülmektedir.

Son zamanlarda bir hayli önem kazanan uçak kaçırma olaylarını önlemek için Batı Almanya'da hava limanlarında geniş ölçüde tedbirler alınmış olduğu izlenmiştir. Uçağa binecek yolcular polisçe sıkı bir kontrole tabi tutulmakta, bagaj ve yolcu beraberindeki çanta vesair paketler ince den aranmaktadır. Yolcuların aranmasında el ve boy detektörlerinden istifade edilmektedir. Polis memurları tarafından uçağa binecek yolcuların vücudunun muhtelif yerlerinde gezdirilen el detektörleri madenî bir cismin varlığından haberdar etmektedir. Boy detektörleri ise açık kapı şeklinde olup içinden tek tek geçen yolcuların üzerlerinde bulunan madenî cisimleri, tablosunda çizili insan şekli üzerinde verim de belli etmek suretile göstermektedir. Kapalı hücrelerde ayrıca el yordamı ile de aranan yolcular kontrol mahallî ile uçak arasında havadan bağlantı sağlayan hareketli kapalı bir köprüden geçirilmek suretile artık hiçbir kimse ve yerle temas ettirilmeden uçağa bindirilmektedir.

B — Federal Parlamento polisi : (Bundestagspolizei)

Federal Parlamentoda güvenlik ve emniyetin sağlanması Federal Parlamento polisine aittir. Anayasanın 40/2 nci maddesine göre, Parlamento başkanı parlamento binalarında polis yetkisine de sahip olmaktadır. Bu yetkinin verilmesi genel polisin parlamento binalarına sokulmaması maksadına matuftur. Parlamento Başkanı kendi yetkilerinin uygulanmasında yukarıda ifade olunan özel güvenlik kuvvetlerini kullanır. Bu yardımı isteminde bulunabilmektedir.

VII — POLİSİN SAYICA DURUMU :

1972 yılı başı itibarıyla Federal Almanya Cumhuriyetinde polis sayısı aşağıya çıkarılmıştır.

a — Eyaletlerin genel polisi :

Üniformalı polis	96.600
Hazır kuvvet polisi	16.700
Kriminal polis	16.100
Kadın polis	1.200
Polis öğrencileri	1.600
	132.200

b — Federal Hudut Koruma :

Federal hudut koruma birlikleri	18.200
Özel hizmet	1.000
	19.200

c — Federal Kriminal amirliği : 700

d — Federal Yol polisi : 2600

Böylece polis toplam olarak 154.000 i bulmaktadır. Batı Almanya'da yaklaşık olarak 61.6 milyon nüfus hesaplanıp tamamen özel hizmet durumunda olup genel polis hizmetleri meyanında sayılmayacak olan Federal Hudut Koruma ve Yol Polisi çıkarılınca 466 nüfusa (bir polis düşmektedir.

VII — POLİSİN VASIFÇA DURUMU :

Polis memuru adayı genellikle 18 ilâ 25 yaşları arasında polis teşkilâtına alınmakta, istisnai olarak daha genç ve nihayet 55 yaşına kadar daha yaşlı istekliler de alınabilmektedir. Polis hizmetine kabul ile isteki ve hizmetine girdiği eyalet arasında bir memuriyet münasebeti teessüs eder. Birinci yıl eyaletin ya hazır kuvvet polisinin özel bir birliğinde ya-

da bir polis okulunda eğitilir, yetiştirilirler. Her eyalette en azından bir polis okulu bulunmaktadır.

Bu eğitim hazır kuvvet polisindeki takriben iki yıllık bir hizmetle tamamlanır. Genç polis memuru bu zaman içinde polis için lüzumlu kanunları örneğin; Polis hukuku, ceza hukuku, trafik hukukunu öğrenir. Çeşitli sınıflarda polis sürücü ehliyetleri kazanır. Küçük, büyük ve alışılmamış olaylarda güvenlik ve düzenin sağlanabilmesi için tutum ve davranış- tarzlarını öğrenir. Branşlarına, ayrılanlara haberleşme, motorlu araç ve trafik hizmetleri derinliğine öğretilir. Bütün polis memurları makine ile yazmasını öğrenirler.

Trafik, motorlu araçlar ve haberleşme gibi polisin teknik hizmet dallarında polis memurlarını yetiştirmek için Essen ve Wiesbaden de teknik polis okulları bulunmaktadır. Bunun dışında belli meslek dalları için polis memurları, Federal hudut koruma polisinin teknik okullarında da yetiştirilebilmektedir.

Artık helikopterlerin polis maksatları için de kullanılması önem kazandığından lüzumlu personelin yetiştirilmesi zorunludur. Helikopter pilotları Federal Hudut Koruma Polisinde yetiştirilmektedir. Her eyalette atlı polislerin ve polis köpeklerinin eğitilmeleri imkânları da mevcuttur.

Daha yüksek öğrenim gören memurlar daha kısa müddetle eğitime tabi tutulabilir. Daha yüksek okul imtihanı vermemiş olan memurların meslekî ve genel bilgiler kazanmaları, kültür seviyelerinin yükseltilmesi bakımından derslere iştirak ettirilirlir. Mesleki bilgilerin yanısıra bilhassa vatandaşlık hukuku ile ilgili hususların öğretilmesine önem verilmektedir. Polis asker statüsüne tabi olmadığı, başka bir deyişle askerî düşmanlara karşı kullanılmadığı için askerî bir eğitim bahis konusu değildir. Hali ile asker kadar ağır silâhlarla da donatılmamıştır.

Kriminal hizmete ayrılan polis memurlarına özel kriminal polis kurslarında meslekî bilgiler verilir. Cezai eylemlerin incelenmesi ve soruşturulması hususlarında yetiştirilirler.

Daha çok yüksek tahsil gören ya da genel bilgileri kapsayan derslerden sınav kazanmış olan polis memurları hizmete alınmalarından takriben 4-5 yıl sonra eyaletlerin polis okullarında 6 ay süre ile kurslara devam edebilirler. Bu kursların bitiminde polis komiserliği (Polizei Kommissar), polis üst komiserliği (Polizei Oberkommissar), başkomiserliği (Polizei Hauptkommissar) ve polis bölge komiserliklerine (Polize Bezirksammissar) atanabilmek için sınavları kazanmak gereklidir. Yukarıda açıklanan hizmetlere ehil olan memurlar uzun yıllar süren başarılı

hizmetleri sırasında daha yüksek polis hizmetleri için yetiştirilmek üzere Münster şehri yakınlarında Hiltrup'taki polis enstitüsüne gönderilebilirler. Bu kurs takriben 1 yıl devam eder. Özel bir imtihan komisyonu huzurunda kazanılan sınavda başarı gösterenler polis ve kriminal polis müşavirlikleri (Polizeirat, Kriminalpolizeirat), yüksek müşavirlikler (Polizeioberrat) ve polis müdürlüklerine (Polizeidirektör) atanabilirler ve bu kademelerden geçenler polis müfettişi olarak (Inspekteur der polizei) branşlarının en yüksek mevkilerine kadar yükselebilirler.

Hiltrup'daki polis enstitüsünün masrafları Federal Devlet ve eyaletlerce müştereken karşılanmaktadır. Federal devlet ve her eyaletçe tensip ve atanan işçer üyeden kurulan bir kurulca çalışmaları denetlenir. Yüksek hizmet kurslarını bitirme sınavları da bu kurul huzurunda yapılır. Sınavlar yazılı ve sözlü olmak üzere iki kısımdır.

IX — POLİSİN ARAÇ — GEREÇ DURUMU :

Federal Almanya'da polis geniş ölçüde motorizedir. Her türlü hizmet ve ihtiyaçları için örneğin; nakliye, telsiz taşıma, ekip taşıma, özel ve yedek motorlu vasıtaları mevcuttur. Hazır kuvvet polisinde lastik paletli ve makineli tüfekli tanklar, su fişkirticileri ile taş vesaire maddelerle haricen vaki olacak saldırılara karşı korunmuş birlik taşıma araçları kullanılmaktadır.

Keza, tabanca, otomatik tabanca, kısa ve uzun menzilli otomatik silahlar, ses, sis ve gaz bombalan poliste kullanılan silahlar arasında sayılabilir.

Batı Almanya'da polis aşağıda açıklanan haberleşme şebekelerini kullanmaktadır.

- a — Polis telsiz şebekesi (Funknetz),
- b — » telgraf » (Fernschreibnetz),
- c — » resim gönderme şebekesi (Bildsprechdaten),
- d — » telsiz,-telefon » (Sprechfunknetz),

Bu şebekelerin tetkiki sırasında gerçekten bilgi sahibi olunabilmesi için iki farklı şebeke alanından söz etmek zorunluluğu vardır. «Üst şebeke alanı» diye adlandırılan birinci alandaki şebekeler polisin eyaletlerle Federal 'Devlet arasındaki haberleşme bağlantısını sağlar. İkinci şebeke alanı ise «Alt şebeke alanı» olarak ifade olunur ve polisin eyaletler içindeki haberleşmesini temin eder.

a — Polis Telsiz Şebekesi :

(Funknetz)

Federal Devlet nezdinde merkez telsiz istasyonu, eyalet idarelerinde de tali telsiz istasyonları mevcut olup, birbirleri ile devamlı bağlantılı olan bu istasyonlar kriminal polis haberlerini gece gündüz demeden ve geciktirmeden birbirlerine ulaştırırlar. Eyalet telsiz istasyonları kriminal bilgileri Federal Devletteki merkez telsiz istasyonuna iletirler, merkez telsiz istasyonu da diğer eyaletlere bilgi vermektedir. Kısa dalga üzerinde tesis olunan bu çevrimde haberleşme sağlanmaktadır.

Wiesbaden'deki Federal Kriminal amirliğin eyalet telsiz istasyonları ile doğrudan doğruya telsiz bağı mevcut olmamakla beraber, interpolle bağlantılı bir telsiz istasyonu bulunmaktadır. Eyaletlerle olan bağlantısını Federal idaredeki telsiz merkezi aracılığı ile yapar.

b — Polis Telgraf Şebekesi:

(Fernschreibnetz)

Polis, acele haberlerin ulaştırılmasında kendine mahsus telgraf şebekesini kullanmakta olup bu hatlar Alman Federal Posta İdaresinden kiralanmıştır. Üst şebeke alanında, Federal Devlet ile Eyaletlerin telgraf bağı kurulmuştur. Telgraf şebekesi iki yende düğümlemektedir. Birincisi merkez bağlantı istasyonu, Federal İdarede Bonn şehrinde, ikincisi Hessen eyaletinde Wiesbaden şehrindedir. Bu şehirde bulunan Federal Kriminal Polis amirliği eyaletlerle olan bağlantısını daha çok buradaki telgraf istasyonu ile temin etmektedir.

Eyaletlerin merkezlerindeki telsiz istasyonları eyaletin kaza ve köyleri ile bağlantılı olup genellikle polis hizmet yerlerinde teleks ile bağlantı sağlanmaktadır.

c — Polis Resim Gönderme Şebekesi :

(Bildsprechdaten)

Suçlarla daha iyi mücadelede gerekli tedbirler meyanında Wiesbaden'de Federal Kriminal polis amirliğinden başlayıp bütün eyaletlere yayılan bir resim gönderme şebekesi tesis olunmuştur. 1 Mayıs 1970 tarihinden bu yana tesis olunan bu şebeke kullanılmaya başlanılmıştır. Bu elektronik cihazlarla azami iki saat içinde Batı Almanya'nın bütün eya-

letlerindeki ve şehirlerindeki polis kuruluşlarına, örneğin bir katilin resmi yollanabilmektedir. Bu resimler yüzlerce kilometre uzaklıklarda kurulmuş olan elektronik cihazlarla orijinaline çok yakın nitelikte alınabilmektedir.

d — Polis Telsiz - Telefon Şebekesi

(Sprechfunknetz)

Eyaletler polis teşkilâtında telsiz - telefon şebekesi vardır. Polis arabalarına monte edilen telsiz _ telefonlar vasıtasıyla ekip arabalarında da trafik arabalarında görev sırasında polis memurlarının devamlı surette polis merkezleri ile bağlantılı bulunmaları ve herhangi bir olayda bir merkezden yönetilebilmeleri mümkün olmaktadır.

X — BATI ALMANYA'DA TOPLUM OLAYLARI :

Harpten sonra 10 yıl Batı Almanya'da toplum olayına rastlamak mümkün olmamaktadır. ilk defa 1953 yılında Komünist Partisi (Kommunistische Partei Deutschlands — KPD) piyasanın çalışma saatlerinin ayarlanması konusunda bir yürüyüş yapmış ve polisle çatışmıştır.

1954 yılında metal endüstrisindeki grevde Komünist Partisi (KPD) işçileri tahribe zorlamış, çalışmak isteyen işçileri fabrikaya sokmak için uğraşan polisle çatışma olmuştur.

1967 yılına kadar başka toplum olayı cereyan etmemiştir. 1967 yılında Erhard Hükümeti çekilince büyük koalisyon hükümeti kurulmuş olup Hristiyan Sosyal Partisi (Christlich - Soziale Union = CSU) ve Sosyal Demokrat Parti (Sozialdemokratische Partei Deutschlands = SPD) tarafından kurulan koalisyon Federal Mecliste çok kuvvetli olunca muhalefet 20 sandalye gibi çok az sayıda kaldığından muhalefet partisi olan Serbest Demokrat Parti (Freie Demokratische Partei = FDP) Meclis içinde etkili bir muhalefet yapamayınca Meclis dışında bazı toplantı ve gösterilere başvurmuştur. Cadde ve meydanlarda (Hükümeti istemeyiz) bağrıışları arasında, demonstration'lara rastlanmış, fakat polisle önemsenecek çatışmalar olmamıştır.

1968 yılının Paskalya bayramından sonra Rudi Dusche başkanlığındaki Sosyalist öğrenciler Birliği muhalefeti sokağa dökmüş, devamlı gösteri ve yürüyüşler yapmıştır. 1968 yılının Nisan ayında Berlin'de Dutscheke'ye suikast yapıp tabanca üe yaralanınca solcular «Bild» gazetesinin bu suikastle ilgili olduğunu iddia etmişler, sol kuruluşlar anılan ga-

zetenin matbaasını tahrip etmek ve dağıtımını önlemek istemişlerdir. Polis gazete binasını güvenlik altına almış ve gazetenin dağıtımını sağlamıştır. Bu sırada güvenliği sarsan birçok olaylarda ölen ve yararlananlar olmuştur.

Aşırı solcular yerine göre günlük olayları istismar ederek (Örneğin ; Hannover’de otobüs ve tramvay ücretleri artırılınca bunu mesele yapmışlardır.) birçok toplantılar ve gösteri yürüyüşleri düzenlemişler, bu nedenle meydanlarda ve caddelerde toplanan büyük öğrenci kalabalığı ile polis birlikleri sık sık karşı karşıya gelmek durumunda kalmıştır.

Olimpiyatlar sırasında Almanya’nın her yerinden gelip München’de toplanan aşırı solcular «Harbe karşı» adı altında bir gösteri yapmak istemişler, Baviera polisi izin vermeyince çatışma olmuş ve 50 kişi yaralanmıştır.

XI — TOPLUM OLAYLARINDA POLİSİN YETKİLERİ ve TUTUMU

Toplum olaylarında ve demonstrationlarda hazır kuvvet polisi görev ifa etmektedir. Bu özel hizmet polisi Türkiye’de toplum polisine benzemektedir. Ancak, sayı, araç ve silah bakımından toplum polisinden daha üstün bir kuruluştur.

Toplum olaylarında Türkiye’de olduğu gibi polis olanaklarının yeterli olmadığını saptanması halinde idare âmirlerinin ya da herhangi bir makamın askerden yardım isteme yetkisi yoktur. Daha açık bir anlatıyla, 1968 yılında konmuş bulunan Anayasa’nın 87/A fıkrası hükmü gereğince, asker toplum olaylarına karışamaz. Silahlı ayaklanma hah dışında güvenlik görevleri ile yükümlü İdarî makamların istekte bulunmaları da durumda değişiklik meydana getirmemektedir.

Bu bakımdan, hazır kuvvet polisine önem verilmesi, sayı, araç ve silah bakımından güçlü hale getirilmesi zorunluluğu hasıl olmuştur. Hazır kuvvet polisi aralıksız olarak eğitilmekte, toplum olaylarında, davranış tarzları ve toplum psikolojisi öğretilmektedir. Yukarda da ifade edildiği gibi, hazır kuvvet polisi kışlaları polisin diğer bölümlerinde çalışan memurların da eğitildikleri yer haline getirilmiştir.

Toplum olaylarında hazır kuvvet polisinin kullanılabilmesi eyaletlerin içişleri bakanlarının iznine bağlıdır. Eyalet polis müdürleri ya da şehir polisi bulunan büyük şehirlerde Belediye başkanları herhangi bir toplum olayında bilgi sahibi olup da hazır kuvvet polisini kullanmak istedikleri

takdirde vakit geçirmeden eyaletin İçişleri Bakanına durumu bildirirler ve izin isterler. Eyalet İçişleri Bakanlarının emriyle kâfi miktarda hazır kuvvet polisi görevlendirilmektedir. Hazır kuvvet polisi konusunda Federal Devletin yardımı bahis konusu değildir. Toplum olayları ve demonstrationlarda eyaletler kendi hazır kuvvet polislerinin imkânları ile tedbirli ve tertiplerini almak durumundadırlar. Ancak, Anayasa'nın 91 nci maddesine göre, devletin bütünlüğü tehlikeye girdiğinde Federal Meclisin karar ile Batı Almanya'daki bütün polis kuruluşları Federal Devletin İçişleri Bakanına bağlanmaktadır. Bu halde, Federal Devlet İçişleri Bakanı eyaletlerin polislerini de lüzum gördüğü yere sevk etmek ve görevlendirmek yetkisine sahip olmaktadır.

Federal Devletin toplantı kanunu (Versammlungsgesetz) bütün eyaletlerde de uygulanmaktadır. Her ne kadar, eyaletler kendi ihtiyaçlarına göre bazı maddeleri biraz genişletmiş bulunmakta iseler de, bunlar bir açıklamadan öte, kanunu değiştirme anlamını taşımamaktadır.

Anılan Kanununun 14 ncü maddesi hükmüne nazaran, herhangi bir açık hava toplantısı ya da gösteri yürüyüşünün en geç 48 saat önce şehirdeki kamu düzeni bürosuna (Amt Für Öffentliche Ordnung) bildirilmesi gereklidir. Kapalı yer toplantıları için buna lüzum yoktur. Fakat, halen yabancıların kapalı yer toplantılarını da önceden bildirmelerini zorunlu kılan kanun değişikliği üzerinde çalışılmaktadır.

Açık hava toplantıları ve gösteri yürüyüşleri haber verilmeden yapılırsa esas itibariyle polis tarafından dağıtılmaktadır. Eğer zararsızsa ve bilakis dağıtılması trafik ya da başka bakımlardan mahzurlu ise, görevli polis âmirlerinin toplantıyı dağıtmama ve kontrol altında devam ettirme yetkisi vardır.

Açık hava toplantısı ya da gösteri yürüyüşü için bilgi verilip de yetkili makamlarca izin verilmemişse, bu takdirde toplantı ve yürüyüş behemahal dağıtılır. Esasen kanunen yasak edilmiş olması, polisçe zararlı görülmesi, o kuruluşun tertiplemediği daha önceki toplantı ve yürüyüşlerde kriminal olaylar çıkmış olması izin verilmeme nedenleri arasında sayılabilir.

Açık hava toplantıları ve gösteri yürüyüşlerinin dağıtılmalarının zorunlu olduğu hallerde görevli polis âmirleri önce hoparlörlerle dağıtılmaları için anons yapmakta, aralarına girip dağıtılmaları için ikaz etmektedirler. Aslolan toplantının herhangi bir şiddet hareketine başvurulmadan dağıtılması olmakla beraber mümkün olmazsa hazır kuvvet polisi elinde bulunan su fişkirticilerine iş düşmektedir. Bu tankerler tarafından fişkirtılan tazyikli suyun toplantının dağıtılması bakımından büyük fayda-

lar sağladığı polis yetkilileri tarafından ifade edildiği gibi, daha önce cereyan etmiş toplum olaylarına ait filmlerde de bizzat izlenme imkânı bulunabilmiştir. Kuşkusuz, su fişkirtici araçların yanısıra kullanılan gaz bombaları da bu hususta fayda sağlamaktadır.

Polis Görevleri Kanununun (Polizei Aufgaben Gesetz = PAG) 38 ilâ 45 nci maddeleri polise bu gibi hallerde silah kullanma yetkisi vermekte olup polis ancak topluluktan ateş edildiği takdirde silah kullanabilmektedir.

Toplantı Kanununun (Versammlungsgesetz) iki ilâ 20 nci maddeleri hükümlerine göre toplantı ve yürüyüşlerde bir yönetici ve kollarına beyaz band takılmak suretile belli edilen yeter sayıda intizam sağlanması ile görevli kimselerin bulunması lâzımdır. Yönetici ve düzenleyiciler toplantı ve yürüyüşün intizam içinde, herhangi bir kanunsuz harekete, tahribe başvurulmadan devam ettirilir, böylece dağıtılmasından sorumludurlar. Yönetici tarafından toplantıyı terk etmesi istenen bir kimse hemen toplantıyı terk etmek zorundadır.

Federal Meclis ile eyalet meclisleri etrafında açık hava toplantısı ya da gösteri yürüyüşü yapılması yasaklanmış olduğu gibi, toplantılara ve yürüyüşlere üniforma ile ve silahlı olarak katılmak da yasaklanmıştır. Bahsi edilen kanun yasakladığı hususları 21 - 29 ncu maddeleri ile 6 ay ilâ 5 yıl arasında hürriyeti kısıtlayıcı ve para cezası ile müeyyide altına almış bulunmaktadır.

XII — ÖNERİLER :

Yukarıdan beri anlatılmasına çalışılan incelemenin sağladığı görüş açısından bugün Türkiye'deki polis kuruluşlarının, polisin vasıf, sayı ve imkânları ile çalışma usullerinin kritiğinin yapılması sonucunda ortaya çıkan noksanlıklar ya da hizmetin daha iyi görülmesi bakımlarından;

a — Batı Almanya hazır kuvvet polisinde olduğu gibi Türkiye'de toplum polisinin sayıca ve vasıfça yükseltilmesi, araç, gereç ve silah bakımından yeni imkânlarla kavuşturulması, örneğin; Batı Almanya hazır kuvvet polisinde toplu hareketlere karşı kullanılan lastik paletli tanklar ve su fişkirtici tankerlerden hiç değilse Ankara, İstanbul ve İzmir gibi büyük şehirlerimizdeki toplum polisi birliklerine temin olunması,

b — Bütün şehirlerimizde yeterli ölçüde toplum polisi teşkilatı kurulduktan ve yukarıda ifade olunan seviyeye ulaştırıldıktan sonra artık 5442 sayılı Ü1 İdaresi Kanununun 11/B ve 32/E maddelerinde Vali ve

kaymakamlara verilen asker yardımı isteme yetkisinin sadece silahlı ayaklanmalara münhasır kılınması, açık hava toplantıları ve demonstrationlarda sık sık askerin halkla karşı karşıya getirilmemesi,

c — Batı Almanya hazır kuvvet polisinde olduğu gibi Türkiye’de toplum polisinin mesleğe yeni alınan polis memurlarının eğitim yeri haline getirilmesi, toplum polisi tesislerinde yeni memurlara küçük, büyük ve alışılmamış olaylarda güvenlik ve düzenin sağlanabilmesi, tutum ve davranışlarının öğretilmesi, her türlü silahın kullanılmasında tecrübe sahibi edilmesi, branşlarına ayrılanlara haberleşme, motorlu araç ve çeşitli gereçlerin kullanılmasının öğretilmesi, bu bakımdan poliste hangi kısma ayrılacak olursa olsun mesleğe yeni alınan memurların hepsinin önce 1-2 yıl müddetle toplum polisinde hizmet görmesi, bilahare ait olduğu kısımda görevlendirilmesi,

d — Hizmetlerin daha kolay yürütülmesi ve arzu edilen sonuçların alınabilmesi bakımından; uçak kaçırma olaylarına karşı hava limanlarında yolcuların aranması kolaylığını sağlayan el ve boy detektörleri ile kriminal poliste kullanılan ve suçluların yakalanmasında büyük kolaylık sağlayan resim göndericilerden imkânlar ölçüsünde Türk polisine de temin olunması,

Önerilerinde bulunmakta, imkân ölçülerinde gerçekleştirilmelerinde hizmetin daha etkili ve yararlı şekilde sürdürülmesi yönünden fayda mülâhaza etmekteyiz.

KÖY MUHTARLARININ EĞİTİMİ KONUSUNDA BİR ÖNERİ

Arslan BAŞARIR

Giriş :

Kamu yönetiminde hizmet içi eğitimin, verimi artırıcı bir öge olarak önemi herkesçe kabul edilmiş bir gerçektir. Bu gerçeğin ışığında ve ihtiyaçların baskısı altında bir çok kamu kuruluşunda çeşitli eğitim programları uygulanmaktadır.

Yönetimi altında bulunan mahallî topluluklara en yakın olan ve bu toplulukların günlük yaşantılarını geniş çapta etkileyen mahallî ve ortak ihtiyaçlarını karşılamaktan sorumlu bulunan mahallî idarelerimizi de bu eğitim ihtiyacının dışında düşünme olanağı yoktur. Hatta personelinin eğitim durumu ve birçok mahallî idare biriminin nitelikli eleman sağlama yönünden içinde bulunduğu olumsuz koşullar gözönünde tutulursa eğitimin söz konusu idareler için daha ciddi bir sorun niteliğini aldığı da görülür.

Şurasını memnunlukla belirtmek gerekir ki bazı kuruluşlar tarafından özellikle belediyelerimizin bir kısım personeli için muntazaman eğitim programları uygulanmaktadır. Belediyelerin su ve elektrik işletmelerinde çalışan teknik elemanlar için İmar ve İskân Bakanlığı, belediye muhasepleri için İller Bankası, belediye başkanları ve başkâtipleri için Türk Belediyecilik Derneği tarafından düzenlenen kurs ve seminerleri bu arada anmak yerinde olur, özellikle belediyecilik derneğinin 7 - 8 seneyi bulan bir süredir muntazam aralıklarla sürdürdüğü eğitim programlarının verimli ve çok faydalı olduğu ilgililerce ifade olunmaktadır. Bunlardan ayrı olarak daha önceki yıllarda Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü, A.İ.D. ve İçişleri Bakanlığının işbirliği ile belediyeler muhasepleri için bir seri kurslar düzenlendiği de hatırlardadır.

Ancak mahallî idareler alanındaki eğitim çalışmalarını şimdiye kadar sadece belediyelere yönelmiştir. İl özel idareleri ile köy personeli özellikle

muhtarlar konusunda bir program uygulamasına rastlanmamaktadır. Lâkin bu durum özel idareler personeli ile köy muhtarlarının ihmal edildiği anlamına alınmamalıdır. Zira İçişleri Bakanlığında daha önceki yıllarda, kalkınmayı hızlandırıcı bir araç olarak kalkınma planında ön görülen, toplum kalkınması açısından plan hedeflerine ulaşılmasını ve toplum kalkınmasının yayılmasını sağlamak amacıyla, belediyeler de dal" olmak üzere, geniş bir eğitim projesi hazırlıklarına girişilmişse de çeşitli nedenlerle proje taslakları kesinlik kazanamamış ve uygulama alanına girememiştir.

Muhtarların gerekli bilgilerle donatılması bakımından merkezin rehberliğinde bir eğitim çalışması mevcut değil ise de, illerimizde ilçe düzeyinde fakat dağıtık, tutarsız ve belli esaslara bağlı olmayan bazı eğitim faaliyetlerinin olduğunu söylemenin mübalağa olmayacağı kanısındayız. Ancak gerek çeşitli eğitim programları arasında tutarlılığı gerekse yurda yaygın olarak girişilmesini arzu ettiğimiz bu faaliyetin istenen yönde gelişmesini ve hedefine ulaşmasını sağlamak için bazı genel esasların saptanmasını da zorunlu görüyoruz.

Halen yurdumuzda köy sayısı 35 000 in üzerinde bulunmaktadır. Yalnız muhtar ve ihtiyar meclisi üyeleri olarak alınırsa köy görevlileri sayısı 200.000 e yaklaşır. Buna bekçi, korucu, imam, kâtip vb. görevlileri de eklersek bir hayli kabarık rakam ortaya çıkar. Bu kadar geniş bir personel grubu için eğitim uygulamanın zorluğunu gözönünde tutarak önce muhtarlardan başlamak üzere ilerde diğer görevlileri de içerecek eğitim programlarına başlanmasında büyük yararlar- olduğunda şüphe yoktur. Böyle bir programa başlamak isteyen illerde uygulamaya yardımcı olma, üzere önerilen esaslar aşağıda kısaca açıklanmıştır.

EĞİTİMİN GEREĞİ :

Köye toplum olarak, muhtar olarak ve ihtiyar meclisi olarak çeşitli mevzuat çok çeşitli görevler vermiştir. Bunların asgarî verimlilik ölçüsünde yürütülmesini sağlamak ve köyü bir mahallî idare birimi olarak canlı ve etkin tutmak için başta muhtar olmak üzere- köy görevlilerinin eğitimine ihtiyaç bulunduğu herkesçe kabul edilen bir gerçektir. Genellikle tahsil durumları da bu ihtiyacın şiddetini arttıran bir öge olmaktadır.

Muhtar Eğitim Programının Amaçları :

Muhtarların eğitimi için düzenlenmesi önerilen eğitim programının amaçları şunlardır :

1 — Muhtarlara çeşitli kanun, tüzük ve yönetmelikler bir hayli yekûn tutan görevler vermiştir. Bütün bu görevler hakkında muhtarlara bilgi vermek böylece köy hizmetlerinin etkinliğini ve verimliliğini arttırmak ;

2 — Küçük köy toplumlarının kendi imkân ve kaynaklarıyla kalkınmaya yönelmelerini ve katkıda bulunmalarını sağlamada muhtarlara düşen görevleri açıklamak, bu suretle köyün resmi enderi olan muhtarın önderlik niteliklerini geliştirerek köyde değişme oluşumunun hızlandırılmasında etkili unsur olmasını temin etmek;

3 — Muhtarların köy ve köylüye ait sorunlarını ilçe ve il yetkilileriyle ve kendi aralarında tartışmalarına imkân ve zemin hazırlamak, bilgi ve tecrübe alışverişi sağlamak;

4 — İl ve ilçe görevlileri ile muhtarlar arasında böyle bir program uygulamasından yararlanarak köy sorunlarına yeni bir görüş açısından işbirliği içerisinde bir yaklaşım sağlamak;

5 — Plan ve planlı kalkınma hakkında muhtarları aydınlatmak ve yapılan uygulaması yönünden kendilerine düşen görevleri açıklamak.

Eğitimin Uygulanması :

1 — Eğitim programları kaymakamlıklarca mahalli ihtiyaçları gözönünde bulundurularak düzenlenmeli ve uygulanmalıdır. Aynı esaslara göre merkez ilçeye bağlı eğitim programları, plan ve koordinasyon çalışmalarından sorumlu vali muavini tarafından ilgili kuruluşlarla işbirliği yapılarak yürütülmelidir.

2 — Müfredatta gösterilen konuların açıklanmasına verilecek ağırlık derecesi şartlara göre tesbit edilmelidir. Gerektiğinde uygulamada şimdilik faydalı olmayacağı düşünülen konular, gelişmeye göre ilerdeki eğitim programlarına dahil edilmek üzere programdan çıkarılabileceği gibi eğitim konuları arasında sayılmadığı halde mahalli özelliklere göre programa ithali valilik veya kaymakamlıkça uygun görülen konular varsa bunların da ilâvesi mümkündür.

3 — Eğitim programına önce her ilin mahalli çalışma şartları gözönünde bulundurularak valilikçe uygun görülecek zamanda, bir ilçesinde başlanmasında ve uygulamanın aşamalı bir biçimde diğer ilçeleri içer meşinde uygulama metodu yönünden yarar olduğu kanısındayız.

4 — Eğitimin mümkün olduğu kadar hafta pazarı gibi köylünün ilçe merkezinde bulunacağı günlere isabet ettirilmesinde katılma imkânı bakımından fayda mütalâa edilmektedir.

5 — Kurs öncesi yapılması gereken işlerden sorumlu olacak bir görevli tesbit edilmelidir. Bu görevli, olan yerlerde tercihan halk eğitimi başkanı veya merkez müdürü olmalı, olmayan yerlerde millî eğitim görevlileri arasından tesbit edilmelidir. Bu görevlinin aşağıdaki işleri önceden tertip ve tanzimine önem verilmelidir :

- a) Eğitici olarak görev alacakların ve konularının tesbiti,
- b) Konuların her eğitici tarafından zamanında hazırlanmasının sağlanması,
- c) Kurs yerinin tesbiti ve iştirak edecekler sayısına göre düzenlenmesi.

(Kursa katılacakların öğrenci olmadığı ve yaş seviyesi nazara alınarak, bir sınıf düzeni içinde değil, mümkün olduğu kadar eğitici ve dinleyicilerin hepsinin birbirini görmesine imkân verecek daire şeklinde bir düzenin hazırlanması ilgiyi devamlı tutmaya yardım edeceği gibi dinleyicilerin tartışmaya katılmalarına da imkân verecek, bunu teşvik edecektir.)

- d) Yazı tahtası, panolar, grafikler, film, slide, tebeşir vs. gibi eğitim malzemesinin önceden hazırlanması.
- e) Konferans saatleri arasında iştirak edenlerin dinlenebileceği, çeşitli konuları tartışabileceği ve hatta çay, kahve içebileceği bir yerin hazırlanması;
- f) Muhtarlara zamanında tebligatın yapılması ve kursun amacının açıkça anlatılması,
- g) Kursa geleceklerin kalacakları yerin temini, tertip ve tanzimi.
- h) Bütün hazırlıklarının tamam olup olmadığının denetlenmesi.

6 — Konferans verecek kimselerin zamanında konferansta bulunmalarını sağlayacak tedbirler alınmalıdır.

7 — Takrirlerin muhtarların eğitim seviyeleriyle orantılı olmasını bilhassa dikkat olunmalı, anlıyamyacakları nazarı bilgilerden ziyade uygulamalı örneklerle önem verilmelidir.

8 — Devamlı takrirden kaçınılmalı, soru sorulmasına ve tartışmalara yeteri kadar zaman ayrılmalıdır.

9 — İlgili vali muavini ile il idare şube bakanlarının ve mümkünse bölge kuruluşları temsilcilerinin seminerlere katılarak kendi konuları ile ilgili tartışmaları izlemelerinde, dairelerinin çalışmalarını açıklamalarına fırsat vermesi ve programa atfedilen önemi göstermesi bakımından, büyük faydalar mevcuttur. Bu bakımdan bu kimselerin seminerleri izlemeleri tavsiyeye değer görülmektedir.

EĞİTİCİLER :

Bakanlığımız ve diğer ilgili bakanlıkların mevcut eğitici personel' ile bu kadar geniş bir grup için eğitim uygulama olanağı yoktur. Bu nedenle eğitimcilerin ilçede bulunan kamu kuruluşları görevlilerinden sağlanması kanımızca zorunlu bulunmaktadır. Kamu görevlileri kendi uğraşı alanları ile ilgili konularda eğitimcilik görevini ifa edebilecek durumdadır. Örneğin, bir mahalli idare birimi olarak köy. köylü devlet ilişkileri, toplum kalkınması, halk katılımı, kalkınmada ve demokratik yaşayışta köyün yeri kaymakam, asayişle ilgili görevler ilçe jandarma komutanı, köy gelirleri, bütçe harcama usulleri özel idare memuru, çiftçi mallarının korunması- tarımla ilgili köy görevleri tarım görevlisi, sağlıkla ilgili hizmetler hükümet tabibi veya sağlık memuru tarafından işlenebilir. Merkez ilçelere bağlı köyler için bu görev il merkezindeki kuruluşlar yetkilileri tarafından yerine getirilebilir. Eleman durumu yeterli olmayan ilçelerin il merkezlerince desteklenmesi de bir yol olarak düşünülebilir.

EĞİTİME KATILACAKLAR :

Fazla kalabalık örneğin 80 _ 100 kişilik programlardan beklenen sonucun alınması çok zor hatta imkânsızdır. Bu bakımdan mümkün olduğu takdirde köyler 25 i geçmiyecek şekilde gruplara ayrılmalı ve buna göre eğitim programları düzenlenmelidir. Köy adedi 30 - 35 e kadar olan ilçelerde hepsine birden eğitim programı uygulanabilir.

EĞİTİM SÜRESİ :

Program muhtevasının genişliği nedeniyle bütün müfredatın bir defada bir hafta veya on gün süreli bir programla işlenmesi mümkün olmayabilir. Bu takdirde konular ikiye veya üçe ayrılmak suretiyle her bölüm bir defada 2 veya 3 er günlük program halinde verilebilir. Müsait olan yerlerde kesiksiz bir tek program uygulaması tercih olunmalıdır.

EĞİTİMİN BAŞLAMA TARİHİ :

Çeşitli bölgelerin sosyal ve ekonomik koşulları arasındaki farklılıklar nedeniyle eğitimin başlama tarihinin kaymakamlıklarca, merkez ilçelerde valiliklerce, saptanmasında yarar görülmektedir. Kaymakamlar bölgelerinin durumuna en uygun düşen zamanda program uygulamasına geçebilirler. Burada mahallî seçimlerin yaklaşması bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Halen muhtar olarak görev ifa edenlerin yeniden işbaşına gelememeleri olanağı vardır. Bu bakımdan seçimlerden sonra yeni görev alacaklar için programların başlatılması üzerinde de durulabilir. Kanımızca eğitimden beklenen amacın sağlanması bakımından bu yol daha yararlı olur.

SOSYAL FAALİYETLER :

İl veya ilçenin olanakları içerisinde bazı sosyal faaliyetler, tarihi turistik önemi olan veya varsa örnek nitelikte kalkınmaya dönük faaliyet ve projelerin bulunduğu köylere geziler vs. düzenlenmesinin kuşkusuz eğitimin moral yönü bakımından etki ve yararı olacaktır. Bu konuda zorlamadan bazı olanaklar yaratılması üzerinde düşünülebilir.

EĞİTİM KONULARI :

Muhtar eğitimi programlarında ele alınması düşünülen koşullar genel bilgiler, tamamen merkezî idare organı olarak yapılan görevler, hem merkezî idare organı hem de mahallî idare olarak yapılan görevler ve tamamen mahallî idare birimi olarak yapılan görevler olarak dört bölüme ayrılmıştır.

GENEL BİLGİLER

- 1 — Köyün tanımı, köy sınırları, çizilmesi usulü
- 2 — Köyün özel ve orta malları
- 3 — Köy idaresinin bucak, ilçe ve il ile ilişkileri : idari vesayet.
- 4 — Köy organları
 - a) Muhtar seçimi, seçilme şartları, vazifeden çıkarılmaları, haklarında para cezası uygulanan haller.
 - b) İhtiyar meclisi, seçilme şartları, seçimi, toplantıları

- 5 — Köy birlikleri
- 6 — Köy gelirleri — tahsil usulü
- 7 — Köy cezaları, verilışı, ilân tebliğ ve tahsili
- 8 — Bütçe, hazırlanması tasdiki, tadili, ek bütçe, tarifeler, hazırlanması, tasdiki,
- 9 — Köy hesap defterleri
- 10 — Harcamalar
 - a) Köylünün isteğine bağı olmayanlar : Muhtar, kâtip aylıkları, köy malları vergi ve masrafları, mecburî işlere harcanacak paralar.
İhtiyarî iken mecburi olan işlere harcanacak paralar,
Köy işlerine bakanların aylığı
 - b) Köy bütçelerinden hisseler (okul, asker ailelerine yardım)
- 11 — İller Bankası kârından köylere tahsis edilen yardım.

II

TAMAMEN MERKEZİ İDARE ORGANI OLARAK İFA EDİLEN GÖREVLER

- 1 — Adalet
 - 2 — Askerlik
 - 3 — Nüfus
 - 4 — Sivil Savunma
 - 5 — Gümrük Tekel
 - 6 — Vakıflar
- ile ilgili görevler.

III

MERKEZİ İDARE ORGANI VE MAHALLİ İDARE BİRİMİ OLARAK İFA EDİLEN GÖREVLER

- 1 — Güvenlik - Esenlik

- a) Merkezin organı olarak
- b) Mahallî idare birimi olarak

2 — Malî idare

- a) Merkez organı olarak
- b) Mahallî idare birimi olarak

3 — Tarım

- a) Merkezin organı olarak
 - 1 — Genel tarım
 - 2 — Hayvancılık
 - 3 — Orman
- b) Mahalli idare birimi olarak

1 — Tarımla ilgili görevler

- a) Tarımsal ürünlerin veriminin arttırılmasına ilişkin görevler
- b) Ziraî mücadele görevleri,
- c) Çiftçi mallarının korunmasına ilişkin görevler,
- d) Çeltik ziraatına ilişkin görevler,

2 — Hayvancılıkla ilgili görevler,

3 — Ağaç ve ormanla ilgili görevlerdi

4 — Sağlık ve Sosyal Yardım

- a) Merkezin organı olarak
- b) Mahallî İdare birimi olarak

1 — Çevre sağlığı ile ilgili görevler

2 — Sosyal Yardımla ilgili görevler

5 — Kültür ve Eğitim

- a) Merkezin organı olarak
- b) Mahallî İdare birimi olarak

- 6 — Çeşitli görevler
 - a) Merkezin organı olarak
 - b) Mahallî İdare birimi olarak (İstimplâk dahil)

IV

TAMAMEN MAHALLİ İDARE BİRİMİ OLARAK İFA EDİLEN GÖREVLER

- 1 — Bayındırdık görevleri
- 2 — Ekonomik görevler
- 3— Plan bakımından görevler

Yukarda belirtilen görevleri ve yerine getirilme biçimini açıklayan el kitabı şeklinde bir rehberin merkez düzeyinde hazırlanıp illere dağıtımı tek düzeli ve tutarlı program uygulamasına olanak sağlayacak bir yol olarak düşünülmektedir.

DEĞERLENDİRME :

Her eğitim programının sonunda o gruba uygulanan programın basit bir değerlendirilmesi yapılmalıdır. Bu değerlendirmeden alınacak sonuçlara göre takip edecek programların daha faydalı olacak şekilde düzenlenmesi mümkün olacaktır. Değerlendirmenin nasıl yapılacağı hakkında yardımcı olmak üzere aşağıdaki açıklamanın yapılmasında fayda görülmüştür.

Her eğitim programı sonunda eğitime katılanlara şu şekilde bazı sorular sorup cevapları — isim ve imza olmaksızın tesbit edilmelidir.

- 1 — Kursta en çok faydaladığınız konular hangileridir?
- 2 — En az faydaladığınız konular hangileridir ?
- 3 — Üzerinde daha çok durulmasını istediğiniz konular var mıdır ? Nelerdir ?
- 4 — Programdan çıkarılmasını istediğiniz konular var mıdır ? Varsa hangileridir ?
- 5 — Kursta görüşülen konular anlamakta güçlük çektiniz mi ? Çektinizse sizce sebepleri nelerdir ?
- 6 — Bu kurstan faydalandınız mı ?

7 — Kurs süresi az mıdır? Yeterli midir? Uzun mudur ? Ne kadar olmalıdır ?

8 — İleride yapılacak bu türlü kursların daha başarılı olması için düşündüğünüz tavsiye ve teklifleriniz var mıdır? Varsa belirtiniz.

Değerlendirmenin yazılı biçimde yapılması mümkün görülmeyen hallerde — son toplantıda sözlü olarak katılanların görüşlerine başvurulabilir. Beliren çeşitli görüşler zapt olunarak ilerdeki programlarda bunlardan yararlanabilir.

İZLEME :

Kaymakamlıklarca uygulanacak eğitim programlarının durumu, katılanlar, tarihi, süresi ve izlenimler hakkında valiliklerce uygun görülecek zaman aralıkları ile valiliğe bilgi verilmesinde de yarar mevcuttur. Böylece Valilikler illeri içindeki eğitim programlarından bilgi sahibi olacakları gibi bütün ilçeler programları arasında eşgüdüm ve tutarlık sağlanabilecektir.

SONUÇ

Muhtar köyün yönetiminde olduğu gibi kalkınmasında da önemli yeri ve rolü olan çok yönlü bir kişidir. Bir kere köyün İdarî başıdır. Seçimle işbaşına gelen ve merkezi idareye ait fonksiyonları da olan köy resmi önderidir. Köy ile hükümet kuruluşları arasında iki yönlü haberleşmeyi sağlayan bir mevkidedir. Köye ait ekonomik ve sosyal nitelikteki projelerin hazırlanmasında uygulanmasında ve hizmetlerin devamlılığının sağlanmasında sorumlulukları vardır. Ayrıca çeşitli mevzuatla kimi kolay kimisi köyün ve kendisinin gücünü aşan görevler üstlenmiştir. Bütün bu görevlerin yeterince yürütülmesini değil, muhtarın bu görevlerini neler olduğunu bilmesi bile kendisinden beklemek mevcut koşullarda insafli bir davranış olmaz. Bir çok idari görevlerden daha ağır bir sorumluluk mevkiinde oturan muhtarlar için uygulanacak hizmet içi eğitimin köy sorunlarına bir anda çare bulup bütün hizmetlerin tıkırında yürütmesini sağlaması (beklenemez ise de kendilerini görev ve sorumlulukları tam anlamı ile anlamalarına yardımcı olmak, yen bilgiler dolayısıyla tutum ve davranışlarında değişiklikler meydana getirmek ve bunun sonucu olarak da köy yönetimine ait görevlerin daha bilinçli ve etkili bir biçimde yürütülmesine olanak sağlamak gibi olumlu sonuçları olacağı muhakkaktır. Bir zorluğun ifadesi olan bu konuda uygulamaya geçilerek ilerde gelişecek koşullara göre daha geniş kapsamlı ve ihtiyaca cevap verecek programlar düzenlenmesi içtenlikle istenmeğe değer önemdedir.

MÜLKİ İDARE BÖLÜMLERİNDE NEDEN VE NASIL BİR REFORM YAPILMALIDIR

Fazlı DEMİREL
Sivil Savunma İdaresi
Mütehassıslığından Emekli

ÖZET

Anayasa'nın 115 ci maddesinden de anlaşılacağı üzere mülkî idare bölümlerinin amacı, merkezî idarenin taşra kuruluş ve hizmetlerinin; ülke üzerinde belirli, dengeli ve kademeli bir biçimde bölümlere dağılımını, dolayısıyla en iyi bir biçimde düzenlenmesini ve yürütülmesini sağlamak tır. Oysaki il, ilçe ve bucaktan ibaret bugünkü mülkî idare bölümlerinin bu arama uygun olduğu söylenemez. Netekim merkezî idarenin halen mevcut taşra kuruluşlarının hemen yarısı, mülkî idare bölümlerine uymamakta ü sistemi dışında kalmaktadır. Nüfus ve yüzölçümleri yani coğrafya alanları bakımından da mülkî idare bölümleri arasında (zorunlu bazı ayrıcalıklar dışında dahi) normal dengesizlikler ve oransızlıklar vardır.

Bu nedenledir ki, mülkî idare bölümlerinde yeniden bir düzenlemeye gidilmesi zorunlu bulunmaktadır. Bu düzenleme şöyle yapılabilir :

a) Bucak bölümleri kaldırılarak, büyük ilçeler içindeki büyük bucaklar veya benzeri gelişmiş veya gelişmeğe elverişli merkezler etrafında toplanacak köy grupları ilçe haline getirilmelidir.

b) 5-10 ilçelik bölümlerde ilçeler üstünde eski livalar gibi yeni bir idare bölümü kurulmalıdır.

c) 5-10 livalık bölümlerden de daha büyük birer idare bölümü olarak il bölümleri meydana getirilmelidir.

Böylece yine üç kademeli bir idare bölümü meydana gelmiş, fakat mevcut bölge örgütlerinin de bu bölümlerin paraleli içine alınması, hizmetlerin daha iyi yürütülmesi ve aynı kademe bölümleri arasında yaklaşık bir denge kurulması sağlanmış olur.

Giriş

Bilindiği üzere yurdumuzda, Osmanlı İmparatorluğundan bu yana, merkezi idarenin taşra kuruluş ve hizmetleri bakımından yetki genişliği esasına dayanan il idare sistemi uygulanmakta, ülkemiz mülki idare bölümleri dediğimiz il'den başlayan kademeli bölümlere ayrılmakta, bu bölümlerin başında hükümet temsilcisi olarak mülki idare amirleri dediğimiz birer genel yönetici bulunmaktadır. Bu sistem 1876 Anayasasından beri Anayasalarımızda da yer almıştır. Bu günkü il, ilçe ve bucak'tan ibaret üçlü mülki idare kademesi, 1921 Anayasası ile kabul edilmiş ve bugüne kadar süregelmiştir. 1921 Anayasasından önceki il ve ilçe kademesi arasında bulunan «Liva» kademesi, bu Anayasada yer verilmeyerek kaldırılmış ve bütün liva bölümleri de il haline getirilmiştir.

Halen yürürlükteki 1961 Anayasasının idarenin kuruluşu ile ilgili 115 ci maddesinde «Türkiye, merkezi idare kuruluşu bakımından, coğrafya durumuna, İktisadi şartlara ve kamu hizmetlerinin gereklerine göre illere, iller de kademeli bölümlere ayrılır.» denilmek suretiyle il bölümü altındaki kademeler sayılmıyarak serbest bırakılmış ise de, aynı üçlü kademe sistemi yine sürdürülmüş ve 1964 yılında çıkan 469 sayılı kanun ile İdaresi Kanununda yapılan bir değişiklikle de yeniden kanunlaştırılmıştır. Bugün ülkemizde 67 il, 572 ilçe ve 888 bucak bölümü bulunmaktadır.

Bu kısa girişten sonra bugünkü mülki idare bölümlerinin, gerek merkezi idarenin taşra kuruluş ve hizmetleri ve gerek nüfus ve yüzölçümleri bakımlarından ne dereceye kadar uygun olup olmadıklarını inceleyelim.

Kuruluş ve Hizmetler Bakımından

Anayasa'nın yukarıda değinilen 115 ci maddesinden de anlaşılacağı gibi mülki idare bölümlerinin amacı, merkezi idarenin taşra örgütlerinin ülke üzerinde belirli, dengeli ve kademeli bir biçimde bölümlere dağılımını, dolayısıyla hizmetlerin de en iyi ve en verimli bir biçimde yürütülmesini sağlamaktır. Oysaki uygulamaya baktığımız zaman merkezi idarenin bugünkü taşra kuruluşlarının hemen yarısının mülki idare bölümlerine uymamakta ve il sistemi dışında kalmakta olduğu görülür. Bu demektir ki, bugünkü mülki idare bölümleri amacına yarı yarıya uygun değildir.

Yukarıda da belirtildiği üzere 1921 Anayasası ile kabul edilmiş olan üçlü (il, ilçe, bucak) mülki idare kademesi, o zamanki klasik Devlet hizmetlerine göre örgütlendirilmiş bulunan merkezi idarenin taşra kuruluş-

larına uygun olabilmektedir. Fakat zamanımızdaki sosyo ekonomik Devlet sisteminde merkezî idare hizmetleri yarım yüzyıl önceye göre o denli çok gelişmiş, o denli çok örgütler meydana gelmiştir ki, 50 yıl önceki koşullara göre düzenlenmiş olan mülkî idare kademelerinin yeni koşullara ve ihtiyaçlara uyması da beklenemez. Nitekim özellikle son 25 - 30 yıl içinde kurulan örgütler böyle olmuştur. Kimisinin taşra hizmetleri, mevcut il merkezlerinden daha az sayıdaki merkezlerden yürütülebileceğinden buna göre bölgesel bazı ü merkezlerinde kurulmuşlardır. Kimisinin ise, hizmetlerinin ve örgütlerinin ilk kademedede mevcut ü bölümlerine paralel olarak 67 bölüme ayrılmaları halinde merkezin yönetim, denetim ve koordinasyon görevlerinin, kaynaklarının ve olanaklarının fazla parçalanmasına ve zayıflamasına yol açabileceğinden ilk kademedede bir kaç ili içine alan bölgelerde daha az ve daha kuvvetli bölümlere ve birimlere, ikinci kademedede bunlara bağlı olarak daha alt bölümlere ve birimlere gidilmesi gerekli olmuştur. Böylece il sistemi dışında kalan bugünkü bölge örgütleri meydana gelmiştir. 1972 yılı başında, iktisadi devlet teşebbüsleri dışında il sınırlarını aşan 15 Bakanlığa bağlı 36 bölgesel kuruluş bulunduğu ve bu kuruluşlar nedeniyle ülkemizin sınırları bir birlerini kesişen ve her biri ayrı ayrı birer yetki çevresi meydana getiren 409 parçaya bölünmüş olduğu anlaşılmıştır. (1) Yukarıdaki nedenlerle yeni örgütlerde çoğunlukla bölge kuruluşlarına gidilmekte olduğundan bu sayıların gittikçe bölge kuruluşlarından yana artacağından da kuşku duyulmamalıdır. Oysaki eğer il bölümlerinin sayısı şimdiki gibi 67 değil de bunun 1/3 veya 1/4 oranında olsaydı, bugünkü bölge örgütleri kurulurken hiç olmazsa büyük çoğunluğunun bu il merkezlerine ve sınırlarına bağlı kalmaması için bir neden bulunamayacak ve bugünkü gibi ayrı ayrı merkezler ve alanlar da meydana gelmemiş olacaktı.

Her ne kadar Anayasa'nın yukarıda sözü edilen 115 ci maddesinin son paragrafında «Belli kamu hizmetlerinin görülmesi amacı ile birden çok ili içine alan çevrede bu hizmetler için yetki genişliğine sahip kuruluşlar meydana getirebilir.» denilmek suretiyle, belli kamu hizmetlerinin yürütülmesi için birden çok ili içine alan bölge kuruluşları Anayasa ile de öngörülmüş ve düşünülmüş ise de, bu ön görme «belli» sözcüğü ile sınırlandırıldığı gibi ayrıcalık bir durum olarak düşünülmüş olmalıdır. Oysaki yukarıda verilen bilgilerden anlaşılacağı üzere bugünkü bölge örgütleri «belli» ve «ayrıcalık» olmaktan çıkmış, genel kural niteliğini almıştır.

Böylece halen ülkemizde, merkezî idarenin kuruluş ve hizmetleri bakımından biri il idare sistemi içinde ve biri dışında olmak üzere ikili bir kuruluş ve yönetim düzeni bulunmakta ve uygulanmaktadır. Bu gidişle bölge örgütlerinin gittikçe artmasına ve güçlenmesine karşılık, il

idare sisteminin gittikçe zayıflaması, mülkî idare amirlerinin fonksiyonlarının kamu düzen ve güveninin korunması ve diğer bazı klasik hizmetlerin genel yönetim ve gözetimi gibi belirli işlere özgü kalması kaçınılmaz bir sonuç olacaktır.

Bilindiği gibi İl İdaresi kanununa ve sistemine göre ü ve ilçelerde hükümet temsilcisi olarak yönetimde birlik ve koordinasyonu sağlamakla vali ve kaymakamlar görevli ve sorumlu kılınmışlardır. Bölge örgütleri ise il idare sistemi dışında kalmakta olduklarından vali ve kaymakamların bu örgütler üzerindeki koordinasyon ve kontrol ilişkileri gereği gibi işleyememekte, bunun ise özellikle karşılıklı işbirliği ve yardımlaşmayı gerektiren hizmetlerde, bu arada bölgesel plânlama ve kalkınma çalışmalarında önemli güçlükler ve aksaklıklar meydana getirmekte olduğu anlaşılmaktadır. Başka bir anlatımla, planlı kalkınma bakımından ülkenin ilk kademede bölgesel etüd, plan ve projelerin yapılmasına elverişli geniş alanlara, bu alanların altında da plan ve projelerin gereklerini ve yatırımlarını uygulayıcı teknik personel, araç ve olanaklara sahip birimlerin bulunabileceği daha dar alanlara ayrılması gerekmektedir ki, bugünkü mülkî idare bölümlerinin bu maksada hiç de uygun olmadıkları söylenebilir. Çünkü bugünkü iller plânlama birimleri ve alanları için çok dar, uygulama birimleri ve alanları için geniş, ilçeler ise uygulama birimleri ve alanları için de çok dardır.

Nitekim bu konuya ikinci beş yıllık kalkınma planına ait 1971 yılı (Programında da değinilmekte ve aynen şöyle denilmektedir. «Bölgesel planların hazırlanması ve uygulanmasında önemli İdarî ve teknik güçlüklerle karşılaşmaktadır. İdarî güçlük özellikle merkezî hükümetin taşra teşkilâtının yapısından doğmaktadır. Prensip olarak taşrada il sistemine göre örgütlenmesi gereken merkezî hükümet kuruluşları teknik ve ekonomik nedenlerle söz konusu sistemin dışına çıkarak taşrada merkezleri, sınırları, sayılan ve alanları bir birlerine benzemeyen bölgesel birimler kurmuşlardır. Bu bölgesel bilimleri taşrada koordine edecek, denetleyecek, bölgesel planlama ve gelişmenin gerektirdiği ortak çalışmaya sevk edecek makam ve mekanizma kurulmamıştır. Bu durum bölgelerde bölgesel planlamayı yapacak bir örgüt kurmayı ve söz konusu bölgesel birimlerin bölgesel planlama çalışmalarına katılmalarını güçleştirmektedir.» (2)

Bu nedenlerdir ki, ilgili çevrelerde zaman zaman idare bölümlerinde de bölge örgütlerine paralel bir kademe kurulmasına ihtiyaç duyulmakta, bu amaçla bir kaç ili içine alan bölgelerin merkezi durumundaki il valiliklerine «Bölge Valiliği» veya «Koordinatör Valilik» gibi bir görev

ve yetki verilmek suretiyle bugünkü ü kademelerinin üstünde bir İdarî kuruluşa gidilmesi söz konusu olmaktadır. Ancak ek sıfatlar ve yetkilerle meydana getirilecek bu gibi kuruluşların ihtiyacı ne dereceye kadar karşılayabilecekleri ve eski genel müfettişliklerden daha başarılı olabilecekleri çok şüphelidir. Burada şunu da belirtmek gerekir ki, genel müfettişliklerin başarılı hizmetleri de olmamış değildir. Ancak bu başarılı hizmetlerin de, genel müfettişlikten çok genel valilik gibi yapılan çalışmalardan ileri gelmiş olduğu söylenebilir. Nitekim İçişleri Bakanlığınca yayınlanan «Meşhur Valiler» kitabındaki eski genel müfettişlerden merhum Hasan Tahsin Üzer ve merhum Kâzım Dirik'in biyografileri (3) bu görüşü doğrular niteliktedir. Uygulamadan gelen genel müfettişlikler deneyi de göstermektedir ki, koordinatörlük için olsa dahi «Koordinatörlük» karakterinden çok «Yöneticilik» karakterindeki kuruluşlar daha başarılı olabilmektedir.

Nüfus ve Yüzölçümleri Bakımlarından

Ülkemizin bugünkü mülkî idare (il, ilçe, bucak) bölümlerinin nüfus ve yüzölçümleri bakımlarından karşılaştırmalarım yaptığımız zaman, aynı kademe bölümleri arasında, zorunlu bazı ayrıcalar dışında dahi 1-100 kat ve hatta daha fazla büyüklük ve küçüklük gibi anormal dengesizlikler ve oransızlıklar olduğu görülür. Bu dengesizlikleri şöylece belirtebiliriz :

İller : Nüfusları ve nüfus yoğunlukları çok fazla olan İstanbul ile çok az olan Hakkâri ilini de katmayalım, Öteki 65 ilin nüfusları 139.000 (Bilecik) ile 2.023.000 (Ankara) arasında 1-15 kat, yüzölçümlerinde ise 3626 Km². (Kocaeli) ile 47720 Km². (Konya) arasında 1 -18 kat farklılık bulunmaktadır. Bu illerin nüfus yoğunlukları arasındaki fark ise 3-4 kat dolayındadır.

İlleri nüfus ve yüzölçümleri itibarıyla bazı kategorilere ayırırsak ;

nüfusları 100.000 — 250.000 ve yüzölçümleri 4.300 - 12.000 Km² arasında 10 il,

nüfusları 250.001 - 500.000 ve yüzölçümleri 3.600 - 12.000 Km² arasında 20 il,

nüfusları 250.001 — 500.000 ve yüzölçümleri 12.300 — 25.000 Km² arasında 7 il,

nüfusları 500.001 — 1.000.000 ve yüzölçümleri 4.600 — 12.000 Km² arasında 10 il.

nüfusları 500.001 — 1.000.000 ve yüzölçümleri 12.000 — 30.000 Km² arasında 14 il,

nüfusları 1.000.001 — 3.000.000 ve yüzölçümleri 3.000 — 50.000 Km² arasında 5 il

bulunduğu görülür. Oysaki bunlardan beşinci, altıncı hatta dördüncü kategoriye giren iller içinde, merkezî durumunda buldukları çevrelerindeki ilçelerle bu ilçeler içinden kurulabilecek yeni bazı ilçelerle birlikte coğrafya ve ekonomik durumları itibarıyla birinci kategoriye giren küçük iller düzeyinde birer il olabilecek nitelikte bir hayli ilçe bulunmaktadır.

İlçeler : Büyük şehirlerdeki nüfusları çok fazla ve yüzölçümleri çok az olan şehiriçi ve banliyö ilçelerle küçük ada ve yarım adalarda bulunan ve diğer özel durumlu 23 ilçeyi de katmıyalım. Öteki 549 ilçe, 1970 nüfus sayımına göre 4 köylü 6.720 nüfuslu (Atabey) dan 143 köylü 162.690 nüfuslu (Tarsus) a kadar 1-24, yüzölçümleri ise 51 Km². (Eynesil) den 6.232 Km² (Aksaray) ye kadar 1 - 122 kat arasında değişmektedir. Nüfusları ve yüzölçümleri illerden daha büyük olan ilçeler bulunmaktadır. Örneğin Tarsus ilçesinin nüfusu üç (Bilecik, Bingöl, Tunceli) ilin, Aksaray, Düzce ilçelerinin nüfusları bir (Bilecik) ilin nüfusundan daha çoktur. Aksaray, Cihanbeyli, Ereğli (Konya) ilçelerinin yüzölçümleri iki (Kocaeli, Rize) ilin yüzölçümlerinden daha geniştir.

Yukarıda söz konusu 549 ilçeyi, nüfus ve yüzölçümleri itibarıyla bazı kategorilere ayırırsak;

Nüfusları 6.000 — 15.000 arasında 41, 15.001 — 30.000 arasında 178,

Nüfusları 30.001 — 50.000 arasında 176, 50.001 — 75.000 arasında 106,

Nüfusları 75.001 — 100.000 arasında 30, 100.001 — 165.000 arasında 18 ilçe;

Yüzölçümleri 50 — 250 Km² arasında 15, 251 — 500 Km² arasında 76,

Yüzölçümleri 501 — 1.000 Km² arasında 182, 1.001 — 2.000 Km², arasında 213,

Yüzölçümleri 2.001 — 4.000 Km² arasında 56, 4.001 — 6.232 Km² arasında 7 ilçe

bulunmaktadır. Oysaki bunlardan hem nüfus ve hem yüzölçümleri bakımlarından 5, 6 hatta dördüncü kategoriye giren ilçeler içinden, gerek

nüfus ve yüzölçümleri ve gerek buldukları ilçe merkezlerine uzaklıkları bakımından, bir ve hatta ikinci kategorilerdeki ilçeler düzeyinde ilçe olabilecek nitelikte bir çok bucak vardır.

İlçelerin iller içindeki nüfus ve yüzölçümleri ortalamaları bakımından da yine bir kaç kat dengesizlikler bulunduğu görülür. Örneğin yaklaşık olarak ilçe başına;

Rize ilinde 39.700 nüfus 490 Km², yüzölçümüne karşı, bitişiğindeki Gümüşhane ilinde 56.500 nüfus, 2045 Km², yüzölçümü,

Bitlis ilinde 30.880 nüfus 893 Km², yüzölçümüne karşı, bitişiğindeki Muş ilinde 58.480 nüfus, 2.049 Km², yüzölçümü,

Adıyaman ilinde 43.570 nüfus, 1.087 Km², yüzölçümüne karşı, bitişiğindeki Maraş ilinde 74.715 nüfus, 2.046 Km², yüzölçümü,

Neveşehir ilinde 33.130 nüfus, 804 Km², yüzölçümüne karşı, bitişiğindeki Niğde ilinde 68.110 nüfus, 2.382 Km², yüzölçümü,

Isparta ilinde 30.000 nüfus, 893 Km², yüzölçümüne karşı, bitişiğindeki Konya ilinde 71.600 nüfus, 2.643 Km², yüzölçümü,

Uşak ilinde 34.700 nüfus, 890 Km², yüzölçümüne karşı, bitişiğindeki Kütahya ilinde 68.900 nüfus, 1.696 Km², yüzölçümü düşmektedir.

Bunlardan ikinci kategori iller içinde mevcut ilçelerden başka merkezleri ve çevreleri itibarıyla ilçe olabilecek üniteler bulunmadığından fazla ilçe kurulamadığı sanılmamalıdır. İncelendiği takdirde ikinci kategori iller içinde, birinci kategori iller içindeki küçük ilçeler düzeyinde ilçe olabilecek nitelikte bir çok bucak bulunduğu görülür.

Bucaklar : Bucaklardaki dengesizlikler ise daha çok yönlüdür. Bucakların nüfusları 1965 sayımına göre (1970 sayımı sonuçları henüz yayınlanmamıştır.) 720 (Osmaniye - Yarpuz) nüfustan 44.000 (Bakırköy- Mahmutbey) nüfusa, köy sayısı ise 1 (Eğridir-Yenişarbademli) köyden 65 (Muradiye-Çaldıran) köye kadar 1-65 kat arasında değişmektedir. Yine 1965 sayımına göre 15.000 nüfus altındaki 51 ilçeye karşılık 15.000 nüfus üstünde 113 bucak bulunmaktadır. Öte yandan ilçelerin yaklaşık olarak dörtte birinde bucak yoktur. Hatta daha küçük bazı ilçelerde bucak bulunduğu halde daha büyük bazı ilçelerde bucak bulunmamaktadır.

Görülüyor ki bugünkü mülki idare bölümleri arasında her yönden büyük dengesizlikler ve oransızlıklar vardır. Aynı nitelikteki coğrafya bölümleri bir yanda il, öte yanda ilçe, bir yanda ilçe, öte yanda bucak-

tır. Aynı nitelikteki coğrafya bölümlerinden bazıları niçin il de bazıları niçin ilçe, bazıları niçin ilçe de bazıları niçin bucaktır? Bir başka deyişle aynı nitelikteki coğrafya bölümlerinden bazıları il veya ilçe olmanın iyiliklerinden yararlanırken bazıları niçin yararlanamamaktadırlar ? [Bu soruların haklı bir gerekçesi ve karşılığı bulunamaz. Ve bu nedenlerdir ki, yıllardan bu yana bir çok ilçelerin il, bir çok bucakların da ilçe olma istekleri sürüp gider.

Nasıl Bir Düzenleme Yapılmalıdır

Buraya kadarki bilgilerden ve açıklamalardan sonra, mülki idare bölümlerinin bugünkü biçiminin, gerek merkezi idarenin kuruluş ve hizmetleri ve gerek coğrafya alanları bakımından hiç de uygun olmadığı kolaylıkla anlaşılabilir. Şu halde mülki idare bölümlerinde yeni bir düzenlemeye gidilmesi zorunludur. Bu düzenleme iki biçimde olabilir. Birinci biçim, küçük ilçeleri ve küçük illeri kaldırarak büyük ilçe ve il sistemine gitmek; ikinci biçim, büyük bucakları ilçe, merkezleri ve çevreleri elverişli bazı ilçeleri il yapmak suretiyle küçük ilçe ve il sistemine gitmek ; bu küçük il bölümleri üstünde de daha geniş yeni bir idare bölümü daha meydana getirmektir.

Birinci biçim, geriye dönüş niteliğinde olduğu gibi halk psikolojisi ve tepkisi bakımından da uygulanması çok zor, hatta olanaksızdır. Hizmet gereklerine uygunluk derecesi de tartışma götürülebilir. İkinci ve en uygun biçimde yapılacak düzenleme ise şöyle olabilir :

a — Esasen ilçelerin üçte birinde bulunmayan ve tam bir idare birimi olmayan ve bir fonksiyonu kalmadığı üzerinde hemen hemen birleşilen (4) bucak bölümleri kaldırılmalıdır.

b — Nüfusu 50.000 den ve yüzölçümü 2.000 Km². den fazla gibi saptanabilecek belli ölçülerden büyük ilçeler içindeki yaklaşık 15.000 ve daha fazla nüfuslu bucaklar ve benzeri gelişmiş veya gelişmeğe elverişli merkezler etrafında toplanmış, coğrafya, ekonomik ve yersel hizmetler yönünden bir birleriyle ilişkili köy grupları ilçe haline getirilmelidir. Böylece ilçe sayısı bir hayli artarak 800 ü aşabilir.

c — Coğrafya durumu ve ekonomik ilişkileri de dikkate alınmak suretiyle, daha gelişmiş ve gelişmeğe elverişli ilçe merkezleri çevresi içinde toplanacak 5-10 ilçelik bölümler, ilçeler üstünde eski livalar gibi yeni bir idare bölümü haline getirilmelidir. Bu bölümlerin sayısı da 120 - 130 kadar olabilir. (Bu bölümlere «Liva» yerine yeni bir ad verilebilir.)

ç — Söz konusu bölümlerin sayısı şimdiki il sayısından da hayli fazla olacağına göre, yönetim ve denetim fonksiyonu gereğinden de olduğu üzere, bu bölümler üstünde de, daha büyük ve gelişmiş merkezler çevresinde toplanacak 5-10 livalık bölgelerle daha büyük birer idare bölümü daha kurulmalı ve il'leri bu bölümler meydana getirmelidir. Bu bölümlerin sayısı 15 - 20 arasında olabilir.

Böylece yine üç kademeli idare bölümleri meydana gelmiş, fakat bugünkü bölge örgütlerinin de bu bölümlerin paraleli içine alınması, hizmetlerin daha iyi yürütülmesi ve aynı bölümleri arasında daha yaklaşık bir denge kurulması sağlanmış olur.

Gerçekten de mülki idare bölümlerinin yukarıdaki biçimde düzenlenmesi üe merkezî idarenin taşra örgütleri; hizmet gereklerine göre, yalnız geniş bölge merkezlerine kadar götürülmesi gereken illere, biraz daha dar bölgelere kadar götürülmesi gereken livalara, daha alt ve dar alanlara kadar götürülmesi gereken ilçelere kadar götürülmek suretiyle (çok az ayrıcalık dışında) mülki idare bölümlerine paralel ve uyumlu bir biçimde örgütlendirilmiş ve en uygun bir yönetim, koordine ve kontrol sistemi meydana gelmiş olur. Genellikle etüd, plan, proje ve program hizmetleriyle görevli birimlerin illere, bunların uygulaması ve yürütülmesi ile görevli birimlerin livalara, yersel asayiş, sağlık, tarım, eğitim, nüfus, tapu, vergi işleri gibi klasik hizmetleri yapmakla görevli birimlerin de ilçelere kadar götürülmeleri mümkün ve hizmet gereklerine de çok uygun olabilir.

1973 yılı İçişleri Bakanlığı bütçesinin senatodaki görüşülmesi sırasında sayın İçişleri Bakanı da, mülkî idare bölümlerinde değişiklik yapılarak il ve ilçe kademeleri arasında liva teşkilatı kurulmasının düşünüldüğünü söylemişlerdir ki, İçişleri Bakanlığının da en son bu görüşü benimsediği anlaşılmaktadır. (5)

Mülkî idare bölümlerinin yukarıdaki biçimde düzenlenmesinden ve merkezî idarenin bütün taşra kuruluşlarının da genellikle bu bölümlere paralel bir sisteme girmesinden sonra, mülkî idare amirlerinin, bölgelerindeki merkezî idareye ait bütün hizmetlerin yürütme aracılığı çağı da artık geride bırakılmalıdır. Çünkü bugün merkezî idarenin kuruluş ve görevleri eskiden olduğu gibi asayiş, sağlık, bayındırlık, millî eğitim ve benzeri belli başlı geleneksel hizmetlerden ibaret olmayıp o denli çoğalmış, o denli çeşitlenmiştir ki, bütün taşra örgütleri de mülkî idare bölümlerine paralel bir sisteme girdikten sonra, mülkî idare amirlerinin bütün bu örgütlere ait hizmetlerin yürütülmeleri ve çalışmaları ile teker teker uğraşmalarına artık olanak yoktur; gerek de yoktur. Bazı kla-

sık hizmetlerin yürütme görev ve sorumluluğunun mülkî idare amirlerine verilmesi, öteki bazı hizmetlerin verilmemesi gibi ayrımlı bir sisteme gitmek de gereksiz ve anlamsızdır. İlke olarak her hizmetin yürütülmesinden birinci derecede o hizmete ait, mülkî idare bölümü içindeki örgüt biriminin yani idare şubesinin başı görevli ve sorumlu olmalıdır. Mülki idare amirleri; yalnız bölgelerinin genel yönetim, gözetim ve denetimi ve çeşitli kuruluşlar arası işbirliği ve koordinasyonu sağlamakla görevli ve sorumlu olmalıdırlar. Bu sıfatla bölgelerindeki merkezî idare hizmetlerine ait plan, proje ve programların hazırlanmasında, önerilerin yapılmasında, kararların alınmasında ve bunların uygulanmalarının izlenmesinde gereken yetki ve söz sahibi kılınmalıdırlar. Özellikle il idare amirlerine ve idare şubesi başkanlarına şimdikinden daha geniş yetkiler verilmek suretiyle hizmetlerin daha çabuk ve etkili bir biçimde yürütülmesi ve merkezin işlerinin daha azaltılması sağlanmalıdır. Sayısı 15 - 20 arasında olabilecek il bölümlerinin ve idare şubelerinin başlarına, şimdikinden çok daha güçlü ve yetenekli elemanlar da getirilebilir.

Öte yandan halen yalnız il ve ilçe idare teşkilâtı birimlerinin başlarında bulunma gibi ikili kademe derecesi de üçe çıkarılmak suretiyle yetenekli elemanların üç kademeli olarak yükselebilmeye ve daha verimli hizmet görebilmeye olanakları da sağlanmış olur. Merkezî idarenin bütün örgütlerinin taşra birimlerinin (idare şubelerinin) hasındakilere (ilçedekilere amir, livalardakilere müdür, illerdekilere başmüdür gibi) aynı unvan verilmek suretiyle unvan birliğinin sağlanması da yerinde olur.

Mülkî idare bölümlerinde yapılacak böyle bir düzenlemenin fazla bir personel kadrosunu ve giderlerini gerektirebileceği de hatıra gelebilir. Oysaki fazla bir kadroya ve gidere ihtiyaç olmayacaktır. Çünkü halen merkez kuruluşlarında yüksek derecelilere kadar o denli fazla personel birikimi ve 1972 yılı bütçe görüşmeleri sırasında Maliye Bakanı tarafından da belirtildiği gibi o denli çok işsiz memur vardır ki, bu personel fazlası ile illerin ve livaların personel ihtiyacı, hemen hemen yeni kadrolara ihtiyaç duyulmadan tamamlanabilir. Sadece yeni kurulacak ilçeler için bir kısım yeni kadrolara ihtiyaç duyulabilir ki bu da zorunludur.

Bu arada, mülkî idare amirlerinin atamalarının da İçişleri Bakanlığımıza değil Başbakanlığa ait olması konusu üzerinde de düşünülebilir.

Gelişme ve Kalkınmadaki Rolü

Yurdumuzun coğrafya bölgeleri ve bu bölgeler içindeki kasaba ve şehirlerin sosyal, ekonomik, kültürel oluşum ve gelişim durumları incele-

necek olursa, genellikle yukarıdaki sisteme paralel olarak kendiliğinden üçlü bir merkezleşme, kademeleşme ve çevreleşmenin meydana gelmiş olduğu veya gelmeğe elverişli durumda buldukları görülür. İl merkezleri için de bölge bölge, çevreleri içinde daha çok gelişmiş, birer ulaşım, ticaret, endüstri ve kültür merkezleri haline gelmiş büyük şehirler vardır. Bu şehirlerden gerekenlerin daha da geliştirilmeleri desteklenmek suretiyle, mülki idare kademeleri yolu ile de, kalkınma planına da uygun olarak merkez merkez şehirleşmelerin ve büyük şehirler bakımından da bölgeler arası denkleşmelerin sağlanmasına yardım edilmiş olur.

Bu düzenlemede meydana gelecek yeni mülki idare bölümlerinin, özellikle yeni ilçelerin merkezleri arasında, o bölüme ait genel idare örgütlerinin getireceği dairelerin ve personelin yerleşebilmesine elverişli derecede gelişmemiş yerler de bulunabilir. Fakat bu gelişmemişlik, o çevrenin mülki idare bölümü olmaması için bir kusur, bir suç olamaz. Mademki bu bölümler de; nüfus, alan, mesafe ve hizmet götürme gibi faktörler yönünden aynı niteliktedirler, bunlar da dengi durumdakiler gibi birer idare bölümü olmalıdırlar. Kaldı ki idare bölümü merkezi olmalarının bir yararı da gelişmelerini sağlamak olacaktır. Böylece ülke üzerinde daha dengeli bir biçimde yayılacak olan ilçe bölümlerinin merkezleri; bir yandan hükümet, bir yandan özel sektör eliyle küçük birer çekim merkezleri haline getirilmiş, bir birine eş ve yaklaşık durumdaki bütün coğrafya alanları içinde oturan halk topluluklarının, ilçe yönetiminden ve ilçe merkezlerindeki sosyal, kültürel ve ekonomik varlıklardan daha yakın, daha dengeli ve daha etkili bir biçimde yararlanmaları sağlanmış olacaktır.

Kamu sektörüne ait yatırımlarda, mülki idare bölümlerinden az gelişmiş olanlara öncelik verilmek, özel sektör de bu alanda teşvik edilmek suretiyle;

a — Bütün ilçe merkezleri, ilçe bölümündeki halkın küçük ölçüdeki ekonomik, kültürel ve sosyal ihtiyaçlarını ve idare ile ilgili işlerini karşılayabilecek birer kasaba,

b — Bütün liva merkezleri, liva bölümündeki halkın daha geniş ölçüdeki sosyal, kültürel ve ekonomik ihtiyaçlarını ve idare ile ilgili işlerini karşılayabilecek birer şehir,

c — Bütün il merkezleri de, il bölgesindeki halkın en geniş ölçüdeki sosyal, kültürel ve ekonomik ihtiyaçlarını karşılayabilecek birer büyük şehir,

haline getirilebilirler ve getirilmelidirler.

Yeni mülkî idare bölümlerine merkez olan yerlerde halk tarafından da yeni binalar yapımı ve dükkânlar açılması gibi bazı küçük yatırımlara ve işlere heves ve teşebbüs edilmekte olduğu da bilinen bir gerçektir. Bu heves, idarece de teşvik olunmak suretiyle daha etkili bir hale getirilebilir. Böylece mülkî idare bölümlerinde yapılacak bu yeniden düzenleme, kamu kuruluşları ve hizmetleri ile birlikte kasaba ve şehirlerin ve büyük şehirlerin de ülke içinde dengeli bir biçimde dağılmasını ve yayılmasını sağlamak bakımından da çok yararlı olur.

- (1) a. 13 Ocak 1972 günlü gazetelerde özeti yayınlanan Başbakanlık genelgesi
b. Türkiyede bölge düzeyinde yönetici mekanizma, İçişleri Bakanlığı İÇ - DÜZEN teksir yayınlarından, Necat Eldem 1971
- (2) İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 1971 yılı programı kitabı sahife 167 son paragraf
- (3) Meşhur Valiler kitabı, sahife 521, 549, içişleri Bakanlığı yayınlarından
- (4) a. Merkezî Hükümet Teşkilâtının Kuruluş ve Görevleri (MEHTAP Yönetim Kurulu Raporu) kitabı ikinci baskı sahife 412.
b. Merkezî Hükümetin Taşra Teşkilâtı Üzerinde Bir İnceleme, Doç. Dr. Arif Payaslıoğlu, sahife 59
c. Bucak İdaresi, İçişleri Bakanlığı İÇ - DÜZEN teksir yayınlarından, Necat Eldem, 1969
- (5) 4 Şubat 1972 günlü gazetelerde çıkan içişleri Bakanının bütçe görüşmesindeki konuşmasından (Milliyet sahife 9 sütün 1)

**6183 SAYILI KANUNUN 106. MADDESİ VE
MALİYE BAKANLIĞININ BİR GENEL TEBLİĞİ
ÜZERİNE DÜŞÜNCELER**

Neşet ERSOY
Sütçüler Kaymakamı

PLAN

GİRİŞ

6183 SAYILI KANUNUN 106. MADDESİ

- A) — Kanunun maksat ve şümulü
B) — 106. Maddenin tahlili
a) : Alacağın tahsilinin imkânsız hale gelmesi
b) : Alacağın tahsili için yapılacak masrafin alacaktan fazla olması

**MALİYE BAKANLIĞININ BİR GENEL TEBLİĞİ
BİR ÇELİŞME
SONUÇ**

GİRİŞ

Demokratik Hukuk Devleti mefhumu; devlet adına hüküm ve tasarrufta bulunanların fiil ve davranışlarını kanunla takyit ederken, fertlerin de Hukuka ve kanuna gerekli saygıyı göstermesini öngörmektir. Zira Hukuk ilmi — özellikle Âme Hukuku — bir «haklar ve vecibeler» manzumesidir. Anayasa adı verilen metinde; soyut devlet kavramına izafeten hükümet edenlere bazı mükellefiyetler yüklenirken, buna mukabil fertlere de bazı mecburiyetler tahmil etmiştir. Devletten, insanca yaşama hakkı, can ve mal güvenliği, çalışma hakkı gibi haklar talebetmek ferde tanınan bir rüçhaniyet iken; askerliğini yapmak, vergisini vermek- kanuna ve nizama saygılı olmak da devletin fertten talep ettiği haklardır. Terimi-

nolojik bakımdan devletin yüklendiği MÜKELLEFİYET, ferdin yüklendiği ise MECBURİYETTİR.

Siyaset ilmiyle uğraşanlar, devlet ile fert arasındaki bu karşılıklı hak ve vecibeler manzumesini «İçtimaî Mukavele» gibi fantastik bir kavramla pekiştirirler. Bu düşünceye göre : fertlerden oluşan cemiyet bazı haklarını devlete devretmiş, buna karşılık devlete de bazı mükellefiyetler yüklemiştir. Cemiyetin veya bir anlamda da ferdin devlete devrettiği haklara karşılık devlet ferde bazı mecburiyetler yüklemiştir. İngiliz feylesofu John LOCKE'un dediği gibi; eğer devlet İçtimaî Mukavele ile kendisine devredilen hakları kötüye kullanırsa, fertlerin ve dolayısıyla cemiyetin devlete karşı «Direnme Hakkı» vardır. Direnme Hakkı, mükellefiyetini yerine getirmeyen devlete karşı cemiyetin uyguladığı sosyal bir müeyyidedir. Buna karşılık fert de kendine düşen görevleri yerine getirmezse devlet de ferde kanunî müeyyideler uygular. Kanunî müeyyidelerin tatbikinden maksat; bir taraftan ferdi İçtimaî mukavelenin gereklerine uymak için icbar, bir taraftan da görevini yerine getirmeyen ferdin bu davranışından zedelenen sosyal düzeni tamir etmektir. Bu meselenin ikinci noktası bir başka açıdan apayrı bir önem kazanmaktadır. Şöyle ki, mecburiyetlerini yerine getirmeyen ferdin sosyal düzeni zedelemesi, başka fertlerin temel haklarından veya İktisadî ve sosyal haklarından birine veya bir kısmına, halel getirebilir. Bu durumda sosyal düzeni bozan kişiye devletin veya devlet adına hareket etmek hakkına sahip olan organların kanuni müeyyide uygulaması, devlete verilmiş bir hak olmaktan çıkıp bir mükellefiyet, bir görev özelliği kazanmaktadır. Sonuç olarak da devlet veya devlet adına hareket etmek hakkına sahip olan organların, sosyal düzeni bozan fertlere kanuni müeyyide uygulaması bir yetki değil, İçtimaî Mukavelenin gereği olduğu ortaya çıkar. Bu sebeple Devlet veya Devlet adına hareket eden organlar kanuni müeyyideleri uygulamaktan tek taraflı olarak vazgeçemezler. Zira kanuni müeyyide uygulama keyfiyeti bir anlamda devlet adına hareket eden organların yetkisi iken, bir anlamda da devletin görevidir. Görevini ihmal etmek yetkisiyse hiçbir makama, mercie veya kişiye verilmemiştir.

II

6183 SAYILI KANUN VE 106. MADDESİ

A — Kanunun maksat ve şümulü.

Uygulayıcılar arasında kısaca 6183, veya eski isminden dolayı yanlış olarak Tahsili Emval Kanunu diye anılan ÂMME ALACAKLARININ

TAHSİLİ USULÜ HAKKINDAKİ KANUN; aleyhinde âmme adına alacak teessüs etmiş özel veya tüzel kişilerden bu alacağın nasıl tahsil edileceğini gösteren bir kanundur. Bu kanunla uygulayıcıya, âmme alacaklarının tahsilinde takip edilecek yollar, tatbik edilecek usuller gösterilmiştir.

Kanunun şümulü birinci maddede belirtilmiştir. Buna göre :

«Madde. 1 — Devlete (vilayet hususi idarelerine ve belediyelere ait vergi, resim, harç; ceza tahkik ve takiplerine ait muhakeme masrafı, vergi cezası, para cezası gibi aslı,

Gecikme zammı ve faiz gibi fer'i,

Aynı dairelerin akitten, haksız fiil ve haksız iktisaptan doğanlar dışında kalan âmme hizmetleri tatbikatından mütevellit olan diğer alacakları ile; bunların takip masrafları hakkında bu kanun hükümleri tatbik olunur.»

Maddenin incelenmesinden, üç türlü âmme alacağı olduğu ortaya çıkmaktadır. Bunlar :

i) : Kişinin can ve mal güvenliğini; insanca yaşamasını ve çalışma seyahat etme vs. gibi haklarını rahatça kullanabilmesi gibi devlet hizmetlerinin yerine getirilmesi için devletin fertlerden aldığı ücret mesabesindeki vergiler, resimler ve harçlar.

ii) : Özel veya tüzel kişilerin kanuni müeyyidelere uymaması sonucu ortaya çıkan, vergi cezası, para cezası, gecikme zammı, faiz, ceza tahkik ve takiplerine ait muhakeme masrafları gibi cezalar.

iii) : Ancak belirli âmme hizmetlerinin ifası sonucu ortaya çıkan masrafların karşılığı olan âmme alacaklarıdır.

Adından da anlaşılacağı gibi bütün bu alacaklar teker teker ülke sınırları içinde yaşayan her ferdi ilgilendirir. Başka bir ifadeyle, aleyhine âmme alacağı doğmuş olan her özel veya tüzel kişi ülkede yaşayan her ferde alacağın miktarı ile mütenasip olarak borçludur. Bu yüzdendir ki, âmme alacaklarının tahsili devlete veya devlet adına hareket eden örge lara bırakılmış bir yetki değil, bir mecburiyettir. Hiçbir makam- merci veya kişi, âmmenin kendisine tahmil ettiği mecburiyetten tek taraflı irade beyanıyla kendini kurtaramaz.

B — 106 Maddenin tahlili.

Yukardaki umumi mülâhazalardan sonra 6183 sayılı kanunun 106. maddesinin tahliline gelelim.

6183 sayılı Kanununun 106. maddesinde :

«Madde, 106 — Yapılan takip sonunda tahsili imkânsız veya tahsili için yapılacak giderlerin alacaktan fazla bulunduğu anlaşılan 25,— liraya kadar (25,— lira dahil) âmme alacakları, âmme idarelerinde ter" salahiyyetine haiz olanlar tarafından terkin olunur.» denilmektedir.

a) : Alacağın tahsilinin imkânsız hale gelmesi :

Kanunun şümulünü tayin eden birinci maddenin incelenmesi sırasın da âmme alacaklarını üç kategoride toplamıştık. Birinci kategoriye giren vergi, resim ve harçların doğurdıkları âmme alacaklarının tahsilinin imkânsız hale gelmesi için vergiyi doğuran masrafın veya resim ve harcı doğuran işlemlerin mevcudiyetinin ortadan kalkması gerekir. Özellikle vergi şahsa değil, vergiyi doğuran matraha bağlıdır. Bu durumda verginin tahsilinin imkânsızlığı, matrahın ortadan kalkması halinde sözkonusu olur. Resim ve harç da böyledir. Bu alacakları doğuran eylem veya işlem vuku bulduğu zaman alacak doğar. Tahsil imkânsızlığı sözkonusu değildir.

İkinci kategorideki âmme alacakları ceza niteliği taşıyan alacaklardır. Cezaya çarptırılan özel veya tüzel kişi, ölüm, gaiplik veya tüzel kişiler için faaliyetten beri olmak gibi bir durum sözkonusu olmadıkça âmme alacağının tahsilinin imkânsızlığı düşünülemez. Ancak cezaların şahsî olmaları sebebiyle, cezaya çarptırılan kişinin ortadan kalkması âmme alacağının tahsilini imkânsız hale getirebilir.

Üçüncü kategorideki âmme alacakları, bir âmme hizmetinin yerine getirilmesiyle vücut bulan alacaklardır. Bu hizmetlerden faydalanan Özel veya tüzel kişiler veya bunların kanuni mirasçılarında alacağın tahsili mümkündür, istisnâ imkânsızlıklar kanuni hükümlerle asıl imiş gibi değerlendirilemez.

Her şeye rağmen bir kısım alacakların tahsilinin imkânsızlığı halinde terkinine dair kanuni hüküm vazetmek, âmme alacağını ödememek için akla yelebilecek her türlü yola tevessül edilen bir toplumda ferri kanuna karşı hileye teşvik etmek olur. 106. madde ile imkânsızlık prensip olarak benimsenmektedir. Kanaatımızca böyle bir prensibin benimsenmesi uygun değildir, ilk bakışta cazip gibi görünen bu düşünce, sosyolojik bir perspektif içinde incelenirse, yetersizlikle malîl olur.

b) : Alacağın tahsili için yapılacak masrafın alacaktan fazla olması:

6183 sayılı kanunun 106. maddesinde «...25,— liradan aşağı olan (25,— lira dahil) âmme alacaklarının, tahsil için gerekli masraflar alacaktan fazla olabileceği için...» terkin edilebileceği hükmüne bağlanmıştır.

Kanunun birinci maddesinde zikredilen ve yukarda üç grupta toplanan âmme alacaklarının hiçbiri için bu hükmün uygulanma sahası; yine aynı maddenin birinci maddesinin ilk fıkrasının son cümlesi muvacehesinde bulunmamak gerekir. Bir başka ifadeyle, hiçbir âmme alacağının tahsili için yapılan masraf alacağın kendisinden fazla olamaz. Zira 6183 sayılı kanunun birinci maddesinin ilk fıkrasının son cümlesinde; «... bu alacakların takip masrafları hakkında bu kanun hükümleri uygulanır.» ifadesi yer almaktadır. Bu hüküm muvacehesinde, âmme alacakları için yapılan takip masrafları da âmme alacağı mesabesinde olduğuna göre tahsil için yapılan masraflar da âmme alacağına ilave edilerek mükelleften tahsil edilebilir. O zaman, alacağın tahsili için yapılan masrafın alacağın esasından fazla olması ihtimali ortadan kalkar.

Tahsil masrafları üzerinde biraz daha durmak gerekir.

Bugün, âmme alacaklarının tahsili için masraf yapılması hemen hemen yalnız köyler için söz konusudur. Bilindiği gibi âmme alacaklarını bizzat borçlu olanlar ilgili dairelere getirip yatırmadıkları için tahsildar adı verilen memurlar mahalline giderek alacağı tahsil ederler. Alacağın tahsili için yapılan takip masraflarını mükellefe yüklemesek bile her köyde birikecek münferit âmme alacaklarının 25,— lirayı geçmesi, tahsil masraflarının birden fazla alacağa in'ikâs ettirilmesini temin eder. Böylece tahsil masrafının alacağı geçmesi ihtimali ortadan kalkar.

MALİYE BAKANLIğININ BİR GENEL TEBLİğİ :

Maliye Bakanlığının. 6183 sayılı Kanunun 106. maddesinin uygulaması ile ilgili olarak aynı maddenin ikinci fıkrasının verdiği yetkiye dayanarak bir genel Tebliğ yayınlamış bulunuyor. (15.3.1973 tarih ve GNL 2161776 - 126/17172 - 20 sayılı ve 347 seri numaralı Tahsilat. Genel Tebliğinde : «...B) — Âmme alacağının tahsili için yapılacak giderlerin alacaktan fazla olması halinde yapılacak terkinlere gelince; yukarıda sözü edilen maddede (106. md.) bu giderlerin alacaktan fazla olduğunun ne vakit ve ne suretle tesbit edileceği hakkında bir sarahat yoktur. Ancak, alacağın tahsili için harcanacak giderlerin, yapılacak takibat sonunda tesbiti gerektiği öngöröldüğu ahvalde bu masrafın daha önceden yapıl-

miş olması gerekir ki, kanun vaz'ının böyle mantıksız bir neticeyi kastedtiğine ihtimal verilmemektedir.

Onun için 20,— liraya kadar olan bütün âmme alacaklarının (20,— lira dahil) tahsili için yapılacak giderlerin alacaktan fazla olduğu kabul edilerek, borçluları hakkında herhangi bir kanuni takibata tevessül edilmeden,

1) : Deneme tatbikatı yapmayan vergi dairelerinde hesap ve tahsilât servislerince tanzim edilecek ve vergi dairesi müdürü tarafından imzalanarak mühürlenecek terkin cetvellerine müsteniden Esas ve Yevmiye defterleri tahakkuk kayıtlarından tenzil ve mükellef hesap kartı ile hesap defterlerinde borçluların hesapları karşısına,

2) : Deneme tatbikatı yapan mahallerde ise yukarda açıklandığı şekilde tanzim edilecek olan terkin cetvellerine istinaden, gerçekleştirilen gelirler hesabına zimmet, gerçekleştirilen gelirlerden borçlular hesabına matlup kaydedilmekle beraber mükellef hesap kartı ile hesap defterlerine borçluların hesapları karşısına gerekli meşruhat verilmek suretiyle kayıtlardan çıkarılacaktır...» denilmektedir.

Genel tebliğin» yukarıya aldığımız kısmının birinci paragrafında hakim olan espri şudur! Âmme alacağının tahsili için yapılacak masraf, ancak takibat yapıldıktan sonra ortaya çıkacaktır. Bu durumda, her alacağın takibinin ayrı ayrı yapılarak, masrafi alacaktan az olanların tahsili ve masrafi alacaktan fazla olanların terkinini mantıksızdır. Bu yüzden hiç takibat yapılmadan hepsinin terkinini gerekir. Zira masrafın tesbiti için takibatın yapılması gerekir. Bu iş ise bir hayli masraflı ve külfetlidir. Öyleyse hepsini bir kalemde terkin etmek en uygundur»

Kanaatımızca burada bir «Yetki aşımı» vardır. Çünkü 6183 sayılı Kanununun 106. maddesi yetkili dairelere «...25,— liraya kadar (25,— lira dahil) âmme alacaklarından, tahsil masrafi alacağı aşanların terkinini...» için yetki vermiştir. Halbuki Maliye Bakanlığı, yukarıya bir kısmını aldığımız Genel Tebliğin ifadesine göre bütün olarak 20, liraya kadar (20,— lira dahil) âmme alacaklarının terkinini taşradaki teşkilâtına emretmektedir. Bu ise doğrudan doğruya yetki aşımıdır. Hattâ, bu Genel Tebliğin ihtiva ettiği emir gereğince 20,— lira ve daha az âmme alacaklarının tamamını terkin etmeyi taşra teşkilâtı göze alırsa, bu emri veren Maliye Bakanlığı yetkilileri görevlerini hem ihmal etmiş ve hem de kötüye kullanmış olacaklar. Zira bu alacaklardan önemli bir kısmı için yapılacak masraf alacağın altında olacaktır. 106. maddenin ışığı altında belki Maliye Bakanlığının bazı âmme alacaklarını terkinine yetkisi vardır, fakat terkin

yetkisinin şümulü dışına çıkanların terkin edilmesi yolunda emir vermeye yetkisi yoktur.

BİR ÇELİŞME :

Halen yürürlükte bulunan bazı kanunlar, vazettikleri hükümlere uymayan kişiler hakkında para cezası verilmesini emretmektedirler. Bilindiği gibi 6183 sayılı kanun, I. maddesinin son fıkrasıyla Türk Ceza Kanununda öngörülen para cezaları hakkındaki hükümleri saklı tuttuğu için bizim yukarda kastettiğimiz kanunlar T.C.K. dışındakilerdir. Bunlardan bir iki misal verelim :

Gizli Nüfusların yazımı hakkındaki 2576 sayılı ve 5.7.1934 tarihli kanunun 4. maddesinin hükmü şöyledir :

«Madde, 4 — Bu kanunun belediyelere ve muhtarlara tebliğinden itibaren bir buçuk ay sonra evinde veya işinde nüfusa yazılmamış kimseleri ve silinmemiş ölümleri ve kayıpları ve kayıtsız evlenmeleri bildirmeyenlerden,

Yeni doğumları bir ay ve ölümleri on gün içinde Nüfus dairelerine haber vermeyenlerden,

Evlenmeyi onbeş gün içinde nüfusa kaydettirmeyenlerden ve kendini kaydettirmeyen reşitlerden.

Mazeretlerini ispat edemedikleri takdirde mahalli idare heyetlerinin kararı ile bir liradan on liraya kadar para cezası alınır...» Bu maddedeki para cezası, 5435 sayılı kanunun 2. maddesiyle beş katma çıkarılmıştır. Buna göre cezanın asgari haddi beş, azami haddi elli liraya çıkarılmıştır. Ancak 2576 sayılı kanunun bu hükmünü yerine getirmediği için mahalli idare heyetlerince yargılanan herkese bu cezanın azami haddinin uygulanmasına imkân yoktur. Eğer mahalli idare heyetince takdir edilen ceza 25,— liranın altına düşerse, bu durumda 6183 sayılı kanunun ve Maliye Bakanlığının Genel Tebliğine göre vatandaş bu para cezasını ödemiyecektir. Veya vatandaş bu parayı ödemediği takdirde hiçbir işlem yapılamıyacaktır. Hatta Maliye Bakanlığının yukarıya alman Genel Tebliğine göre, İdare Heyetinin kararı infaz için ilgili maliye dairesine gittiği zaman ya terkine tabi tutulacak veya — kuvvetli bir ihtimalle — iş hacmi yüksek olan vergi dairelerinde çöp sepetine atılacaktır. Böylece de İdare Heyetinin kararı ve yapılan işlemler keenlemeyekün olacaktır.

İkinci olarak askerlik işlemlerinden bir misal verelim :

1111 sayılı Askeri Kanununun 94. maddesini değiştiren 3899 sayılı kanunun I. maddesine göre :

«A — Askerliklerini bitirip, terhis edilen efradtan 54. madde mucibince üç ay içerisinde bir güne zrleri olmaksızın tezkere ve cüzdanlarını şubelerine kaydettirmeyenlerden beş lira para cezası alınır.

B — İlk ve son yoklama zamanlarında yapılan ilnlar üzerine yoklama memurlarına veya askerlik şubelerine ve elçiliklere ve konsolosluklara bizzat müracaatla veyahut yazı ile veya başka birisi vasıtasıyla hüviyet cüzdanım göndererek kanuni yoklamasını yaptırmayan ruhsatlı ve ihtiyat erat beş lira para cezası ile cezalandırılır.» Bu maddede öngörülen para cezası da 5435 sayılı kanunun 2. maddesiyle  katma çıkarılarak onbeş lira olmuştur. Bilindiği gibi bu cezaı da mahalli idare heyetleri verir. Netice olarak bu para cezası da birinci misalde açıklanan şekilde keenlemeyekn olur.

Uygulamayı yapan maliye daireleri için durum daha değişiktir. Diyelim ki, 3899 sayılı kanunun öngördüğü cezaya çarptırılmış olan bir vatandaş karar kendisine tebliğ edilince kalktı Maliye dairesine giderek cezasını ödemek istedi. Maliye dairesi ne yapacaktır? Bak andığın Genel Tebliğine uysa 3899 sayılı kanunun emrini ihmal ettiği için suçlu duruma düşecektir. Parayı tahsil etse 6183 sayılı kanunun 106. maddesine ve st merciin emrine uymamakla suçlu duruma düşecektir.

Meselenin bir başka açıdan görünüşü ise daha, enteresandır. şöyle ki,

İki kişi düşününüz. İki de 3899 sayılı kanunun emrine muhalefetten mahalli idare heyetince onbeş lira para cezasına çarptırılmış. Beraberce Maliye Dairesine geliyorlar. Birinci şahıs cezasını ödemek istiyor. Maliye dairesi de parayı tahsil ediyor, ikinci vatandaş bir dilekçe vererek, «...Maliye Bakanlığının Genel Tebliğine göre hakkımda verilen para cezasının terkinini talep ederim.» diyor. İlgili Maliye dairesi de talebe ve Genel Tebliğe uyarak terkin işlemini yapacaktır. Bunun sonucunda ortaya çıkan gelişme, teşkilti tereddüde sevk edecek, mme hizmetleri intizam içinde yryemeyecektir.

SONUÇ

Maliye Bakanlığının, metnini yukarıya aldığımız Genel Tebliğinin ortaya çıkardığı güçlükleri ve esasa müteallik hataları incelemeye çalıştık. Sonuç olarak bu Genel Tebliğin uygulanması ile

- a) : Anayasanın «Kanun önünde eşitlik» ilkesi zedelenecektir.
- b) : Vatandaşın kanuna karşı saygısı ve güveni zedelenecektir.
- c) : Uygulayıcının düşeceği tereddütler yüzünden âmme hizmetleri aksayacaktır.
- d) : Hazine geniş çapta zarara uğrayacaktır.

Bütün bu hukukî, sosyal, pratik ve malî mahzurları ortadan kaldırmak için böyle bir Genel Tebliğ yerine daha müessir tedbirler alınabilirdi. Meselâ :

I — 5435 sayılı kanuna benzer bir kanun yapılarak, para cezalarının asgari ve azami hadleri yeniden düzenlenebilir. Son yıllarda Türk Parasının iç ve dış değerindeki düşme böyle bir tedbiri zaruri kılar.

II — Miktarı az olan para cezaları bir araya toplanarak gruplar halinde tahsil edilip, takip ve tahsil masrafları birden fazla alacağa in'ikâs ettirilebilir. Diyelim ki, bir köyden tahsil edilecek bir Nüfus Para Cezası vardır. Eğer aynı köyden 3899 sayılı kanunun öngördüğü cezalar ve sair miktarı düşük âmme alacakları varsa- bunların toplu olarak takip ve tahsili yoluna gidilebilir.

III — Üçüncü bir ihtimal de şudur. Aleyhinde âmme alacağı doğmuş kişi bu alacağını doğrudan doğruya ilgili daireye yatırması gerektiğine göre, bizzat gelip borcunu yatırmamakla kanunî müeyyideleri çiğneyen kişiye, alacağın takip ve tahsil masrafı da yüklenebilir. Ancak bu suretle hem devlet otoritesi sağlanabilir, hem vatandaşın kanuna karşı bir davranışla âmme intizamını ihlâlinin bir dereceye kadar önüne geçilir, hem de Hazine sebepsiz yere zarara uğramaktan kurtulur.

MEMLEKETİMİZDE ORGANİZE SUÇLAR

Yazan :

Hüseyin IŞIK

Tümgeneral

Suçluluk insanlıkla yaşittir. İnsanlar toplum halinde yaşamaya başladıkları günden itibaren kurallara uymayanlar veya arzularını, hırslarını meşru yollardan tatmin edemeyenler suç işlemeye başlamışlardır. Bazı bölgelerde yapılan keşifler bize ilkel toplamlarda işlenmiş cinayetleri meydana çıkarmak imkânını vermişlerdir. Gazetelerde ar asır a sansasyonel haberlere rastlıyoruz : 40.000 sene evvel elleri arkadan birbirine bağlanıp bataklığa atılarak boğulan kadın ve erkek cesetleri, zehirlenerek öldürdüktan sonra mumyalanmış insanlar bunlardan sadece ikisidir.

Mukaddes kitaplar bir kadın yüzünden işlenen ilk cinayet olan HABİL ile KABİL arasındaki olayı bütün detaylarına kadar anlatırlar.

Suçlular işledikleri suçun karşılığında toplumun öngördüğü cezaya çarpılmamak veya sağlayacakları faydayı daha çoğaltmak için önceden adetâ bir tiyatro piyesindeki rolü ezberler gibi, suçu nasıl işleyeceklerini, delilleri nasıl ortadan kaldıracaklarını, ele geçirecekleri eşyayı nerelerde ve ne şekilde elden çıkaracaklarını en ince noktalarına kadar düşünüp prova etmektedirler.

Eskiden öfkeyle kızgınlıkla, haset veya kıskançlık yüzünden hiç düşünülmeden işlenen suçlar yerine bugün önceden tasarlanmış, tekniğın en son imkânlarından faydalanarak işlenmiş suçlar kaim olmuştur.

Bugün birçok kişiler memleketlerinin kanunlarının yasakladıkları işlemleri yaparak kâr sağlamak amacıyla sermayelerini, çabalarını ve faaliyetlerini birleştirmekte, gayri meşru bir şirket halinde çalışmaktadırlar. Yurdumuzda henüz teşekkül halinde olan bu faaliyetler Avrupa ve Amerika'da çok gelişmiştir. Bugün Amerika Birleşik Devletlerine kafa tutan, sendikaları ve zabıtayı sindiren, kendi isteklerine boyun eğmeyenleri menfaat karşılığı satın alan, satın alamadıklarını ortadan

kaldıran ve korkunç bir ahtapot gibi yer altında gelişerek dünyanın beş kıtasına zehirli kollarını uzatan korkunç bir teşkilât vardır : MAFİA.

Bu gangster teşkilâtının dünyanın her tarafında şubeleri mevcuttur. Kaçakçılık konularında memleketimizde bu şekilde organize olmuş kurumlar olduğu muhakkaktır. Hakiki ele başları yakalanıp hak ettiği cezaya çarptırılmadıkça, kanunların kahredici yumruğuyla beyni parçalanıp dağıtılmadıkça bu örgütlerin büyüyecekleri, gelişecekleri ve memleketin başına belâ olacakları muhakkaktır.

Bu yazımda Türkiye’de son senelerde daha çok artmış olan organize suçlardan kısaca bahsedeceğim.

Memleketimizde görülmekte olan başlıca organize suçlar şunlardır :

1. Gümrük ve Tekel kaçakçılığı
2. Silah ve mermi kaçakçılığı.
3. Uyuşturucu madde kaçakçılığı
4. Hayvan kaçakçılığı (Yurt dışına hayvan kaçırarak)
5. Hayvan hırsızlığı.
6. Tel hırsızlığı.
7. İlâç sahtekârlığı (düşük dozlu ilâç satmak veya sahte ilâç satmak.)
8. Pul sahtekârlığı.
9. Trenlerden ve kamyonlardan eşya çalmak.
10. Sinema ve maç biletleri karaborsacılığı.
11. Beyaz kadın ticareti.
12. Altın ve döviz kaçakçılığı.
13. Denizlerde trolle balık avcılığı.
14. Kalpazanlık (sahte para basma)
15. Tarihi eser kaçakçılığı.

KAÇAKÇILIK

Kaçakçılık ekonomimize büyük zarar veren bir olaydır. Hemen bütün sınırlarımızda ve kıyılarımızda zaman zaman azalıp çoğalan, giriş ve

çıkış noktalarını değiştiren bir felâket halinde sürüp gitmektedir. Türkiye'miz ana damarlarından birisi kesilmiş, durmadan kan kaybeden bir insan durumundadır. Gümrük kaçakçılığı giriş ve çıkış kaçakçılığı olarak iki yönlü zararımıza işlemektedir. Bilhassa güney komşumuz Suriye hayatiyetini ve ekonomisini Türkiye'den yapılacak kaçakçılığın sağladığı kâra dayamaktadır. Güney sınırimızdaki Suriye şehir ve kasabaları âdeta bir mantar gibi fişkirmakta ve aleyhimize olarak gittikçe büyümektedir. Kuvvetli bir deniz ticareti, gelişmiş bir tarımı, ilerlemiş sanayii olmayan bir memleketin gelişmesi âdeta mucizedir. Suriye aleyhimize kurup, teşvik ettiği kaçakçılık rejimi ile bu mucizeyi başarmıştır.

Yurdumuzdan kaçak olarak giden mallar zaman zaman değişmektedir. Bunların başlıcaları canlı hayvan, antep fıstığı, yün, tereyağ, vita yağı, buğday, yiyecek maddeleri, ham bağırsak, Sümerbank mamulleridir. Buna karşılık kaçak olarak yurdumuza giren kaçak eşya ekseriya değeri olmayan tüketim maddeleridir. Her çeşit adi naylon kumaş, küpür dantel, süs eşyası olarak kullanılan boncuklar, kadın tuvalet malzemesi, adi halı eski giyecek eşyası, tepsi, fincan, dolma kalem, tükenmez kalem, eski giyecek eşyası, kullanılmış plâstik v.s. çeşitli yollardan yurdumuza sokulmaktadır. Kızıl Çin ile ticari münasebetimiz olmadığı halde Çin menşeli mallara her yerde rastlamak mümkündür.

Kaçakçılığı önlemek ne yazık ki yalnız zabitanın imkânları içinde değildir. Senelerden beri her çeşit zorluğa göğüs gererek, mevsim ve zaman farkı gözetmeden çalışan kolluk kuvvetlerimizin çabalarının müspet bir sonuca ulaşabilmesi için birbirini tamamlayan ve ahenkli bir sistem içinde çalışan bir çok tedbirlere ihtiyaç vardır.

Bu hususta bir çok Bakanlıkların yetkililerinin bir araya gelerek zaman zaman alınması gereken tedbirleri görüşmelerine rağmen kaçakçılığı kökünden kurutacak veya çok azaltacak müspet tedbirler manzumesine henüz girişilememiştir. Çok geniş olan bu konuya sadece değinmekle yetiniyorum.

SİLAH VE MERMİ KAÇAKÇILIĞI :

Bilhassa son senelerde çok artmıştır. Memleketimizde silâh taşımaya ve kullanmaya öteden beri büyük bir heves vardır. Uzun seneler devam eden şekavet olayları, köylerin ve mahallelerin çok dağınık oluşu, bazı yerlerde kan gütmeye adetinın devam etmesi, etnik gruplar veya aşiretler arasındaki geçimsizlikler nedeniyle birçok kimseler silahlanmak suretiyle

mal, can ve ırz emniyetlerini kendileri sağlamak ihtiyacını duymaktadırlar.

Son senelerde Uluslararası Komünizmin faaliyet alanına ve hedefleri arasına giren memleketimize bilhassa demirperde gerisi memleketlerden her tip kaçak silâh ve mühimmatı getirilmeye çalışılmaktadır.

Silah kaçakçılarından bir kısmının ideolojik bir amacı olmayıp sadece para kazanmak hevesindedirler. Kaçakçılar elde ettikleri kaçak silâhları çeşitli yollardan ve muhtelif şekillerde yurdumuza sokmaktadırlar.

Bulgar hududundan karayolu ile gelirken otomobillerin evvelce özel surette yaptırılan bölmelerine çeşitli silâh ve mermileri saklamak suretiyle silâh sokulmaya teşebbüs edilmektedir.

Ayrıca TIR kamyonlarının, vapurların, motorların gizli yerlerine konarak aynı tip kaçakçılığa teşebbüs edildiği ve yurdumuza silâh sokulduğu bir vakıadır.

Son zamanlarda bu kaçak silâhlar daha ziyade Bulgaristan ve Romanya'dan motorlara, vapurlara yüklenerek karasularımız yakınlarına getirilmekte, oradan 25 - 40 tonluk balıkçı motorları ile alınarak Karadeniz kıyılarında müsait görülen yerlere sandallarla taşınarak çıkarılmakta, buradan kamyonlara yüklenerek veya sebzelere, tüccar mallarının arasına konarak memleket içindeki depolara sevk edilmektedirler.

8.2.1973 tarihinde Bafra ilçesinde Kızılırmağ'ın Karadenize döküldüğü yerin sağ kıyısına kurulu olan Koşu köyünde 3800 adet çeşitli marka tabanca ve yarım milyona yakın 7,65 ve 9 mm. Çapında tabanca mermisi ele geçirilmiştir. Yakalanan malların memleket içindeki değeri 15 milyon liradır. Bu da bize kaçakçılığın çapı hakkında bir fikir verebilir.

Mart 1973 tarihinde gazetelerin yayınladığına göre Avrupadan gelen bir arabada ecnebi bir turistin otomobilinin özel bölmesinde 60.000 adet tabanca mermisi bulunmuştur.

UYUŞTURUCU MADDE KAÇAKÇILIĞI :

Bu gün çok yaygın bir hal alan uyuşturucu madde kaçakçılığı ve kullanılışı dünyamız için hakiki bir tehlikedir. Hiçbir bulaşıcı hastalık insanlık için bu kadar tehlikeli değildir. Tarih boyunca insanlığı tehdit eden veba, kolera, sıtma, cüzzam gibi hastalıklar toplum için hiçbir zaman uyuşturucu maddeler kadar zararlı olmamışlardır.

Bugün kullanılan uyuşturucu maddeler tabii ve sentetik uyuşturucu maddeler olarak iki kısma ayrılmaktadır. Başlıca tabii uyuşturucu maddeler şunlardır ;

1. Afyon,
2. Morfin,
3. Eroin,
4. Kokain,
5. Esrar.

Sentetik uyuşturucu maddelerin başlıcaları : LSD ve çeşitli ağrı dindirici, teskin edici, tehyiç edici ilaçlardır. Bunların yüzlerce çeşidi mevcuttur. Memleketimizde en çok kullanılan başlıcaları şunlardır : optalidon, panaljin, bioptan, phanadorn calcium, nembrutal, İPNOS, reonal kodeinli haplar ve proplamine, aktedron gibi tembih edici ilaçlar.

Uyuşturucu maddelerin hepsinin birbirinden ayrı etkileri ve özellikleri vardır. Bunlar az olarak kullanıldığında insana zevk verir, hayal alemine daldırır. Birçok hayaller görmesine, tabiatla mevcut olmayan şeyler hissedilmesine sebep olurlar. Fakat zaman geçtikçe aynı zevki duyabilmek için daha çok doz almak zorunda kalınır. Sonunda öyle bir duruma gelinir ki vücut bu uyuşturucu maddenin esiri olur. Onu almayınca şiddetli ağrı, kusma, bulantı hisseder. Kendini yerden yere çarpar, kriz geçirir. Bu uyuşturucu maddeyi ele geçirmek için her çareye başvurur. Biz buna iptila diyoruz. Eskiden fizikî iptilanın (bağımlılık), daha tehlikeli olduğu sanılırdı. Bu sebeple Amerika Birleşik Devletlerinde eski Newyork Belediye Başkanı Laguardiyanın, yaptırdığı bir incelemede uzmanlar esrarın fizikî iptila yaratmadığını, bu sebeple istenilen zaman bırakılabileceği için zararlı olmadığını iddia etmişlerdi.

Son incelemeler ruhi iptilanın da aynı derecede tehlikeli olduğunu göstermiştir. Memleketimizde Bakırköy Akıl Hastanesinde bir çok kereler tedavi edildiği halde yeniden uyuşturucu maddeye başlayan uyuşturucu madde müptelâları çoktur. Bakırköy'de 35 defa tedavi edildiği halde, uyuşturucu maddeye yeniden başlayanlar vardır. Bu kişilerin fizikî iptilâsı tedavi edildiği halde, ruhi iptilâsı tedavi edilemediği için tekrar uyuşturucu madde kullanmaya başlamaktadırlar. Uyuşturucu maddeler Avrupa ve Amerika Birleşik Devletleri gençlerinin yüzbinlercesini dejenere etmiştir. Çalışma güçlerini, fizikî kudretlerini ve ahlâki niteliklerini tamamen kaybeden bu zavallılar birer insan yıkıntısı halinde toplumun başına yüzlerce dert açarak etraflarına bu iğrenç iptilâyı yaymaya çalışmakta-

dırlar. Fransa'da yapılan bir incelemeden anlaşıldığına göre uyuşturucu madde kullanan genç kızların % 80'i, genç erkeklerin % 20 si vücutlarını satarak uyuşturucu madde elde etmektedirler.

Uyuşturucu madde iptilâsı çok pahalı bir tutkudur. Çalışma güçlerini kaybeden bu zavallılar günlük eroin ihtiyaçlarını sağlamak için hırsızlıktan soyguna kadar her suçu işlerler. Son senelerde yapılan bir incelemeden anlaşıldığına göre Nevyork'taki eroınmanlar senede 5 milyar dolarlık hırsızlık yapmaktadırlar ki, memleketimizin bir yıllık bütçesine eşittir. Zarar aslında daha çoktur. Meselâ içinde kimse bulunmayan bir köşkün musluklarını ve kurşun borularını söken hırsızlar daima su akışı sebebiyle köşke çok büyük zarar verdikleri halde elde ettikleri kazanç çok azdır.

Memleketimizde dünyanın en iyi afyonu yetişmektedir. Afyonun seks gücüne olan menfi etkisi bilindiğinden, Türkiye'de afyonkeşlerin sayısı azdır. Eroin kullanan yoktur.

Uyuşturucu madde kaçakçılığında çok büyük kâr vardır. Bu sebeple cezaları ne kadar ağırlaştırılırsa ağırlaştırırsın, bu maceraya atılacak pek çok insan bulunacaktır. Birleşmiş Milletlerde yapılan incelemeler bize bu kazancın miktarını göstermektedir. 1963 senesinde Türkiye'de baz morfinin kilosunun 250; 500 dolar arasında olduğu Marsilya'ya teslim edildiğinde kilosunun 800 dolara yükseldiği anlaşılmaktadır. Bu eroin, içicinin eline geçtiğinde içinde % 6 eroin vardır. Bir kg. saf eroinden 25000 kapsül eroin yapılarak tanesi 5 dolardan satılır ki 125000 dolar eder. Buna göre baz morfinle aynı miktar eroin satışında 500 kat kâr sağlanmaktadır.

Yapılan mücadelede hiçbir zaman hakiki patronlar yakalanamamaktadır. Polis ve jandarmanın yakaladıkları büyük patronlar hesabına ücretle çalışan kişilerdir. NİĞDE Senatörü Kudret Bayhan'ın Anadol marka bir araba ile Fransa'ya baz morfin satarak yakalanması, buna dayanılarak yapılan operasyonda bazı eski milletvekillerinin yakalanışı bu işte iplerin kimin elinde olduğu hakkında bir fikir verebilir.

Son senelerde alman bir kararla memleketimizde afyon ekimi yasaklanmış olup çok sıkı bir kontrol mevcuttur. Saklanmış olması muhtemel mahdut bir kısım afyon elden çıkarıldıktan sonra memleketimiz belki afyonun transit olarak geçirildiği bir yer olacaktır.

Buna karşılık esrar kullanılışı ve kaçakçılığı ülkemizde gittikçe gelişmektedir. Cezaevlerinde yaptığım incelemelerde, esrar kullananlarla yaptığım görüşmelerden ve Türkiye'yi ziyaret eden turistlerin hatırala-

rından öğrendiğime göre memleketimizde esrar içenlerin sayısı gittikçe artmaktadır.

Esrar (cannabis Sativa) kendir adı verdiğimiz bitkinin dışısının çiçek ve meyvelerinden elde edilmektedir. Memleketimizde esas en çok Adana, Adıyaman, Antalya, Diyarbakır, Eskişehir, Gaziantep, Malatya, Maraş, Sivas ve Uşak illerinde yetiştirilmektedir. 1971 senesinde Jandarma narkotik tim personeli tarafından 1.5 tona yakın esrar elde edilmiş ve yüzlerce dönüm kenevir tarlada imha edilmiştir. Memleketimizde elde edilen esrar daha çok Avrupaya gönderilmektedir. Komşumuz Lübnan en büyük esrar üretici ve satıcılarından. Amerika Birleşik Devletlerine esrar daha çok Meksikadan sokulmaktadır. Pakistan, Birmanya ve uzak doğu ülkeleri önemli miktarda esrar üretilip Amerika'ya göndermektedirler. Pakistan'ın ürettiği esrar ise İngiltere'ye götürülmektedir.

HAYVAN KAÇAKÇILIĞI :

Memleketimizin büyük problemlerinden birisi de hayvan kaçakçılığıdır. Komşumuz İran, Suriye ve Irak'taki fiat farkları hayvan kaçakçılığını kârlı bir iş haline getirmektedir. Aramızda mevcut sınır rejimi ve alınan esaslı tedbirlere rağmen hayvan kaçakçılığı önlenememektedir, Yakalanan hayvanlara gümrük idarelerince hakiki değerinin çok altında fiat konmaktadır. Bunlar mahalli teamül ve adetlere göre başkaları tarafından satın alınarak yine kaçakçılara verildiğinden hakiki kıymeti 2500 lira olan bir sığırı gümrükten tekrar 380 liraya alan kaçakçının hakiki zararı gayet mahdut olmaktadır.

Ülkemizde modern besicilik gereği kadar gelişmediğinden, kış mevsiminde ellerindeki hayvanları besleyemeyecek durumda olan hayvan sahipleri bunları sonbaharda elden çıkarmayı uygun görmektedirler. Her sene bilhassa sonbaharda sınırlarımızdan komşu ülkelere kaçırılan koyun, keçi, dana, inek, öküz gibi küçükbaş ve büyükbaş hayvanların hakiki miktarının tesbiti mümkün değildir.

HAYVAN HIRSIZLIĞI :

Çok eskiden beri sürüp gelen, ekonomimize büyük zarar veren bir afettir. Hayvan hırsızlığının önlenmesi hakkında bir kanun bulunmasına ve özel bir koğuşurma sistemi mevcut olmasına rağmen hayvan hırsızlığı, önlenememiştir.

Cumhuriyetin ilânından evvelki dönemlerde kalabalık şaki grupları köylerin hayvanlarını önlere katarak sürüp götürürler, gerektiğinde köylü ve jandarma ile müsademe ederlerdi.

Cumhuriyet jandarması emniyet ve asayişin sağlanması görevini ifa ederken, köylülerimize çok büyük zararı olan, aynı zamanda köylümüzün bir üretim aracı olarak kullandığı büyükbaş hayvanlara karşı yapılan hırsızlığı önlemeye ana görev saymıştır.

Hayvan hırsızlığı birçok özellikleri olan bir suçtur. Hayvan hırsızının hırsızlık yapacağı bölgeyi iyi bilmesi, köprüleri, dereleri, kestirme yolları, zabıtaya görünmeden gidilecek yolları, çalınan hayvanın saklanabileceği yerleri çok iyi bilmesi gerekir. Uzaklardan gelen ve bölgeyi iyi tanımayan birisi hayvan hırsızlığı yapamaz. Hiç olmazsa o bölgeyi tanıyan bir suç ortağının bulunması şarttır. Çalınan hayvanların çabucak elden çıkarılması da ayrı bir problemdir. Bu sebeple hayvan hırsızlarının çaldıkları malları normal değerinden çok aşağı değerlerle satın alarak büyük kazançlar sağlayan suç ortakları vardır. Bunlar kasap, celep, pastırma ve sucuk imalatçıları, lokantacılar olabilirler. Son senelerde Et ve Balık Kurumunun da bilmiyerek hırsızlık malları satın aldığı söylenmektedir.

27 MART 1957 TARİHİNDE YAYINLANAN 5617 NO.LU (HAYVAN HIRSIZLIĞININ MEN'İ KANUN)UN BAŞLICA MADDELERİ :

a. Bu kanuna göre at, deve, katır, eşek, manda, sığır ve bunların yavruları büyükbaş hayvan; koyun, keçi küçükbaş hayvan sayılır.

b. Bu kanunun şumulüne giren hayvanların alım satımı (HAYVAN SATIŞ BELGESİ) ile yapılır. Bu belgeye hayvanın cinsi, işaretleri, hayvan sahibinin adı, soyadı, açık adresi yazılır. Satış halinde köy ve belediye tahsildarı alıcının açık adresi ile adını ve soyadını satış belgesine yazarak alım tasdik ederek belgeyi hayvanları satın alan kişiye verir.

c. Küçükbaş hayvanlarda (MENŞE ŞAHADETNAMESİ) satış belgesi yerine kullanılır.

d. Genel ve özel kolluk kuvvetleri satış belgesi ile satılması mecburi olan hayvanların alım ve satımında bu belgenin bulunup, bulunmadığını aramak ve yoklamakla görevlidir.

e. Hayvan hırsızlığından haberdar olan ilgililer en çabuk vasıta ile karakola haber vermeye ve izi kovalamaya mecburdurlar.

f. Olayı haber alan karakol komutanı durumu âmirine bildirmekle beraber yanına yeteri kadar er alarak izleri sürmekte olanlara katılarak iz takibine devam ederler.

g. Sürülen izler bir tutanakla belirtilir. İzleri kendi köy veya mahalleleri dışına çıkararak muhtar, üye veya bekçiler takibe devam etmiyerek geri dönerler.

h. Karakol komutanının durumu haber verdiği üstleri, olayı komşu ilçe ve illere en çabuk vasıtalar ile haber verip gerekli tedbirleri aldırırlar.

i. Kolluk personeli failleri yakalayınca kadar hayvan izlerini aralıksız olarak sürmek ve faillerini meydana çıkarmakla görevlidirler.

j. Büyükbaş hayvanları çalanlar, buna iştirak edenler, bu gibi hayvanları bilerek kabul edenlere, satın alanlara Türk Ceza Kanunundaki Cezalar üç kat hükmolunur. Ayrıca sürgün cezası verilir.

Hayvan hırsızlığı, eskisi gibi yaya olarak olay yerine gidilip, hayvanların otlak yerinden ve ahırın kapısı kırılarak alınıp, sürülüp götürülmesi şeklinde olmamaktadır. Çalman hayvanlar kamyonlara yüklenip bir gece içinde birkaç il sınırı aşarak çok uzaklara götürülüp süratle elden çıkarılması veya en kısa zamanda birkaç el değiştirerek izlerin kaybettirilmesi suretiyle olmaktadır. Bir seferinde 8-10 Büyükbaş hayvan veya 70-80 küçükbaş hayvan kamyonla yüklenerek götürülmekte, böylece suçlular her seferinde en az 15-20 bin lira kazanmaktadırlar.

HAYVAN HIRSIZLIKLARININ YAPILIŞ ŞEKLİ

1. Çalınan hayvanlar kamyonlara yüklenerek bir gece içinde il sınırları dışına çıkarılarak önceden kararlaştırılan yerlere teslim edilmektedir.

2. Hırsızlık daha çok gece yarısından sonra yapılmaktadır.

3. Jandarma karakollarının önünden geçmeyen yol güzergâhları seçilmektedir.

4. Hırsızlar, daha önce hangi köylerden kimlerin mallarını çalacaklarını tesbit etmekte, hayvanların nerede otlatıldığını, hangi saatlerde ahıra veya ağıla girdiklerini, çobanların kimler olduğunu nasıl korunduğunu, kapının nerede olduğunu, kilidin durumunu incelemektedirler.

5. Hırsızlar köy halkından suç ortakları bulmakta veya bölgeyi iyi bilen kılavuzlar seçmektedirler. Ekseriya köy halkından olup kasabaya

yerleşen veya evvelce o köylerde çobanlık yapmış olanlar suç ortağı olarak seçilmektedirler.

6. Kamyonlar, hayvan çalınacak yerin yakınında, yolun kenarları nispeten yüksek olan bir yerine getirilip beklenmektedir. Hırsızların suç ortakları daha evvelden tesbit edilen ahırlara veya ağıllara girerek erkek, kısır ve besili hayvanları seçip hızla kamyonun beklediği yere götürmekte ve kamyonun arkasına tahta uzatıp hayvanları buradan kolayca yüklemektedirler.

7. Hırsızlık yapılacak köydeki, ahır veya ağıldaki köpeklerin çeşitli şekillerde zararsız hale getirildiği öğrenilmiştir. (Et vesair yiyecek vererek, zehir kullanarak v.s.)

BAKIR TEL HIRSIZLIĞI ;

Son senelerde meydana çıkan ve faillerine önemli kazançlar sağlayan, memleketimize büyük zararlar veren bir suç türüdür.

Çeşitli enerji nakil veya muhabere hatlarına yapılan tecavüzler memleket ekonomisine ve haberleşmesine çok zararlı olmaktadır.

Özel arabaları, donatım ve gereçleri olan organize gruplar çaldıkları telleri süratle toplayıp olay yerinden uzaklaşmakta ve evvelce anlaştıkları yerlere götürerek bu telleri satmaktadırlar. Çalınan bu telleri satın alan ve bunlardan büyük kârlar sağlayan hurdacılar ve atölyeler mevcuttur.

Hırsızlık ekseriya şu şekilde yapılmaktadır :

a. Hırsızlık daha ziyade gece yarısından sonra veya günün erken saatlerinde işlenmektedir. (23.00 - 04.30) arası,

b. Hırsızlar hızlı bir araçla gelerek tel kesecekleri yerin yakınında uzaktan görülmeyecek bir yere aracı koymaktadırlar.

c. Hırsızlık ekseriya üç kişilik bir ekip tarafından yapılmaktadır.

Bazen arabanın şoförü de olay yerine gelerek hırsızlık olayına karışmaktadır. Ekseriya şoför arabada beklemektedir. Çalınan teller getirilip getirilmez olay yerinden hızla uzaklaşmaktadır. Bazı olaylarda hırsızlar çaldıkları teli götürmek imkânını bulamadıklarından olay yeri yakınında bir yere gömerek, birkaç gün sonra gelip telleri götürmektedirler. Bazen jandarma devriyeleri telin gömüldüğü yeri bulup pusu kurarak

suçluları bu telleri götürmek istedikleri sırada suç üstü yakalamak imkânını bulmuşlardır.

Çalınan teller evvelce anlaşılan yerlere götürülüp, satılmakta veya eritilip külçe haline getirilerek satılmaktadır.

Bakır tel hırsızlığı çok kârlıdır. Elektrolitik bakır telin kilosunun 1970 yılındaki fiyatı 27 lira, 1971 yılındaki fiyatı 32 lira 40 kuruştur. Bir seferinde 300 kilo bakır teli kolaylıkla çalıp götürülebilen şebeke mensupları her seferinde 8 -10 bin liralık menfaat sağlamaktadırlar.

ÇALINAN TEL MİKTARI :

a. Çalman tellerin enerji nakline veya haberleşmeye mani olmak suretiyle verdiği zararı kesin olarak değerlendirmek mümkün değildir. Bunun dışında çalman tellerin maddî değeri de milyonlarca lirayı bulmaktadır.

Yaptığımız incelemeye göre 1961 - 1970 seneleri arasında çalınan PTT Genel Müdürlüğüne ait bakır tellerin miktarı 447.928 kilogram olup, seneler itibariyle miktarları şöyledir :

Çalınan telin miktarı

Sen	Metre	Kilogram
1961	28 000	1800
1962	128 000	8 320
1963	84 000	5 460
1964	172 000	11 180
1965	376 000	24 440
1966	772 000	50 180
1967	1 096 000	71 240
1968	1184 000	76 960
1969	1171 458	76 148
1970	1 880.000	122 200
	TOPLAM	447 928

b. Yukarıdaki çizelgeden anlaşılacağı üzere çalınan bakır tel miktarı her sene artmaktadır. 1961 senesinde çalman 1800 kilogram bakır tele karşılık 1970 senesinde 122 200 kilogram tel çalınmıştır. 10 sene içinde artış oranı takriben 68 kattır.

1970 senesinde bir kilogram bakır telin fiyatı 27 lira olduğuna göre uğranılan maddî zarar 12 094 056 liradır.

c. 1971 senesinde 83 050 kilogram bakır tel çalınmıştır. Bu tellerin bedeli 32 lira 40 kuruştan 2 690 820 liradır.

TEL HİRSIZLIĞININ ÖNLENMESİ İÇİN ALINMASI GEREKLİ TEDBİRLER :

a. Elimizdeki mevzuata göre telgraf ve telefon hatlarını bozanlara şu cezalar verilmektedir :

- (1) 21 Şubat 1340 tarihli 406 sayılı Telgraf ve Telefon Kanununun 26 ncı maddesine göre verilen ceza : Kasten veya gayrî meşru surette telgraf veya telefon hattını bozan, muhaberatı sektedar edenlere 25 liradan 500 liraya kadar para cezası bir aydan bir seneye kadar hapis cezası verilmektedir.
- (2) Türk Ceza Kanununun 391 nci maddesine göre verilen ceza : Telgraf ve telefon makinelerine ve tellerine zarar veren ve elektrik cereyanlarının dağılmasına sebep olanlara 1 aydan beş seneye kadar hapis cezası verilmektedir. Cezanın asgarî haddi düşük olduğundan ve hâkimlerin cezayı arttırmak için ağırlaştırıcı sebepler göstermeleri gerektiğinden 28 Eylül 1971 tarihinde 1490 sayılı Kanunla bu madde değiştirilerek hapis cezasının asgarî haddi bir seneye çıkarılmıştır.
- (3) Türk Ceza Kanununun 492 nci maddesi sonuna 28 Eylül 1971 de yeni bir fıkra eklenerek (Hırsızlık enerji naklini veya haberleşme tesislerinin irtibatlarını sağlayan tel, kablo veya benzeri iletkenler hakkında işlenirse fail üç seneden beş seneye kadar hapis cezası ile cezalandırılır) hükmü getirilmiştir.

b. Türk Ceza Kanununda yapılan bu değişikliğin ne dereceye kadar etkili olacağı ve tel hırsızlıklarını ne oranda azaltacağı önümüzdeki senelerde anlaşılacaktır.

İLAÇ SAHTEKÂRLIĞI :

İki şekilde yapılmaktadır.

a. Bazı tanınmış ilaçların ambalajlarını ve isimlerini aynen taklit ederek Anadoludaki eczanelere veya ecza depolarına satmaktadırlar.

b. Piyasaya çıkarılmak için SSY Bakanlığına müracaat edilerek ruhsatı alman ilâcı piyasaya sürerken, etkili maddeyi burada gösterilen miktardan az koymaktadırlar. Bakanlığın elinde yeteri kadar eleman mevcut olmadığından, piyasaya sürülen ilâçların hakikî numuneye uygun olup olmadığı incelenememektedir. Ara sıra depolardan veya eczanelerden alman numuneler üzerinde yapılan incelemeler ise gerekli etkiyi gösterememektedir.

Ucuz fiatla alınan ilâçlar sonradan pahalılaştınca bunu yeni fiatla satmak suretiyle de haksız kazanç sağlanmaktadır.

PUL SAHTEKÂRLIĞI :

Çok kârlı bir iştir. Bilhassa damga pullarında yapılmaktadır. Elimizde bu işin hakiki miktarını ve her sene hâzinenin bu yüzden uğradığı zararı gösteren bir istatistik mevcut değildir. Adalet Bakanlığı, Maliye Bakanlığı ve Ankara C. Savcılığı ile yaptığım temaslarda bu konuda tatmin edici bilgi elde edemedim. Gazetelere akseden olaylardan ve bazı arkadaşların tanık oldukları olaylardan edindiğim bilgiye göre bizde sahte damga pulu basılmamaktadır. Daha ziyade evvelce kullanılmış olan damga pulları eski evraklardan çıkarılıp kimyevî ilâçlarla temizlendikten sonra kullanılmaktadır. Bunlara ait bir örnek verelim: Ankara Noterlerinden birisi tanzim ettiği evraklara ilâçla silinmiş 216.410 liralık sahte damga pulu yapıştırdığı için Ankara Üçüncü Ağır Ceza Mahkemesinde yargılanmaktadır. Mahkemede ortaya atılan bir iddiaya göre de Keban Barajı konusunda Hükümetimizle bir şirket arasında yapılan anlaşmaya aynı şekilde silinmiş 1.000.000 liralık sahte pul yapıştırılmıştır. Şu bir tek örnek bu konuda sahtekârların elde ettikleri haksız kârı ve devlet hâzinesinin uğradığı zararın miktarı hakkında yeteri kadar fikir verebilir.

TRENLERDEN VE KAMYONLARDAN EŞYA ÇALMAK :

Trenlerden ve kamyonlardan zaman zaman külliyetli miktarda eşya çalınmakta ve ekserisinin faili bulunamamaktadır. Suçun işleniş tarzı ve çapı bunun bu işi meslek halinde getirmiş şebekeler tarafından yapıldığını göstermektedir.

a. KAMYON ÜSTÜNDEN EŞYA ÇALMAK :

- (1) Uzun senelerden beri devam edegelen bir suç türüdür. Sanıklar yüklü kamyonların gayet yavaş olarak rampaları çıkmak

zorunda oldukları yerlerde veya virajlarda kamyonlara atlayarak süratle bir veya bir kaç balyayı aşağı atıp savuşmakta ve bu eşyayı ya kendileri veya o civarda bekleyen suç ortakları almakta ve evvelce kararlaştırılan yere götürmektedirler.

- (2) Sanıkların araba garajda iken brandanın altına saklandıkları da rastlanan hallerdendir.
- (3) Yolda bozulan ve sahibi veya şoförü tarafından parça almak veya tamirci bulmak için kısa bir zaman için sahipsiz bırakılan arabalara başka bir araba yanaştırılıp, çarçabuk yükü boşaltılmaktadır.
- (4) Hırsızlık ekseriya gece vuku bulmaktadır. Hırsızlık yapılacak bölge önceden tespit edilmektedir. Ankara'nın Elmadağ yokuşu, Burdur _ Antalya arasındaki çubuk boğazı, Arifiye civarındaki virajlı ve rampalı yol bu tür hırsızlık olaylarının en çok vuku bulduğu yerlerden bazılarıdır.

b. TRENDEN EŞYA ÇALMAK :

Trenlerde vukubulan başlıca hırsızlık olayları şunlardır :

- (1) Yolcuların eşyalarının veya paralarının çalınması. Bu hırsızlık yankesicilik suretiyle olduğu gibi yolcuların içinde uyutucu madde bulunan sigara veya yiyecek verip uyutmak suretiyle de olmaktadır.
- (2) Yük trenleriyle nakledilen vagonlardan koyun, keçi veya sığır çalınmaktadır.
- (3) Trenlerle gönderilen yüklerden bir kısım pamuk balyası, kumaş v.s. çalınmaktadır.
- (4) Hırsızlık olaylarının bir kısmında demiryolu personelinin parmağı bulunduğu muhakkaktır. Demiryolu personeli gerekli ilgi ve uyanıklığı gösterdiği takdirde bu çeşit olayların büyük ölçüde azalacağı muhakkaktır.

c. Demiryollarında bilhassa kıymetli eşya yüklendiği sıralarda jandarma veya polis muhafaza devriyeleri verilerek hırsızlık önenebilir.

d. Sivil giydirilmiş J. uzman çavuş veya astsubayları trenlerdeki şüpheli şahısları ve sabıkalıları gözetleyerek suç işledikleri anda suç üstü yakalayabilirler.

e. Hırsızlık olaylarının vuku bulduğu yerler incelenerek muayyen zamanlarda devriyeler hat boylarına konarak trenlere istasyonlar haricinde binip inerken yakalamak, hırsızlık olayının vuku bulduğu yer civarındaki mahkûm ve şüphelilerin durumu kontrol edilerek şüpheli görülen evler ve işyerleri aranarak bu hırsızlıklar kısmen önlenabilir.

SİNEMA VE MAÇ BİLETLERİ KARABORSACILIĞI :

Genellikle büyük şehirlerimizde görülen bir suç türüdür. Karaborsacıların elinde pekçok bilet mevcut olduğuna göre bunları sinema idareleri ile anlaşarak elde etmektedirler. Aksi halde kuyruğa girip uzun süre bekledikten sonra alınan biletlerle bu işin yürütülmesi güçtür. Son senelerde Ankara’da pekçok sinema yapıldığından, Ankara’da sinema bileti karaborsası hemen hemen önlenmiştir. Televizyonun yayma başlamasının da bunda büyük rolü vardır.

Maç biletleri karaborsası hemen her ülkede vardır. Bazı önemli maçların biletleri taklit edildiği gibi, kulüpler ve stadyumlardaki görevliler yoluyla da karaborsacılar intikal etmesi muhtemeldir. Bunu önlemek için birçok tedbirlere başvurulmakta ise de kesinlikle önüne geçilememiştir. Her maç için ayrı bilet basılması, kıymetli ayniyat gibi sayılarak, senetle ilgililere teslim edilmesi, her maç sonunda satılmayan biletlerin toplanması ve hesabının sorulması, maç günleri sivil giyinmiş polislerin halk arasına karışarak gişe dışında bilet satanları yakalayıp mahkemeye sevk etmeleri, turnikelerden stadyuma girerken seyircilerin elindeki biletlerin kontrol edilerek, sahte bileti olanların içeriye sokulmaması, karaborsacılığı büyük ölçüde önleyecek tedbirlerden bazılarıdır.

BEYAZ KADIN TİCARETİ :

Kadın, turizmin ve eğlence hayatının başlıca itici kuvvetidir. 20 nci yüzyılda inançlarda meydana gelen büyük değişiklikler, kadının iş hayatına atılışı, kitle turizminin gelişmesi, yabancı ülkelere işçi akımı gibi birçok nedenler fuhşu teşvik etmektedir. Her ülkede fuhuş yolu ile bulaşan ve insanların hayatını tehdit eden zührevî hastalıkların önlenmesi ön planda tutulmuştur.

Memleketimizde, bilhassa köylerimizde ve kasabalarımızda dinî inançlar ve gelenekler çok kuvvetli olduğundan kadın erkek ilişkileri büyük şehirlerdeki gibi değildir. Bu sebeple, işlenen suçların büyük kısmı seks ve kadınlı ilgili suçlardır.

Karadeniz kıyılarında genç kızlar veya kadınlar nüfuzlu kişiler tarafından para karşılığında satılmakta, belirli bir süre sonra da geri alınarak başkalarına verilmektedir. Ordu ilinde görevli bulunduğum sıralarda yaptığım incelemelerde beyaz kadın ticareti yapanlar kadımla erkek arasında fizikî dengesizliğin bulunmasını ön plana almakta idiler. Örneğin genç bir kadını yaşlı bir erkeğe, iri yan bir kadını ufak tefek bir erkeğe veriliyordu. Kısa bir süre sonra çiftler arasında anlaşmazlık vuku bulduğundan bunların patronu durumunda olan şahıs kadını bu kere bir başkasına satıyordu. Böylece 7 - 8 el değiştiren kadınlar mevcuttur.

Büyük şehirlerdeki beyaz kadın ticareti daha başka taktiklerle yapılmaktadır. Yakışıklı, iyi giyinmiş, özel arabaları olan genç erkekler, genç kızları evlenmek vadiyle kandırarak onları uzak şehirlere götürüp işfal ettikten sonra ortadan kaybolmaktadırlar. Bunlar genellikle takma isim kullandıklarından ve yanlış adres verdiklerinden tuzağa düşen genç kız ve kadınlar kendilerini aldatan erkeğin hakikî hüviyetini öğrenememektedirler.

Yabancı bir şehirde işfal edilmiş, bekâretini kaybetmiş olan genç kız veya kadın, kendisinde ailesine dönme cesaretini bulamamaktadır. Bu sırada kendisine yardım elini uzatan, onu teselli eden yaşlı bir teyze veya abla aslında bir randevu evi işleticisidir. Genç kadın avunmak için alkole, bazen uyuşturucu maddeye alışır, fuhuşun bataklığına düşer. Randevu evlerinde, barlarda veya otellerde çalışmak zorunda kalır. Genç kız veya kadınları avlamanın başka bir yolu da artist acentaları açmaktır. Sözde tecrübe filmleri çevirmek, yapılan sözleşmeyi kutlamak gibi bahanelerle yapılan eğlencelerde içkisine uyuşturucu ilâçlar katılarak işfal edilen pekçok genç kız veya kadın vardır. Gazetelerde bu tip kadın avcılarının ve aldatılanların hikayelerine her zaman rastlamak mümkündür. Bilhassa 14-18 yaşları arasındaki genç kızların birçoğu tuzağa düşürülerek beyaz kadın ticareti yapan patronlara belirli bir ücret karşılığında verilmektedir.

ALTIN YE DÖVİZ KAÇAÇILIĞI :

Bilhassa güney komşumuz Suriye'den çeşitli yollarla yurdumuza kaçak olarak altın sokulmaktadır. Suriye'ye kaçak olarak gönderilen büyükbaş ve küçükbaş hayvan, antep fıstığı, ham bağırsak, Sümerbank mamulleri gibi eşyaların karşılığı olarak yurda kaçak mal sokulmakta veya bedeli altın olarak alınmaktadır. Bugün uluslar arasında para altın esasına göre değerlendirildiğine göre Suriye'den memleketimize altın

sokulması milli yararımıza uygun gibi görülmekte ise de gerçek bunun tamamen tersidir. Reşat Altını halkımız tarafından çok tutulmaktadır. Külçe altınla Reşat Altını arasında bu yüzden büyük değer farkı vardır. Reşat Altını bir nevi antikadır. Bu hususta bir fikir vermek üzere 7 Nisan 1973 tarihli Cumhuriyet Gazetesindeki fiyatları inceleyelim :

24 ayar altının gramı 3920 kuruş, 7 gramlık altından yapılan Cumhuriyet altınının değeri 282 liradır. Halbuki aynı miktarda altını ihtiva eden Reşat Sarılmasının değeri 475 liradır. Buna göre Suriye’de taklit edilerek yurdumuza sokulan her Reşat Sarılması için yaklaşık olarak 193 lira fazla para ödemekteyiz. Taklit Reşat beşi biyerdelerinde uğradığımız, zarar daha çoktur. Altın kaçakçıları akla hayale gelmez hilelere başvurarak yurda altın sokmaktadırlar. Özel şekilde yapılmış yeleklerle, kemerlerle, vücudun muhtelif yerlerine sarılarak aftın getirildiği gibi, otomobillerin gizli bölmelerine, eşyaların arasına konarak da getirilmektedir. Hava ve deniz yoluyla da önemli miktarda altın sokulmaktadır. Kaçak reşat altınlarından her sene bir milyar lira zarara uğramaktayız.

Kaçak dövizler yurt dışından dönen işçilerden ve memleketimize gelen yabancı turistlerden sağlanmaktadır. Elimizde iyi düzenlenmiş istatistikler olmadığından bu yüzden uğradığımız zararın hakikî miktarını tespit etmek mümkün değildir. 1972 senesinde İstanbul’da Kapalı Çarşıdaki bazı kuyumcuların altın ve döviz kaçakçılığı olayını tahkik eden memurlara 2 milyon lira rüşvet verdikleri sonradan anlaşılacak ilgililer hakkında takibata geçildiğini gazeteler yazmıştı. Bu da olayın hakikî mahiyeti hakkında bir fikir edinmemizi sağlayabilir.

DENİZLERDE TROLLA BALIK AVCILIĞI :

Öteden beri memleketimizde süregelen organize bir suçtur. Geçen seneye kadar yürürlükte bulunan (Zabıtaı Say diye Nizamnamesi) birçok bakımlardan yetersizdi. Bunun yerine konan Su Ürünleri Kanunu da tam olarak uygulanamamaktadır. Sınırlarımızın üç tarafı denizlerle çevrili olduğu halde memleketimiz dünyada en az balık tüketen ülkelerdendir. Balık fiyatları dar gelirli memurların ve işçilerin satın alma gücünün çok üstündedir. Memleketimizde yetişen balık türleri, yaşama ve çoğalma koşulları, takip ettikleri yolları, göç mevsimleri ve istikametleri bilimsel olarak incelenmemiştir. Memleketimizin içinde pekçok göl, ırmak ve su birikintisi olduğu halde nehir, göl ve tarla balıkçılığı ilkel bir haldedir. Japonlar denizden 400 den fazla çeşit mahsul almakta, çeltik tarlalarında balık üretmektedirler. Fransa’da 30.000 adet balık üreten göl mevcuttur. Göllerimizde dünyanın en güzel alabalıkları yetişmektedir. Örne-

ğin Ankara'ya 270 kilometre mesafedeki Göynük ilçesinin 750 metre yükseklikteki Çubuk gölünde 1971 senesinde boyu 86 cm. ağırlığı 4,5 kilogram gelen nefis alabalıklar tutulmuştur, ki dünyada emsali yoktur. Yasaklara riayet olunmamakta herkes her zaman ve aklına estiği şekilde balık avlamaktadır.

Denizlerden kum alınırken balıkların yumurtaları tahrip edilmektedir. Trol, denizin dibine kadar inerek denizdeki en küçük balıkları da toplamak imkânı vermektedir. Bu şekilde elde edilen balıkların pek çoğu arzulan boyuttan küçük olduğundan işe yaramamaktadır. Bu sebeple denizden çıkarılan 5 ton balıktan belki 1 tonu işe yaramaktadır. Geri kalanlar tekrar denize dökülmektedir. Bu suretle balıkların yuvaları, yavruları imha edilmektedir. Memleketimizde trolla balık avcılığı son senelerde çok artmıştır. Hopa'dan Samandağ kıyılarına kadar her yerde trolla balık avlanmaktadır. Su Ürünleri Kanunu trol avcılığını kıyıda belirli bir açıklıkta yapılmasını müsaade ettiği halde trolcular buna uymamaktadırlar. Kıyı bölgelerinde görev yapan jandarma ve polisin elinde kanunun kendisine verdiği görevi ifa imkânı verecek bot, sandal ve motor yoktur. Jandarma Deniz Bölge Komutanlıklarının elindeki botlar daha ziyade kaçakçılarla mücadelede kullanılmaktadır.

Trolcular gözcüleri vasıtasıyla ve özel telsizleriyle jandarma botlarının hareketlerinden haberdar olarak hareketlerini buna göre ayarlamaktadırlar. İhbar vukuunda jandarma botları gelinceye kadar icabında ağlarını atarak açıklara gitmektedirler. Elde gerekli fennî araçlar ve gereçler olmadığından trolcuların yakalandığı yerlerin kıyıda olan mesafesi hususunda münakaşalar olmaktadır.

1972 senesinde İzmir Balıkçılar Derneği İkinci Başkanının, memleketimizde trolla balık avcılığı olmadığı izah etmek için bir basın toplantısı düzenlediği gün kendisine ait bir motorun kıyıda trolla balık avlarken yakalanıp mahkemeye verilmesi günlerce gazetelere konu olmuştur.

Trolla balık avcılığı balıkçılığımıza ve millî servetimize büyük zarar vermektedir. Kolluk kuvvetlerimizi bunlarla başarılı şekilde mücadeleye imkân verecek modern deniz araçlarıyla donatmak zorundayız.

KALPAZANLIK (SAHTE PARA BASMA) :

Bütün dünyada dal budak salmış bir suç türüdür. Kalpazanlık Uzman personele ve geniş bir şebekeye ihtiyaç hissettirir. Çok kazançlı olmakla beraber, ağır cezayı gerektiren bir suçtur. Memleketimizde iki tür kalpazanlık vardır.

a. Türk parasını taklit ederek sürmek : evvelce küçük küpürler taklit edilirken son senelerde 100 ve 500 liralıklar taklit edilerek piyasaya sürülmüştür. Dikkatli bir insan taklit 500 liralıkları hemen tanıyabilmektedir. Memleket dahilinde büyük meblağlar halinde sürülmesi mümkün olmamaktadır. Birçok yerlerde para sürerken ele geçirilenler vasıtasıyla şebekelerin yakalanmasına çalışılmakta ve sahte para basan imalâthaneler ele geçirilmektedir.

b. Sahte ecnebi parası sürmek : Bilhassa sahte Amerikan Dolarının sürülmesine teşebbüs edilmektedir. Uluslararası bir şebekenin her yerde kolları olup arasında memleketimizde de sahte ecnebi parası sürmeye teşebbüs etmektedirler.

TARİHİ ESER KAÇAKÇILIĞI :

Avrupa ve Asya kıtaları arasında bir köprü niteliğinde olan ülkemizde pekçok şehir harabesi ve antik eserler vardır. Hitit, Firik, Lidya, Yunan, Roma, Bizans, Selçuklu, Osmanlı uygarlıklarınlarına beşiklik yapmış olan Anadolumuz hiçbir ülkeye nasip olmayan tarih zenginliklerine sahiptir. Şehir, saray, stadyum ve tiyatrolar binlerce seneden beri doğarım etkileriyle ve dinî taassup yüzünden tahrip edilmiştir. 19 ncu yüzyıl tarihi eser kaçakçıları için Osmanlı İmparatorluğu ideal bir ülke olmuştur. Alman arkeoloğu Şeliman meşhur Truva şehrini bularak tarihî hâzineyi, Elena'nın mücevherlerini Almanya'ya kaçırmıştır. Antalya'da Manavgat yakınlarındaki tarihî Side şehrinin duvarları, heykelleri oraya yerleştirilen göçmenler tarafından kırılmış, tahrip edilmiş veya ecnebi devletlerin büyükelçileri vasıtasıyla yurt dışına kaçırılmıştır. Bu durumlardan yakınan bir yurtsevere padişah II nci Abdülhamit; (Birkaç taş parçası için büyük devletlerle aramı açamam) diyerek bu tür isteklere kayıt sız kalmıştır.

Tarihî Bergama şehrinin harabeleri Almanya'ya kaçırılmıştır. Avrupa ve Amerika devlet müzeleri Türkiye'den kaçırılan eserlerle doludur. Burdur'un Hacılar köyündeki tarih öncesi devre ait eserler Amerika'ya kaçırılmıştır. Son günlerde bu eserlerin hakikati ifade etmediği, oradaki bazı kimseler tarafından taklit edildiği öne sürülmektedir.

Son senelerde Dorak hâzinesinin kazıya memur edilen ecnebi bir profesör tarafından kaçırılışı olayı basınıımızı aylarca işgal etmiştir. Çanakkale, Isparta, Burdur, Antalya, Elmalı, Diyarbakır, Mardin, Midyat, Adana bölgeleri tarihî eser kaçakçılığının en yaygın olduğu yerlerdir. Ruhsat almadan yapılan kazılarla ele geçirilen tarihî eserler memleketi

mize gelen turistlere gizlice satılmaktadır. Büyük sermaye sahipleri, antikacılar ellerine geçirdikleri tarihî kıymeti olan heykelleri ve diğer eserleri çeşitli yollarla yurt dışına kaçırmaktadırlar.

Silvan, Midyat, Mardin, Diyarbakır bölgelerinde bazı açık gözler taklit tarihî eserler yaparak toprağa gömüp belirli bir süre sonra çıkararak ilgililere satmaktadırlar.

Memleketimizde halen çeşitli çapta tarihî eser kaçakçılığı devam etmektedir. Yurdumuz tarihî eser meraklıları ve devlet müzeleri için iştah çeken bir ülke olmakta devam etmektedir.

1972 senesi sonlarında Adananda bir kuyumcuda değeri milyonları bulan ve yurt dışına kaçırılmaya hazır önemli tarihî eserler ele geçirilmiştir. Tarihî eserlerimizin turistler vasıtasıyla veya diplomatik muafiyeti haiz bazı kimseler tarafından yurt dışına kaçırılmaya devam ettiği ne yazık ki bir gerçektir.

SONUÇ :

Yukarıda açık şekilde anlatıldığı gibi, yurdumuzda bir çok organize suçları vuku bulmaktadır. Şimdiden bunlar önlenemediği takdirde bu tür suçların önümüzdeki senelerde artacağı ve faaliyet alanlarını geliştirecekleri muhakkaktır. Bunların önüne geçmek için geniş bir istihbarata dayanan, uyanık, görev sever, disiplinli, her türlü modern ve teknik araç ve gereçlerle donatılmış bir zabıta teşkiline kesin lüzum vardır.

TÜRKİYEDE BELEDİYE BAŞKANLIĞI

Battal ÖNDER

Sarıoğlan Kaymakamı

PLAN

Önsöz

- 1 — Başlıca Başkanlık Sistemleri
- 2 — RCD (Kalkınma için Bölgesel İşbirliği) Semineri
- 3 — Demokrasi ve Muhtariyet
- 4 — Devletin Değişen Görevleri
- 5 — Memleketimizde Belediye Başkanlığı
 - A — Tarihî Gelişim ve Şimdiki Durum
 - B — 1580 S. Kanun
 - C — Mansup Başkanlık
- 6 — Anayasa ve Belediye Başkanlığı
- 7 — Belediye Başkanlarının Öğrenim Durumu
- 8 — Politika ve Belediye Başkanlığı
- 9 — Türkiye İçin En Uygun Sistem

ÖNSÖZ

Demokratik usullerle millî kalkınmayı hedef tutan memleketimiz, 1961 Anayasası ile birlikte planlı devreye girmiştir. Planın genel stratejisi; Merkezi ve mahalli idarelerin hizmetlerinde bütünlük ve ahengin sağlanması, kaynakların plan hedefleri yönünde kullanılması, Mahallî idarelerin kendi öz kaynakları elverse dahi bunun serbestçe kullanılmasının mümkün olmayacağı doğrultusundadır.

Merkezi idare yöneticileri ile mahallî idare organları arasındaki ilişki zaman zaman muhtariyet meselesini ortaya çıkarmakta ve bu konu mücerret ve saf bir şekilde izah edilmektedir.

Türkiye hızlı bir kalkınma çabası içindedir. Devlet, milli ve mahallî hizmetleri çeşitli kuruluşlarıyla üzerine almış ve toplum kalkınması yolu ile halkın katkı ve kontrolünü de sağlamanın lüzumuna inanmıştır. Bu inanç, memleketimiz gerçekleri karşısında doktrin kalıplarına saplanmanın ve muhtariyet ilkesine geri kalma pahasına da olsa katı bir şekilde bağlanmanın lüzumsuzluğunu ifade etmektedir.

Gelişmekte olan ülkelerde «ilk hedefin hızla kalkınma olduğu yerlerde, Merkez, mahallî idareler ilişkileri konusunda esas prensip olarak, mahallî muhtariyet veya merkezi idarenin müdahalelerinden kurtuluş ilkesi üzerinde durmak yanlıştır. Fakir mahallî idareler aynen fakir insanlar gibi, kendi imkân ve kaynaklarıyla başbaşa bırakıldıklarında daha çok fakirleşmek eğilimindedirler. İmkânsızlıklarını yenmeleri ve yararlı hizmetlerde bulunmak için yapabileceklerini gerçekleştirmeleri isteniyorsa, bunlara yardım edilmesi lâzımdır. (B. Milletler Ar. Grubu Raporu)

Bu esasların ışığı altında mahallî idarelerimizden en önemli yeri işgal eden Belediyelerimizin Başkanlık sistemine değişik bir şekil vermek zarureti vardır.

İncelememiz Anayasa karşısında muhtariyet ve politika şartlarının memleketimiz gerçeklerine ne derece intibak ettiği ve en uygun düşen şekillerin bir kaçı üzerinde teklifler yapmaktadır.

I — BAŞLICA BAŞKANLIK SİSTEMLERİ

Bu esasların ışığı altında mahallî idarelerimizden en önemli yeri işmiş bulunuyor. Buna karşılık diğer bir kısım sistemlerde yürütme yetki ve sorumluluğu sadece tek bir yöneticiye ait bulunmaktadır. Bu tür yürütme organına sahip ülkelerin uygulamaları arasında da geniş farklılıklar var. Bir kısım ülkelerde politik nitelikte, bu tür yöneticileri bazı sistemlerde mahallî topluluk doğrudan doğruya seçimle işbaşına getiriyor. Diğer bir kısmında mahallî idare meclisleri seçiyor. Bazı modellerde ise, tek yönetici meslekten yönetici niteliğinde ve esas itibarıyla politikacı olmayan kişiler. Merkezi idare tarafından atanarak meslekten yöneticilere yer veren sistemlerde var.

II — RCD (KALKINMA İÇİN BÖLGESEL İŞBİRLİĞİ) SEMİNERİ :

24 - 27 Nisan 1967 tarihleri arasında Amme İdaresi Enstitüsü tarafından Ankarada düzenlenen seminerde Türkiye, İran ve Pakistan mahalli idarelerinin yeniden düzenlenmesine ait rapor ve teklifler iletildi. Bu çalışmalarda en önemli nokta, kalkınma çabalarında merkezi idare ile mahalli idareler rollerinin ne olması lâzım geldiği ve bu konudaki politikanın tesbitidir. Seminer her üç memleketin şartları doğrultusunda mahalli idare modelleri teklif etmektedir. Bunlardan belediye başkanlığı ile ilgili olanını memleketimiz için öngörülen temennileri açıklayalım :

Raporda Türkiye için belirli bir model gösterilmemiş, ancak mevcut sistemin iyileştirilmesi zikredilmiştir. Bunlarda şudur :

— Seçilmiş Belediye Başkanı yanında, sağlam teknik ve İdari bilgiye sahip personel istihdam edilmelidir.

— Küçük Belediyelerin görev ve sorumlulukları toplum kalkınması yaklaşımı içinde ele alınmalıdır.

— Vesayet yetkisi azaltılmalı fakat bazı işlemler için ve bilhassa Belediye Meclislerinin olağan toplantılarında vesayet denetimi zorunludur.

— Mahalli hizmetlerle ilgili hiç bir husus halktan gizli tutulmamalı ve perde arkasında çalışıldığı zehabı tevhit edilmemelidir.

Burada dikkati çeken en önemli nokta- belediye işlerinin verimli bir halde görülmesi için, İdari ve Teknik bilgiye olan ihtiyaçtır. Bu yeteneğe sahip elemanların belediye Başkanının yanında olması veya yardımcısı bulunmasıdır. Ancak, seçilmiş Belediye Başkanının politik tercihlerinin bu elemanlar üzerindeki tesir ve anlayış biçiminin endişe yaratacağı gözden uzak tutulmamalıdır.

III — DEMOKRASİ VE MUHTARİYET

Yukarıda demokratik ülkelerdeki çeşitli Belediye Başkanlık sistemlerini izah etmekle, bu memleketlerde Mahalli ve merkezi ilişkilerin nasıl düzenleneceği konusunda bazı fikirlere de temas ettik.

Genel olarak vardığımız sonuç, düzenlenmeye girişirken dikkat edilecek hususun Mahalli Muhtariyetin derecesini tayin ve halkın inisiyatifini ile Ülke bütünlüğünün dengeli olarak bağdaştırılmasıdır.

Demokrasilerde esas olan, halkla birlikte halk için hizmet ifa etmektir. İdari fonksiyonlara sahip olan her kuruluşun, bilimsel gelişmelere ve

dünya standartlarına uygun yönetim faaliyetlerini halkın önüne sermeleri ve bu yolda mutluluğun aranmasına yardımcı olmaları kaçınılmaz bir gerçektir. İşte bu gerçek karşısında her memleketin kalkınma çabaları, halkının düşüncesi ve yaşama şartlarına göre şekillenmekte ve muhtariyet dereceleri de buna paralel olarak değişik şekillerde tezahür etmektedir. Şunu bilhassa belirtmek lâzım ki, nazari kalıp ve ölçüler her memlekette geçerli değildir. Halkın duyulan ihtiyacının teşhisi ve çarelerinin belirtilmesi can alıcı meseledir. Bu çarelerin hizmet olarak yapılmasında halk, kimin yaptığını değil yapılmasını ön plânda görür. İster Mahalli yönetici olsun, ister Merkezi temsilci olsun önemli değildir. Kendi seçtiği yöneticisinde aradığını bulamayışı ve bu kişiyi çok zaman seçmeye mecbur kalması, ümitsizliğin ve güvensizliğin en etkili kaynağıdır.

IV — DEVLETİN DEĞİŞEN GÖREVLERİ

İç ve dış güvenliği sağlamakla görevli klasik devlet anlayışı, zamanımızda geniş bir görev faaliyeti içinde görülmekte ve toplumun her problemine eğilmek zorunluğunu duymaktadır. Bu görevler Anayasalarca düzenlenmekte ve Hükümetleri mecbur etmektedir.

Haberleşmenin, Teknolojinin ve Devletlerarası münasebetlerin gelişmesiyle, Milletler, Dünya standartlarına uygun yeni ihtiyaçlar hissetmekte ve bu arzu bazı memleketlerde çeşitli bunalım ve patlamalara yol açmaktadır.

Demokratik gelişme ve değişmelerin sonucu olarak Devlet, halkın maddi ve manevi refahlarını sağlamayı amaç edinmiş ve bu amaca varmak için kaynakları kullanan her birim ve kuruluş üzerinde bir kontrol kurmak]ada görevli ve sorumlu olmuştur.

V — MEMLEKETİMİZDE BELEDİYE BAŞKANLIĞI

A — Tarihi Gelişim ve Şimdiki Durum :

Memleketimizde ilk belediye başkanları kadılardır, denebilir. Tanzimata kadar belediye işleri adli ve idari işlerle görevli kadınlar tarafından idare edilmiştir. Vakıflarında iyi çalıştığı bu dönemde kadın, bütün murakabeyi üzerine almış ve tarihimizdeki rolü çok büyük olmuştur. Yapılan çeşitli işleri yanında yolsuz hareketlerde derhal cezalandırılıyordu. (Fehmi YAVUZ Şehircilik Kitabı sayfa 30)

Misâl olarak 1563 te kurulan Gülanber Kasabasında yapılan tesisler arasında, sur, kale, camii, han, çarşı, bedesten, hamam, değirmen hükümet konağı, memur evleri, şehirli mahallesi, kışla.....(Fehmi YAVUZ)

Yine Konya - Karapınar kasabasının Yavuz Sultan Selim tarafından kurulması emredilmiş, suyunun getirilmesi için gerekli tahsisat verilmiş, vakıflar yapılmış ve mimarla emir tayin edilmiştir. (Fehmi YAVUZ)

Bu kasabada imaret, medrese, aşevi, misafirhane, kütüphane, hastalı ane (şadırvan, çeşme, meydan... yapılmıştır. Bu gibi eserlere memleketin her yerinde ve bilhassa İstanbul'un muhtelif semtlerinde Taşlanmaktadır. İmaretler, üzerinde dikkatle durulmaya değer şehircilik ve imar abidelerimizdir. Bunların birer şehir nüvesi teşkil ederek civarlarının inkişafına istikamet verdikleri de muhakkaktır. (Fehmi YAVUZ, şehircilik kitabı)

Buradaki başarının merkezce tayin edilen kadıların idari bilgi ve kuvvetinde aranması lazım geldiği kanaatındayız.

Tanzimattan sonra kadıların yerini idare amirleri almaktadır, idare Amirleri de kadıların başarısını devam ettirmiş, fakat 1857 yılında beledi hizmetlerin daha tedbirli yürütülmesi fikri ile Beyoğlu ve Galatada Nümune Dairesi açılmıştır. Dairenin başında Hükümetçe tayin edilen Müdür vardır. Bu daireler de on sene içinde büyük işler başardı.

1870 tarihli İdarei Umumiye Vilâyet nizamnamesi'ne göre, Belediye teşkilâtı taşraya teşmil edildi. Belediye Reisleri Hükümet tarafından tayin edildiler. Bunlarında bazı sahil şehirleri ile büyük şehirlerde başarılı oldukları kabul edilmektedir.

1877 tarihli Dersaadet Belediye Kanunu ile, İstanbul da Devlet Reisince tayin edilen şehreminini görmekteyiz. 1912 tarihli Dersaadet Kanunu muvakkati buna son verdi. 1877 tarihli Kanun, diğer vilâyetlerde dört sene için tayin edilen belediye reisliğini getirdi. Ayrıca ilk olarak okur yazarlık şartını da koydu, (Fehmi YAVUZ şehircilik kitabı).

B — 1580 S. Kanun :

1930 tarihli bu Kanuna göre (Md. 89) Belediye Başkanları Belediye Meclisleri tarafından kendi üyeleri arasından veya Meclis dışından seçilebiliyordu. Bu şekilde seçilen Belediye Başkanlığının kesinlik kazanması vesayet makamlarının tasdiki ile tekemmül ederdi. İl Merkezi Belediye Başkanı seçimi, İçişleri Bakanının inhası üzerine Cumhurbaşkanının, İl Merkezi olmayan Belediyelerde ise Valinin tasdiki ile kesinleşiyordu.

1961 Anayasasının genel esprisi karşısında çıkarılan 1963 tarih ve 307 sayılı Kanun ile Belediye Başkanları doğrudan doğruya hemşehriler tarafından serbest, eşit, gizli oyla dört yıl için seçilmektedir.

Bu kanun ile Belediye Başkanlığı Meclis karşısında biraz daha kuvvetli duruma sokulmuştur. Buna rağmen Meclise, 2/3 çoğunlukla Belediye Başkanını düşürebilme isteği ile Danıştaya gitme yolu saklı tutulmuştur. Tatbikatta bu yola sık, sık başvurulmaktadır. Danıştay, çoklukla bu gibi talepleri red etmekte isede, Belediye Başkanları ile Meclis arasında sürtüşmeler büyük mahzurlar yaratmaktadır.

C — Mansup Başkanlık

Belediye Kanununa göre Bakanlar Kurulunun gerekli bulduğu beldelerde Belediye Başkanları Hükümet tarafından tayin edilmektedir. İl Merkezlerinde İçişleri Bakanlığınca, diğer yerlerde de o illerin Valilerin ce tayin edilen Belediye Başkanları hazan Encümen ile hazanda Meclisi t beraber çalışmaktadır.

Bu Özel durum olağanüstü hallerde başvuru olan bir sistem olarak görülmekte isede, olağan hallerde de tatbik edildiği görülmektedir.

Ayrıca Belediye Başkanlıkları Vali ve Kaymakamların uhdesine de verilmektedir. 1960 - 1963 yıllarında bu tatbikat bütün yurt çapında uygulanmıştır. Kısa bir müddet devam etmesine ve geçici bir tatbikat olmasına rağmen- bir çok beldelerimizde bu türlü bir sistemin özlemine duyan halk arzularına Taşlanmaktadır.

VI — ANAYASA VE BELEDİYE BAŞKANLIĞI

1961 Anayasasına göre, mahalli idareler Genel karar organları halk tarafından seçilen kamu tüzel kişileri olarak ifade edilmektedir.

Genel karar organlarına yürütme organı dahil değildir. Kanun koyucunun takdirine bırakılmıştır. Bunun böyle olduğu İl Özel idarelerinde Valinin durumuyla da kabul edilmektedir.

Özerklik (Muhtariyet) Konusundan da karar ve hareket serbestliği anlaşılmakta, Merkezi idarenin mahalli idare organları üzerindeki vesayet denetimi çerçevesi içinde düşünölmektedir.

Mahalli idarelerin siyasi muhtariyetleri yoktur. Nitekim mahalli idareleri düzenleyen kanunlar, Seçimle iş başına gelen genel karar organları-

nın siyasi toplantı yapmalarım, tartışmalarını ve bu konuda karar almalarım yasaklamıştır. (Prof. A. Şeref GÖZÜBÜYÜK)

Bu hükümler karşısında, Belediye Başkanlığı sisteminin herhangi bir şekilde değiştirilmesine Anayasanın mani teşkil etmediği ortaya çıkmaktadır. Gerçi ülke şartları karşısında Anayasa değişikliği bir problem olmamak lâzım isede, bazı şart ve şekil formaliteleri böyle bir endişeyi düşündürmektedir.

Yukarda da bir yönü ile dokunulduğu gibi, Bilhassa gelişme çabası içinde bulunan memleketler için dar ve şekilci mevzuat kalıplarına ve ileri özerklik uygulamalarına ağırlık vermek isabetli bir tutum değildir.

VII — BELEDİYE BALKANLARININ ÖĞRENİM DURUMU

Türkiye belediyeçilik derneğinin yayınlarından bir araştırmaya göre aşağıdaki tablo belediye başkanlarının 1964 yılındaki öğrenim derecelerini göstermektedir. (Ruşen KELEŞ — Cevat GERAY. T. Belediyeçilik D. Yayını)

— 1964 Durumu —.

Belediyeler	Okuryazar	İlkokul	Ortaokul	Lise	Yüksek	Toplam
İl Merkezi	—	4	6	18	39	67
İlçe Merkezi	16	254	129	97	54	550
Bucak Merkezi	4	139	39	11	6	199
Diğerleri	12	147	29	11	7	206
Toplam	32	544	203	137	106	1022

Tabloda görüldüğü gibi 1964 yılında mevcut 1022 belediye Başkanından sadece 106 yüksek okul mezunu vardır. Bununda 39'u İl merkezlerindedir. Okuryazar durumunda halen 32 başkan vardır. İlkokul mezunu 544 dür ki bu % 50 nin üzerindedir.

Şubat 1972 ayı itibariyle halen sayıları 1367 olan belediye başkanlarının tahsil durumlarındaki oranda bir değişiklik olmadığı kanaatindeyiz.

Memleketimizdeki seçim anlayışı içinde bu oranlardaki sabitliğin daha uzun yıllar devam edeceği bir gerçektir. Cüz'i değişiklikler olsa dahi bunun tahsilliyi bilinçli olarak tercih etmekten değil, aday olan kişinin po-

litik becerisi ve bazı mahalli kuvvet oyunlarından ileri geleceğini tahmin etmek güç değildir.

Devlet olarak idarecilik mesleğinin gerektirdiği bilgilerle teçhiz edilmiş kimselerin belediye başkanlığına seçilmelerini sağlamak oldukça güç görünen bir husustur.

Nitekim 19.7.1963 tarih ve 307 sayılı belediye kanununda değişiklik yapılmasına dair kanunun hükümetçe hazırlanan gerekçesinde; il merkezi belediye başkanlığı için lise, ilçe merkezi için ortaokul ve diğer belediyeler için ilkokul mezunu olma kaydı konulması öngörülmüş isede, meclis görüşmeleri sonunda — okuryazar — olmak yeter görülmüştür. Gerekçedeki teklife en tutarlı itiraz olarak, milletvekili olma şartlarının mukayesesi gösterilmiştir. Milletvekillerinin tahsil durumları karşında belediye başkanlarının bu şekilde tahsil şartlarına bağlı tutulması siyasi bir skandal olarak nitelenmiştir.

Demek oluyor ki teknik ve idari bilgi ve beceri isteyen belediye başkanlığı politik bir makam olarak hâlâ muhafaza edilmek istenmektedir.

VII — POLİTİKA VE BELEDİYE BAŞKANLARI

Politika ve idare günümüze kadar iç içe görülen bir ilim olarak süre gelmişse de, asrımızda politika ve siyasetin dışında, yönetim biliminin müstakil bir hüviyet kazandığı ortaya çıkmıştır. Tek partili ve çok partili idarelerde bu ayrı ayrı biçimde görülmekte, çok zaman yönetimin siyasi bir araç olduğu hissedilmekte isede, modern yönetim tekniklerinin uygulamada söz sahibi olduğunu kabul etmek mecburiyeti vardır.

Çok partili demokratik sistemi kabul etmiş olan memleketimizde belediye başkanları, mahalli olarak bir siyasi partinin temsilcisi veya mensubudurlar. Başkanlığa geldikten sonra parti temsilciliği tarafsızlık gibi görünmekte isede, tatbikatta bunun sürdürüldüğü vakadır. Bir siyasi partiye yaslanma bilhassa iktidar partisi yönünden kendini göstermekte- seçildikten sonra iktidar partisi saflarına katıldıkları, samimi olmasalar da o partiden görünmeleri çok görülen hallerdendir. Bu şekli ile Belediye Başkanları Parti politikasının mahalli aracı olmakta,, ayrıca belde şartlarını düşünemez hale gelmektedirler.

Devletten alacakları para yardımlarına güvenen bu kişiler, başarıyı burada aramakta, mahalli kaynak ve olanakların verimi üzerinde hemen hemen hiç durmamaktadırlar. Seçimlerin arifesinde, seçilen Belediye başkanları hemen Ankara'nın yolunu tutmakta, belli bakanlık ve dairelerde tabir caiz ise para dilenmektedirler.

Şekil ve hareket bu olduğuna göre, mahalli muhtariyet ve kalkınmanın tarifini yapmak veya halâ mevzuatlarda muhafaza etmek güç ve sakattır.

Nitekim üçüncü baş yıllık plan bu görüş doğrultusunda yapılmış Devlet bütünlüğünü sağlamak için mahalli idare yatırım ve harcamalarını (İLMİP) il mahalli idareler planlaması ile düzene sokmuştur.

Çok isabetli olan bu sistem, kıt kaynakların genel kalkınma stratejisi içinde değerlendirilmesini mümkün kılacaktır.

IX — TÜRKİYE İÇİN EN UYGUN SİSTEM :

Gerek yukarda örnek olarak verdiğimiz yabancı devletlerin sistemleri ve gerekse memleketimizin tarihi gelişmesindeki uygulamalar karşısında, en uygun sistemin, tayin usulü ile Belediye Başkanlığı olacağı, memleketimizin bugünkü şartlarına daha uygun düşmektedir.

Belediye başkanlığının fahri sayılması şeklinde öneride bulunan — MEHTAP — raporuna katılmak güçtür. Fahrilik sadece temsili görevler için söz konusu olması gerekir.

Belediye başkanlığı bu niteliği aşmış, mahalli bir idarecilik haline gelmiştir,

Diğer bir fikir ise, Belediye başkanına yardımcı durumda sekreterlik veya başkâtiplik gibi idari ve teknik yeteneğe sahip kimselerin ihdasıdır.

Bu sistem de meseleyi çözümlemez, zira belediye başkanı ile bu kişiler arasındaki yetki ve görev ilişkilerini tayin etmek güçlüğü vardır. Tasarruf sağlamak belki de büyük ölçüde sağlanacaktır. Fakat mahalli kalkınmaya müessir olmayacak fahri bir başkan milli kalkınmaya ne derece katkıda bulunur, hesabı zordur. Belediye başkanları tayinle gelsin derken, iki yol üzerinde durmak lazımdır :

1 — Belli bir tahsil şartı ile mesleki ehliyete sahip kimselerin başkan olarak tayini.

2 — Belediye başkanlığının mülki idare amirlerinin uhdesine verilmesi. Bunlardan birini diğerine tercih, eleman mevcudu ve tasarruf yönünden mukayese edilerek yapılmalıdır.

Birinci yol, gerek zaman bakımından ve gerekse yeterli eleman bulma bakımından bazı güçlükler göstermektedir. Ayrıca pahalıdır da. Ancak mahalli idareler enstitüsünün kurulması tahakkuk ederse probleme

çözüm olabilir. Kanaatimce belediye başkanlığı, buldukları yerlerde zaten beledi işlerle de sorumlu, bulunan, İdari ve mesleki bilgi ve tecrübeye sahip mülki İdare Amirlerine verilmelidir.

Bugün birçok memleketlerde (Hindistan, Pakistan) merkezi Hükümetin taşra teşkilatı mahalli idare durumundadır. Memleketimizde ise bu konuda taşra teşkilatı fiilen mahalli idarelerin hizmetlerini yürütmektedirler.

Bu şekilde bir sistemde ayrıca büyük bir tasarruf da sağlanmış olacaktır.

İl Özel idareleri ile belediyeler mukayese edilerek belediyelerdeki hareketliliğin daha fazla olduğu kabul edilmekte ve bu farkı özel idarelerin başında Valinin bulunmasına bağlayan görüşler var ise de;

Esasında bu farkı özel idare görevlerinin geniş bir alana yayılmasında ve özel idare gelirlerinin azlığında aramak lâzımdır.

Şu rakam ilgi çekicidir : (Mahalli idarelerimizin 1966 yılındaki toplam kesin gelirleri 1.928 milyon liranın 1.247 milyon lirasını belediye gelirleri teşkil etmektedir. (Ziya ÇÖKER — 1968 programı)

Ayrıca mülki idare amirlerinin belediye hizmetleri küçümsenmeyecek kadar tatbikat ve örneklerle doludur. 1963 tatbikatında mülki idare amirleri birçok il ve ilçelerde büyük imar faaliyetleri göstermişlerdir.

(Mudanya, Perşembe, Ünye, Osmaniye İlçeleri buna en belirgin misallerdir.

Belediye meclisi ile mülki idare amirlerinin belediye başkam olarak nasıl bir çalışma düzeni içinde bulunacakları ayrıca ele alınması gereken bir konudur. İncelememiz sırasında bu konu ile ilgili aşağıdaki soru kâğıdını merkez valisi ve kaymakamlıktan gelen şube müdürlerinden 13. kişiye tevcih ettik ;

Aşağıdaki sorulardan sizce uygun olanını (X) ile işaretleyiniz.

TÜRKİYEDE BELEDİYE BAŞKANLIĞI

1 — Seçimle gelmelidir.	
2 — Hükümet tayin etmeli	

3 — Vali ve Kaymakamların uhdesine verilmelidir.

Neden? Bir cümle ile açıklayınız. Adınız Soyadınız :.....

Sıfatınız :

Birinci soruya 7 Kişi X işareti koymuş,

İkinci soruya 1 Kişi X işareti koymuş,

Üçüncü soruya 5 Kişi X işareti koymuştur.

Birinci soruya evet diyenler açıklamalarını demokratik sistemin gereği olarak zikretmişlerdir.

İkinci soruya cevap veren, belediye başkanlığının teknik bir görev olduğuna işaret etmiştir.

Üçüncü soruya cevap verenler ise, 1960 - 63 tatbikatını gerekçe olarak göstermişlerdir.

Görüş ve teklifimizi bu şekilde belirtirken bulunacak diğer alternatiflere de saygımız olacaktır. Yeter ki dar mevzuat kalıplan dışında Türkiye şartlarına uygun bir sistem bulunsun.

İçişleri Bakanlığınca hazırlanmış Başbakanlığa sunulmuş olan yeni Belediye Kanunu tasarısı mevcut durumu muhafaza etmektedir.

T.B.M.M. de tasan görüşülürken memleketimize en uygun sistemin bulunması temennisiyle sözüme son verelim.

İL MAHALLİ İDARELER PLANLAMASI ÇALIŞMALARINDA KARŞILAŞILAN GÜÇLÜKLER VE BUNLARIN GİDERİLME ÇARELERİ

M. Emin TAŞPINAR

Bursa Vali Muavini

Türk İdare Dergisi'nin 339. Kasım - Aralık 1972 sayısında Sayın Mustafa Gönül'ün ve Sayın Yusuf Z. Doğan'ın İLMİP - İl Mahallî İdareler Planlaması - Çalışmalarına ilişkin değerli yazılan yayımlandı. Bu yazılarda, genel olarak, İLMİP çalışmalarının amacı, faydası, önemi, tekniği, yöntem ve metodolojisi izah edildiğinden, ben, konunun bu yönleri üzerinde durmayacağım. İlimp çalışmalarındaki güçlükler, aksaklıklar, tıkanıklıklar ve bunların giderilme çarelerinin bir kısmından bahsedeceğim, kanaatimi yazacağım.

1. Derlemede Güçlükler :

Derlemede güçlükler «envanter çalışmaları güçlükleri» olarak da ifade edebiliriz. Bu konuda, başlıca güçlükler arasında, yeterli ve doğru bilgileri kapsayan dokümanların bulunmaması yer almaktadır.

Meselâ, 1970 Genel Nüfus sayımının kesin ve tafsilâtlı sonuçlarını gösterir kitap henüz yayımlanmadığından, doküman olarak Devlet İstatistik Enstitüsü'nün (25 Ekim 1970 Genel Nüfus Sayımı - Telgrafla alınan geçici sonuçlar) adlı broşüründen faydalanma yoluna gidilmek istenilmiş ise de, sözü geçen broşürden tam bir istifade sağlamak mümkün olamamıştır. Şöyle ki : Bu dokümanda İl ve İlçe merkezleri nüfusları ile il ve ilçe genel nüfusları gösterilmiş olup (şehir nüfusu), (Bucak ve köyler nüfusu) şeklindeki ayırım da uygun değildir. Çünkü :

- a — Nüfusları yirmi binden aşağı il ve ilçe merkezleri «şehir» değil, «kasaba» dır.
- b — Buna mukabil nüfusları yirmi binden yukarı bucak merkezleri (şehirler) vardır.

- c —Şehir olan bucak merkezleri olduğu gibi kasaba ve köy olan bucak merkezleri de mevcuttur.
- d — Ayrıca, mülki idare birimi olmayan belediyelerimizin bulunduğu da bir vakiydir. Bunların bazıları şehir (Bayrampaşa, Alibeyköy, Küçükköy gibi), bazıları kasabadır.

Şu hale göre, Devlet İstatistik Enstitüsünün, (şehir ve kasabalar nüfusu), (köylerde yaşayan nüfus) olarak bir tasnif yapması, kanaatimizce daha uygun olurdu.

Nüfus sayımı evrakı Ankara'ya gönderilirken, Merkez ilçesinde Nüfus Müdürlüğünün ve diğer ilçelerde Nüfus Memurluklarının şehir, kasaba ve köy (kadın - erkek ayrı ayrı) nüfus miktarlarını almaları isabetli ve yararlı bir tedbir olacaktır. Zira, nüfus sayımı kesin sonuçlarını gösterir kitap geç yayımlanmaktadır. Bu kitap yayımlanıncaya kadar il ve ilçe merkezi olmayan şehir ve kasabalarla köylerin kat'i nüfusları bilinmemektedir. Böyle olunca da bir ilin, ya da ilçelerin şehir ve kasabalar genel nüfusu ile köylerde yaşayan nüfusun miktarları kesin olarak tespit olunamamakta, Kaymakamlıklarda, Bucak müdürlüklerinde ve belediye başkanlıklarında, mevcut dağınık, eksik ve kesinliğinden şüphe edilen malûmat derlenmek suretiyle, şehir - kasaba ve köylerde yaşayan nüfus - yukarıda arzolunan nedenlerle - bir ölçüde tahmini olarak hesaplanabilmektedir.

(İl Mahallî İdareler Planlaması Çalışmaları münasebetiyle Bursa İli için ortaya ilginç bir sonuç çıkmıştır : Bursa İl halkının % 55 i şehir ve kasabalarda, % 45 i de köylerde yaşamaktadır.

Bundan başka, 1970 - 1971 yılları itibariyle nüfusun yaş grupları ve mesleklere dağılımı ile istihdam durumuna ilişkin yeterli ve detaylı dokümanların temini de mümkün olmadığından ilgili daire ve kurumlardan müşkülâtlâ alınabilen bilgilerle yetinilmiştir. Bu şekilde toplanabilen malûmatın da geniş ölçüde tahminlere dayandığı bir gerçektir.

2. Müşterek Mahallî İhtiyaçlar - Millî İhtiyaçlar Ayırımı Güçlükleri :

Prensip olarak Merkezî Hükümet tarafından karşılanması icabeden «MİLLÎ İHTİYAÇLAR» ile Mahallî idarelerce giderilmesi gerekli «MÜŞTEREK MAHALLÎ İHTİYAÇLAR» birbirine o kadar karışmış, o kadar girift bir hale gelmiştir ki, bunlardan bazılarının hangi kategoriye dahil edileceğine ilişkin tereddütler olmuş ve olmaktadır. Bu nedenle biz, üç kriter kabul ederek bunlara göre ayırım yaptık :

A — Bütçe, B — Mülkiyet, C — Faydalanma.

A — BÜTÇE ÖLÇÜSÜNE GÖRE : O iş, ya da hizmet için hangi bütçeden harcama yapılıyorsa o gruba girer. Örneğin, Devlet (Genel - Katma) bütçesinden, Kamu İktisadî kuruluşları ve bunların döner sermayeleri, sermayesinin % 51 inden fazlası Devlete ait ortaklıklar, ya da iştraklerden masraf edilerek meydana getirilmiş ise «MİLLÎ İHTİYAÇ», buna mukabil İl Özel İdaresi, belediye ve köyler, bunların kurdukları işletmeler, birlikler, % 51 den fazla sermaye koyarak kurdukları ortaklıklardan harcama yaparak meydana getirdikleri tesis ve hizmetler, «MÜŞTEREK MAHALLİ İHTİYAÇ» sayılmıştır.

B — MÜLKİYET DURUMUNA GÖRE : Yapılan binanın, ya da tesisin mülkiyeti Devlete ait ise millî ihtiyaç, mahallî idareye aitse mahallî ihtiyacın gidilmesi bahse konudur. Örneğin, köy ilkokulları, köy yolu ve köprüler, içme suları köylerin cüz'î katkıları ile ya da hiç katkıları olmadan) Devlet parası (Özel idareler aracılığı ile), bazı illerde de Devlet yardımı ile birlikte Özel İdarelerin öz kaynaklarından harcama yapılarak meydana getirilen, ancak işin ikmalinde, mülkiyeti, bakımı, onarımı köy idarelerine, keza şehir ve kasaba ilkokulları da İl Özel İdarelerine intikal eder.

C — FAYDALANMA : Ne bütçeden harcama, ne de mülkiyet, işletme bakım ve onarım ile ilgili olmadığı, tesislerin tamamen Devlet bütçesinden inşa edildiği, mülkiyetinin Devlete ait olduğu, Devletçe işletildiği halde, hizmetten münhasıran o yerde arazisi olan köy veya belde halkı faydalanıyorsa, bu hizmetleri müşterek mahallî ihtiyaç saymamız lâzımdır. Pek tabii, kaynak - harcama dengesinde bunlar nazarı itibara alınmamıştır. «Devlet Su İşleri ve Toprak - Su» örgütleri tarafından inşa edilen sulama barajı, göleti, sulama kanalları ve kanaletleri, taşkından koruma ve drenaj işlerini müşterek mahallî ihtiyaç sayıyoruz da, Karayollarını (Devlet ve il yollarını) neden müşterek mahallî ihtiyaçlar arasında mütalâa etmiyoruz; bu yollar da köy ve belediye sınırlarından geçmiyor mu?» denilebilir. Ancak devlet ve il yollarından, güzergâhındaki köylü ve kentli vatandaşlar faydalandıkları gibi, bu yollardan, başka bölgeler sakinleri de, hattâ yabancılar, örneğin turistler, istifade ederler. Faydalanma geneldir, yersel değildir. Bu nedenle «Millî ihtiyaç» tır. Oysa sulama suyundan, taşkın, drenaj ve korumada o köy veya kasabada, şehirde ev ve arazisi olanlar faydalanırlar. Fark buradadır ve bizce bu fark açık ve seçik bir ayırım teşkil eder.

3 — Formların Düzenlenmesindeki Hatalar Nedeniyle Karşılaşılan

Güçlükler :

Formlarda bazı eksikler ve tertip hataları bulunduğu kanaatindeyim. Şöyle ki; köy bütçelerinin ve köy kesin hesap çizelgelerinin 3. bölümü (fasılı) (Resim, harç, hasılat) adını taşımakta, fakat bu bölümde (3/1 hasılat, 3/2 resim ve harçlar) dan başka 3/3 para cezaları, 3/4 yardımlar, hediyeler, bağışlar, 3/5 köy vakıf ve avarız geliri, 3/6 istikrazlar, 3/7 türlü gelirler, 3/8 geçen yıldan müdevver sandık mevcudu maddeleri mevcuttur ki, bölümün adı ile ilgili yalnız resim, harç ve hasılattır. Diğer maddelerin (Resim, harç, hasılat) ile alakası yoktur. Bu yanlışlığın, formların tertibine de intikal ettiği anlaşılmaktadır. Formları doldururken iki alternatif karşısında kalmaktadır.

- 1 — Bölümün sonundaki genel toplam rakamını almak,
- 2 — Bölümün yalnız 3/1 hasılat, 3/2 resim ve harçlar rakamlarını almak.

Birinci halde, bölümün, resim, harç ve hasılat ile ilgisi olmayan diğer maddeleri de toplamda yer almaktadır. Oysa, formların (Açık = Devlet Yardımları + Borçlanmalar) sütunları mevcuttur. Bu takdirde 3/4 yardımlar, bağışlar maddelerinde yer alan (Devlet yardımı) ve 3/6 istikrazlar maddelerine yazılması gerekli (Borçlanmalar) mükerrer olarak hesaba katılmış olmaktadır. Formlarda sütunu olmayan Özel İdare yardımları da 3/4 yardımlar, bağışlar maddesine girmektedir. İkinci halde ise, resim, harç, hasılatın başka 3 üncü bölümde kayıtlı diğer gelir kalemleri, devlet yardımları ve borçlanmalar dışındaki gelirler, formlarda yerleri olmadığı için gelirlere dahil edilmemiş olacaktır ki, bu takdirde de formlarda gelir - gider kesin hesapları, tahminleri, gelir - gider dengesi tahminleri, 1973 bütçe rasyonalizasyonu, harcama _ yatırım dengesi arasında irtibat kurulması imkânı kalmayacaktır.

Esasen, köy bütçesi ve kesin hesapları formülleri ile formların düzenleme şekline, birinci alternatifin kabul edildiği anlaşılmaktadır, ilimizde de zorunlu olarak böyle uygulanmıştır. Köy formları tevhidinde, gelirin, giderden fazla olmasının birinci nedeni budur. (İkinci neden de geçen yıldan müdevver sandık mevcutlarının giderek birikmesidir.)

Formlarda Özel İdare yardımları için ayrıca bir sütun bulunmadığından zarurî olarak bu yardımlar kesin hesap tablosundaki devlet yardımları arasında gösterilmiştir. Ancak, gelir - gider tahminleri ve denge tahminlerinde, Özel İdare yardımları (Devlet yardımları) na dahil edilmemiş, ayrıca tabloda Özel İdare yardımları için bir hane ilâve etmeyi de yetki-

m iz dışında bulunduğumuzdan, özel idare yardımları zorunlu olarak öz kaynaklarda yer almıştır. Yatırım - harcama dengesi kurmada başka çare bulunamamıştır. Yatırım programlarında «Köylerin öz kaynakları ile Özel idare Yardımlarına dayalı Yatırımları» ve «Devlet yardımlarına dayalı yatırımları» şeklinde bir ayırım yapmamızın nedeni budur. Bundan başka özel idare kesin hesap çizelgesinin (63.000) bölümünün (63.353) üçüncü maddesinde yazılı (çeşitli diğer gelirler) aynı bölümün (63.354) üçüncü maddesinde kayıtlı (geçen yıldan bu yıla nakden ve sâfi olarak devredilen para) ya ilişkin sütunlar yazılmamıştır. Köyler için ek tablo düzenlenerek tevhid edilmiştir.

4 — Çalışmalar için ayrılan zamanın kısalığı :

Bursa İli Mahalli İdareler Planlama çalışmalarının yöntemini, tekniğini ve stratejisini ilgililere anlatmak ve benimsetmek çok güç, hattâ bazı ilgililere bunları anlatabilmek, doğru ve noksatsız bilgi derleyebilmek imkânsız olmaktadır. Toplanan bilgilerin düzeltilmesi ve tamamlanması, formlardaki tahminler ile yatırım programları ve 1973 yılı bütçe tasarıları arasında irtibatlandırma ve dengeleme yapmanın güçlüğü ve çetinliği, memur zihniyeti ve yetenek durumu, birden fazla vali muavini bulunan illerde bir vali muavininin yalnız planlama işleriyle görevlendirilmemesi nedenleri gözönüne alınırsa, planlama çalışmaları için saptanan beş - altı aylık müddetin yetersiz olduğu meydana çıkar. İyi bir çalışma ve tam bir sonuç alınabilmesi için sürenin uzatılmasının zorunlu bulunduğu bir gerçektir.

Bursa İli Mahallî İdareler Planlaması çalışmalarının 3.208 sahife olması durumu açık olarak belirtmektedir.

5 — Eğitim, Yetki ve Müeyyidelerin Yetersizliği :

İl Mahallî idareler Planlaması Çalışmalarında izlenecek yöntem ve metodların, ilgililere tam olarak anlatılmasına, yön verici ve açıklayıcı nitelikte birçok genelgeler ve gereğinde münferid yazılar gönderilmesine, müteaddit toplantılar yapılmasına, bu toplantılarda detaylı izahat verilmekle birlikte yapılacak işler ve işlemler kelime kelime not ettirilmesine, formüller verilmesine, çalışmaların standart hale getirilmesine gayret edilmesine, ayrıca telefonla izahat verilmesine, dokümanların yanlışlıkları ve eksiklikleri gösterilip buna göre yeniden evrak düzenlenmesinin istenilmesine rağmen, mümkün olamamış, ilgililerin pek azı bu işi anlayabilmiş

olduğundan ve özellikle tahmin formlarındaki yatırım harcamaları, Özkaynak, Devlet yardımı ve borçlanmalar ile yatırım programları arasında irtibat kurulmasında, Yatırım - Harcama Dengesi düzenlenmesinde güçlüklerle karşılaşmış olduğundan son çare olarak müşkilâta derlenebildi bilgilerin Vilâyette tertiplenip değerlendirilmesi yoluna gidilmiştir. İlgililerin çoğunun bu işi önemsememeleri, işi iş edinerek gayret göstermemeleri, iç açıcı bir keyfiyet değildir.

İl Mahallî İdareler Planlaması çalışmalarının kolay, basit bir iş olmadığı, bilâkis muğlak olduğu bir gerçektir. Ancak önemsendiği, okunduğu, düşünüldüğü, üzerinde ciddi olarak durulduğu takdirde de yapılamayacak iş değildir, kanısındayız. Bu konuda şu tedbirlerin alınması yararlı olacaktır.

A — Planlama işleriyle görevli Vali Muavinlerine, başka iş verilmemesi

B — Plan nosyonu verebilmek, plan metodolojisini ve tekniğini uygulamalı olarak öğretmek için geniş ölçüde eğitime önem vermek, seminerler düzenlemek,

C — Diğer bir raporumuzda bahse konu ettiğimiz gibi bu işin müeyyidelerini de kapsayan ve İdarî vesayetın sınırlarının genişletilmesi ve etkin hale getirilmesi doğrultusunda bir yetki kanunu çıkarmak,

D — İl Mahallî İdareler Planlaması Çalışmalarını «tatsız olmaktan» çıkarıp «cazip» hale getirmenin çarelerini arayıp bulmak.

6 — Rapor Planının Düzenlenmesindeki Güçlükler :

İl Mahallî İdareler Planlaması Çalışmalarına ilişkin Başbakanlığın ve İçişleri Bakanlığının genelgeleri ve ayrıca kesin hesap ve tahmin formları İllere gönderilmiştir. Bu genelgeler, belli bir ölçüde «standart» bir çalışmayı sağlayabilmişlerdir. Tam standart rapor için bir örnek hazırlanıp İllere dağıtılmalıdır.

ÖZET :

1 — Genel nüfus sayımlarında, merkez ilçelerinde nüfus müdürlüklerinin, mülhak ilçelerde de nüfus memurlarının o ilçe dahilindeki bütün şehir, kasaba ve köylerin, kadın - erkek ayrı ayrı nüfuslarını gösterir liste düzenlemeleri,

2 — Çalışma Bakanlığı tarafından istihdam sorunları konusunda iller itibarıyla yeterli doküman hazırlanması,

3 — «Millî ihtiyaçlar» ile «Müşterek Mahallî İhtiyaçları» ayırmak için gerekli ölçü ve esasları gösterir bir genelge yayımlanması,

4 — Formların, köy bütçeleri ve kesin hesap formüllerinin yeniden elden geçirilerek eksikliklerinin ve yanlışlıkların düzeltilmesi,

5 — İlerdeki çalışmalar için zamanın daha geniş tutulması,

6 — Yeterli eğitime önem verilmesi,

7 — İl Mahallî İdareler Planlamasının tam olarak uygulanmasının sağlanması için gerekli yetki ve mücyideleri kapsayan bir kanun çıkarılması zorunludur.

8 — İl Mahallî İdareler Planlamasının tam standart olabilmesi için tafsilâtlı bir rapor örneği hazırlanıp illere gönderilmelidir.

RADYO VE TELEVİZYON UN EKONOMİK, SOSYAL VE KÜLTÜREL KALKINMADAKİ ETKİSİ

Dr. Özkan TİKVEŞ

PLAN :

Kısaltmalar

GİRİŞ

1). § — Genel Olarak Haberleşme

I — Kavram ve Tanımı

A — Kavram

B — Tanımı

II — Niteliği

A — Kaynak

B — Haber

C — Hedef

III — Türleri

A — Araçlı ve Araçsız Haberleşme

B — Karşılıklı ve Tek Taraflı Haberleşme

C — Özel ve Genel Haberleşme

2. § — Kitle Haberleşmesi

I — Kavram ve Tanımı

A — Kavram

B — Tanımı

- II — Niteliği
 A — Kaynak
 B — Haber
 C — Hedef
3. § — Radyo İle Televizyonun Gelişimi ve Etki Alanları
 I — Gelişme Safhaları
 II — Etki Alanları

Tablo 1 : Radyo Sayısının Dağılımı

Tablo 2 : Verici Radyo İstasyonları ve güçleri

SONUÇ

KISALTMALAR

bkz.	Bakınız
c.	Cilt
dn.	Dip notu
Gzt.	Gazete
karş .	Karşılaştırınız
m.	Madde
s.	sayı
S.	sayfa
sü.	Sütun
vb.	ve benzeri
vd.	ve devamı

GİRİŞ

1. Araştırmanın konusu

Yirminci yüzyılın en göze çarpan özelliklerinden biri, kitle haberleşmesi çağında yaşamakta olduğumuzdur. Basın, Radyo, Televizyon ve Sinema toplumun bilgi edinmek, olayları izlemek ve eğlenmek için başvurdukları başlıca kaynaklardır. İşte, bu yüzden modern haberleş-

me araçları, rekabetçi şartlar altında her geçen gün biraz daha gelişmekte ve demokrasi için temel kurum olarak kabul edilmektedir. Zaten, siyasal sorunlar hakkında karar vermeğe çağırılmış bir yurttaşın, haberleşme olanağı olmadan, gerekli bilgilere ulaşması mümkün değildir.

Kitle haberleşme araçlarının önemini belirten bu düşüncelerden sonra araştırma konumuzun ülkemiz açısından taşıdığı değeri birkaç noktada toplayabiliriz :

Kitle haberleşme araçları arasında yer alan Radyo ve Televizyon, ülkemizin ekonomik, kültürel, sosyal gelişiminde büyük bir role ve öneme sahiptir. Zira, bu iki kitle haberleşme aracından Radyo, bugün köylere kadar yayılmıştır. Siyasal ve sosyal etki gücü, toplum hayatını yakından ilgilendiren bir kitle haberleşme aracı durumuna gelmiştir.

Bu araştırmanın amacı, Radyo ve Televizyonun etki alanlarını saptamaktır.

Böylece, Radyo ve Televizyonun ekonomik, kültürel ve toplumsal kalkınmamızdaki rolünü ortaya çıkarmağa gayret etmiş olacağız.

Türkiye’de Radyonun kamu oyunun gerek oluşmasında, gerekse açıklamasındaki rolünü şöylece belirtebiliriz : Eskiden dar grupların çerçevesini aşmayan fikir ve haberler, günümüzde teknolojik ilerlemeler sayesinde geniş kitlelere yayılabilmek olanağına kavuşmuştur. Eskidenberi kendisinden «dördüncü kuvvet» olarak söz edilen Basın, artık yalnız başına değil, Radyo (Televizyon) ile birlikte «dördüncü kuvvet » tir. Zaten, haberleşme, propaganda, kitle eğitimi alanlarında Radyo (Televizyon). Basından daima daha etkili olmuştur. Son sekiz yıl içinde ise, Radyo, denetim aracı olarak ta, Basınla rekabete girişerek, onun bu fonksiyonunu paylaşmağa başlamıştır. Şu halde, diyebiliriz ki, artık kamu oyu yapıcılığı Basının tekelinde değildir.

Radyonun (Televizyonun) etki alanının böylece genişlemesiyle ortaya bazı sorunlar çıkmıştır.

Nitekim, şu varsayım, artık herkesçe kabul edilmektedir : «Kitle haberleşme araçlarına hakim olan, seçmen kitlesine hâkim olur; Seçmen kitlesine hakim olan ise, Siyasal mücadelelerde galip gelir. «İşte, Siyasal hayattaki, bu önemli rolü sebebiyle başta Siyasal partiler olmak üzere, baskı grupları, çeşitli kurumlar ve hattâ kişiler, kitle haberleşmesi ve bu arada Radyo (Televizyon) üzerinde etki kazanmak isterler (1).

- (1) Gerhard MALETZKE : *Psychologie der Massenkommunikation*, c.I., Hamburg 1963. s. 51. Otto Reinrich LEITING: «Einfluss des Staates auf die öffentliche Meinung» in: vom Bonner Grundgesetz zur Gesamtdeutschen verfassung, Festschrift zum 75. Geburtstag von Hans Nawiasky, München 1956, s. 393.

Basın ile Radyo (Televizyonun) fonksiyonları arasındaki benzerlikler, yeni sorunların tartışılmasına vesile olmaktadır : Bunların en başında Radyo (Televizyon) Hürriyeti gelmektedir. Böylece Basının sahip bulunduğu hürriyetin Radyoya (Televizyona) da tanınması yönünde bir akım başlamıştır. Belirttiğimiz bu akımın bir sonucu olarak bütün kitle haberleşme araçları yolu ile yapılan haberleşmeleri kapsıyan «haberleşme hürriyeti» kavramı ortaya çıkmıştır. İşte, bu anlamdaki bir haberleşme hürriyeti siyasal kararlara serbestçe ulaşmanın olduğu kadar kalkınmanın da temel şartlarından biridir.

Bugün ülkemizde, kamu hizmetlerinin halkın yararına olacağı halka anlatılmadığı müddetçe, Devletin yararlı hizmetlerine karşı ilgi duyulacağını beklemek, halktan çok şey beklemektir. Bu hizmetleri halka anlatabilmenin en kısa ve etkili yolu ise kitle haberleşme araçları içinde özellikle Radyo ve Televizyonu iyi kullanarak halkın içine girebilmektir.

1. Genel Olarak Haberleşme

Bu paragrafta Radyo ve Televizyonun etki alanlarını açıklayabilmek için kısaca kitle haberleşme kavramı, tanımı ve niteliği üzerinde durulmuş; bunun araçlarından olan Radyo ve Televizyonun gelişimi - etki alanları incelenmiştir.

I — Kavram ve Tanımı

A — Kavram

Genel olarak haberleşme (2), bir kaynağın bir alıcıya bazı bilgileri aktarmasıdır. Haberleşince, bir düşünce, bilgi veya davranış paylaşılmış olur. İşte bunun içindir ki, insanlar arasında çeşitli yollarla yapılan düşünce ve haber alıp verme «haberleşme» kavramı ile belirtilmektedir.

(2) «Haberleşme» yerine «enformasyon» «muhabere» «istihbarat» veya «ulaştırma» kelimeleri de kullanılmaktadır. Haberleşme (communication), lâtince «communic- ortak» aslından gelmektedir. Bu kavram, hem haber almak ve hem de vermek anlamlarını kapsamaktadır. Kelime genel anlamıyla alenî yani gizli olmıyan haberleşmeyi ifade etmektedir: «Haberleşme, karşılıklı haber alıp vermektir» (Bkz. : TÜRKÇE SÖZLÜK, 5. Baskı, s. 330, sü. 1), İsmail SOYSAL: Milleterarası Alanda Haberleşme, Ankara 1960, s. 5; Alâeddin ASNA: Tanıtma Faaliyetinin Faydaları, Milliyet Gzt., 30.7.1964 - 14604, s. 2.

B — Tanımı

Haberleşme, her türlü maksat için karşılıklı bilgi ve haber alışverişi, karşılıklı ikna etme ve eğlendirme işlemlerinin bütünü olarak tanımlanabilir (3).

Bu tanımdan da anlaşılabilceği gibi, haberleşmenin söz konusu edilemeyeceği beşeri bir faaliyet hemen hemen yoktur. Düşünce ve duygularımızı haberleşme sayesinde ifade ederiz. Başkalarının ve çevremizin sorunlarını haberleşme sayesinde öğrenmiş oluruz.

II — Niteliği

Haberleşme, her zaman üç unsuru ihtiva etmektedir : Kaynak, haber ve hedef. Aşağıda bu üç unsurun niteliği üzerinde ayrı ayrı durulacaktır.

A — Kaynak

Kaynak, konuşan, yazan, çizen, hareket yapan bir fert olabileceği gibi, gazete, yayınevi, radyo ve televizyon istasyonu, film stüdyosu gibi bir haberleşme kurumu da olabilir.

B — Haber

Haber. Kâğıt üzerine mürekkep, havada ses dalgaları, elde bir bayrak ve bunun gibi anlamı belirli bir biçimde yorumlanabilen bir işaret olabilir.

C — Hedef

Hedef. Dinleyen seyreden veya okuyan bir fert veya tartışma grubu, konferans dinleyicileri veya kitle gibi bir grup üyeleri yahut gazete okuyucusu. Televizyon seyircisi gibi özel bir grubun üyeleri olabilir.

(3) Vahdet AYDIN: «Haberleşme Problemi ve Yeni Usullerin Tatbikinde Arzettığı Önem» Beşeri Münasebetler Seminerine sunulan Tebliğ, Ankara 1964, s. 67.

Yukarıda belirtilenleri daha kısa olarak söylemek istersek, üç temel faktör üzerinde haberleşmenin etkisi vardır, diyebiliriz : Kendisine birşeyler söylenen kişi, söylenen şey, bu söylenen hitap ettiği öteki bir kişi (4).

Bu üç temel faktöre rağmen, haberleşme her zaman istendiği gibi yürümez. Hattâ çok kez, beklenen elde edilmez. İşte bunun içindir ki, haberleşme konusunu inceleyen araştırmacılar, toplum içindeki çeşitli olumsuz hareketleri, anlaşmazlıkları, haberleşmede yapılan yanlışlıkları bağlamaktadırlar. Bunların anlayışına göre kişiler ve toplumlar arasında haberleşme doğru ve noksansız yapılabilirse, bir çok anlaşmazlıklar ve mücadeleler ortadan kalkabilecektir.

Görülüyor ki, haberleşmenin iyi bir şekilde işlemesi birçok etkene bağlıdır. Bu etkenler, haberleşmenin etki alanını ya azaltan, ya da zaman zaman kesintiye uğratan zorluklardır. Bu etkenler üzerinde ayrıntıları ile duracağız. Burada yalnızca, haberleşmenin niteliği ile ilgili bazı hususları belirtmekle yetineceğiz. Bunlar da haberleşmenin etki alanını azaltan zorluklardır. Örneğin, haberin açık, sade olmaması, hedefin kendi değer yargıları ile kaynağı değerlendirmesi ve sunulan konuya yalnızca kendi görüş açısından bakması anlaşmayı zorlaştırır. Özellikle işe, duygular karışır, anlaşma ortamı tamamen ortadan kalkar. Hedef herşeyden önce dinlediğini, gördüğünü ve okuduğunu anlamalıdır ki, haberleşme mümkün olsun (5).

III — Türleri

Türlü biçimlerde haberleşmeler, üç kategoride toplanabilir : Karşılıklı - Tek Taraflı Haberleşme; Özel - Genel Haberleşme Araçlı - Araçsız Haberleşme. İşte, hemen aşağıda, bütün bu haberleşme türlerini bu üçlü ayırımı gözönünde bulundurarak incelemiş bulunuyoruz. Önce, Araçlı - Araçsız Haberleşmeden başlayalım ;

A — Araçlı ve Araçsız Haberleşme

Araçsız haberleşme, doğrudan doğruya, yani yüz yüze yapılan Haberleşmedir. Aslında, haberleşme önce yüzyüze başlamış; bundan sonra sin-

(4) Nermin ABADAN - UNAT : Kütle Haberleşme Vasıtaları (Mass Communication Media), SBF. c. XV. s. 1. s. 132 vd.

(5) MALETZKE : age., s, 23

yaller vb. araçlar kullanılmaya başlanmıştır. Kitle haberleşmesi daima araçla yapılan bir haberleşmedir (6). Örneğin Radyo ile yayınlanan haber bülteni ve yapılan bir yorum kitle haberleşmesidir.

R — Karşılıklı ve Tek Taraflı Haberleşme

Bu tür haberleşmeler araçla veya araçsız olmaktadır. Araçsız karşılıklı haberleşme, yüzyüze yapılan konuşmalardır. Araçlı karşılıklı haberleşme ise, araçla yapılan konuşmalardır. Örneğin iki kişinin telefonla konuşması.

Tek taraflı haberleşmeye örnek olarak verilen bir konferans gösterilebilir. Tek tarafla araçlı haberleşmeye örnek ise, mektup, telgraf, gazete, dergi ve kitapla yapılan haberleşmedir. Radyo ve Televizyon ile yapılan haberleşmeler de bu tür içinde yer alırlar. Kitle haberleşmesi daima tek taraflı bir haberleşmedir (7)

C — Özel ve Genel Haberleşme

Belli bir kişi veya kişilere hitap ediliyorsa, bu özel haberleşmedir, isteyeninin yararlanabilmesine açık haberleşme, genel haberleşmedir. Bu anlamda olmak üzere, kitle haberleşmesi daima genel bir haberleşme niteliğindedir.

Şu halde, kitle haberleşmesinin esasını üç kategoride toplanan haberleşmeler teşkil etmektedir. Kitle haberleşmesi kavramının izahına geçmeden önce, burada çok kısa olarak «araçsız karşılıklı haberleşme» demek olan «kişisel haberleşme» üzerinde duralım. Ve bunun etkilerini araştıralım.

Bu tür haberleşme yani «Kişisel haberleşme» eskiden beri insanlar arasındaki doğrudan doğruya haberleşmede en önemli rolü oynamıştır.

«Kişisel Haberleşme»de kaynak, «kanaat önderi» denilen kişilerdir. Bu tür haberleşmenin kitle haberleşmesi yönünden taşıdığı önem büyüktür.

(6) Aynı yerde, s. 24.

(7) Haberleşme kelimesinin anlamı üzerinde dururken yukarıda bunun «karşılıklı haber verip almak» olduğunu belirtmiştik. Burada ise, kitle haberleşmesinin tek taraflı oluşundan söz etmekteyiz. Bu iki ifade arasında çelişme yoktur. Çünkü, haberleşmenin kaynağı ile kitle arasında o sırada bir düşünce ve duygu verip alma olmamakta ise de, daha sonra hedef durumdaki kitle bu düşünce ve duygular karşısındaki tepkisini belirtmektedir.

tür. Zira, Basın, Radyo ve Televizyon gibi kitle haberleşme araçları yolu ile yapılan yayınlar, çok kez, ağızdan ağıza yayılmakta ve bunları halka kanaat önderleri nakletmektedirler.

Çok basit bir şekilde kişisel haberleşme şöyle belirtilebilir : Bu tür haberleşme, bir kişinin başkasına veya başkalarına doğrudan doğruya birşeyler anlatmasıdır. Örneğin., kabile şefleri, şeyhler, mahalle bakkalları, berberler bu tür bir haberleşmede çok etkili olmaktadır.

Kişisel haberleşmenin, tutumların ve eğilimleri gelişmesinde çok önemli bir rolü vardır. Radyo ve Televizyon gibi araçlarla kimliği, kişiliği belli olmayan ve kitlelere seslenebilmesine karşılık, bu tür haberleşme ile belirli kişi veya kişilere onların o andaki tepkileri de gözönünde bulundurularak birşeyler anlatılabilmektedir.

Yapılan araştırmalar, kişisel haberleşmenin geri kalmış ülkelerde veya bölgelerde çok etkili olduğunu göstermektedir. Çünkü, az gelişmiş ülkelerin fertleri, genellikle kitle haberleşme araçlarının yaydıkları şüphe ve güvensizlikle karşılarlar. Buna karşılık, alış - veriş, borç alma, iş yapma veya yaptırma gibi sürekli faaliyetler sebebiyle temas kurdukları kişilere karşı daha fazla güven beslemek durumundadırlar (8). Üstelik kanaat önderlerinin kişisel haberleşmenin yazılı olmayan kurallarını, tekniklerini iyi bilmeleri, bu haberleşmenin başarısını sağlamaktadır (9).

Bu arada şu hususu da belirtelim : Kişisel haberleşmenin kaynağı her zaman kitle haberleşme araçlarının yayınları olmamaktadır. Kulaktan kulağa gelen herşey bu yoldan da halka yayılabilmektedir.

Kişisel haberleşme konusunda sonuç olarak saptanan husus şudur : Böyle bir haberleşme, yönetenlerle yönetilenler arasında ters yönde işliyebileceği için tehlikeli bir aracı olabilmektedir. Şurasını da eklemek gerekir ki, kişisel haberleşmede, haberi gerek yayan ve gerekse alanın duygulan kitle haberleşmesine kıyasla daha ağır bastığından bu sistemle güvenilir bir haberleşme mümkün olamaz.

Nitekim söylediklerimizin örneklerine ülkemizde sık sık rastlamaktayız : Halk arasında bu tür haberleşme «kulak ve dudak gazetesi», «fısıltı gazetesi» denilmektedir. Kişisel haberleşmenin en etkili olduğu süreler, hiç şüphesiz, seçim zamanlarıdır. Özellikle seçim propagandalarının yoğun bir hal aldığı belli sürelerde kişisel haberleşme çok etkili olmakta-

(8) Nermin ABADAN - UNAT: Anayasa Hukuku ve Siyasî Bilimler Açısından 1965 Seçiminin Hukukî Tahlili, Ankara 1966, s. 145.

(9) Aynı Eser : s. 146.

dır. İşte, bu sürelerde, seçmenlerinin çoğunluğunun okuma yazma bilmediği ülkemizde bir kısım bilgiler seçmen kitlesine kulaktan kulağa aktarılmaktadır (10) :

2. Kitle Haberleşmesi

I — Kavram ve Tanımı

A — Kavram

Kitle Haberleşmesi (11), anglo - amerikan bir formül olan «Mass Communication» tercümesidir. Bu kavram ile radyo, Televizyon, basın ve sinema yolu ile yapılan yayınlar ve bunların toplum üzerindeki etkileri anlaşılır.

Kitle haberleşmesi kavramını açıklayabilmek için önce «kitle» kavramı üzerinde duralım. Le Bon'dan başlayarak kitle kavramı analiz edilmeye çalışılmıştır. Bu yazar, kitle terimini, yığın teriminden ayırarak, sosyolojik bakımdan birbirlerinden farklı anlamlarda kullanmıştır. Dar ve gerçek anlamda kitleden söz edebilmek için insanların büyük ölçüde biraraya toplanmış olmaları, sonra da geçici olarak kişiliklerini bir yana bırakmaları, başka bir deyişle, bu toplulukta bir ruh ve düşünce birliğinin meydana gelmiş olması gerekir. Bir başka yazar (V. Weise) de çeşitli kitle tipleri üzerinde durmuştur. Geniş anlamda kitle tipiyle büyükçe sayıda bir insan topluluğu belli bir mekânda farzedilmektedir.

B — Tanımı

Kitle haberleşmesi, Kitle haberleşme araçları ile yapılan tek taraflı ve genel bir haberleşmedir (12).

(10) Hıfzı TOPUZ: Kişisel Haberleşme ve Seçimler, Cumhuriyet Gzt. 30.10.1965 - 14817, s. 2.

(11) Terim seçme güclüğü Fransa'da uzun zamandır hatta şimdi dahi kendisini hissettirmektedir. Bazen, anglo - Amerikan formülünde olduğu gibi, (Mass Communication = Communication de Masse) kullanılmaktadır. (Bkz. : F. TERROU: L Information, Paris 1962, s. 9). Almanya'da (Mass Communication) un doğrudan doğruya tercümesi olan (Massenkommunication) kullanılmaktadır (Bkz.: MALETZKE : age., s. 14) Ülkemizde kitle haberleşme araçları yerine «basın ve yayın araçları» deyimini de kullanılmaktadır. Biz, bu araçlarla yapılan haberleşmeleri daha iyi belirtmesi bakımından «kitle haberleşme araçları» terimini tercih ediyoruz.

(12) MALETZKE : age.2 a. 32

II — Niteliği

Bu şekilde tanımlanan kitle haberleşmesi konusu bakımından karışık bir nitelik göstermektedir. Bu karışık mesele, psikolog, sosyolog, pedagoğ, tarihçi, iktisatçı ve hukukçuyu çeşitli bakımlardan ilgilendirmektedir (13).

Bu arada belirtelim ki, kitle haberleşmesinin teorisi henüz açık şekilde ortaya konmuş değildir (14). İşte bu yüzden, kitle haberleşmesi, haberleşme hakkında söylenenlerin ışığında tahlil edilmektedir. Bu vetirede yalnızca unsurlar değişmektedir. Şöyle ki :

A — Kaynak

Kitle haberleşmesinde kaynak, her zaman bir haber kurumudur. Bu kaynak, bazı hususları açıklamak amacı ile hareket etmektedir. Haber kurumu ile belirtilmek istenen, bir radyo veya televizyon istasyonu, bir gazete, kitap veya dergi yayınevindir.

B — Haber

Haber kurumu ile tek başına haberleşen fert arasındaki fark, kurumlarca alman haberlerin yaydıkları haberlere oranla daha yüksek olmasıdır. Örneğin, bir haber kurumu, kısa süreler içinde binlerce haber yayınlamaktadır. Hedeflerin sayıları da gözönünde bulundurulursa denilebilir ki, böyle bir haber kurumu, aynı anda milyonlarca kişiye bir haberi kolayca yayınlamaktadır.

C — Hedef

Kitle haberleşme araçlarından yararlanacak hedefler, sayısız kişilerdir. Biraz önce belirttiğimiz gibi, bu yoldan milyonlarca kişi ay m anda bir haberi öğrenebilir. Kitle haberleşme araçlarının hedefleri, radyo ve televizyon dinleyen, gazete ve dergi okuyan, sinemada oturan kişilerdir.

(13) INTRODUCTION TO MASS COMMUNICATIONS RESEARCH :
(Derleyenler: Ralph O Nafzinger - David M. White). Loussiana State
University Press, 1963. s. 5, 14.

(14) Bu hususta bkz. : KİTLE HABERLEŞME ARAÇLARINA GİRİŞ :
Seçilmiş Parçalar (Derleyen : Ünal OSKAY), Ankara 1969.

Görülüyor ki, alış - veriş yani öğrenme; anlama düşünce ve duyguların iletilmesi yoluyla ikna olma gibi geniş anlamıyla insan hayatının her yönünü içine alan davranış ve faaliyetler kitle haberleşme araçları ile düzenlenmiş bulunmaktadır.

Buraya kadar yapılan açıklamalardan anlaşılacağı gibi, kitle haberleşmesi genel yani sınırsız bir haberleşmedir. Bu haberleşmenin ikinci özelliği araçlı oluşudur. Üçünü özelliği ise, tek taraflı haberleşme oluşudur.

Şu var ki, «kitle haberleşmesi tek taraflıdır» yargısına varırken, haberleşme kavramının iki taraflı bir faaliyeti gerektiğini de belirtmemiz gerekiyor. Kitle haberleşmesinin bu özelliğini terimi açıklarken belirttiğimiz için burada tekrar üzerinde durmuyoruz (15).

3. Radyo ile Televizyonun Gelişimi ve Etki Alanları

Yukarda yaptığımız açıklamalar gösteriyor ki, Radyo ve Televizyon tam anlamı ile birer kitle haberleşme aracıdır. Şimdi bu aracın gelişimini ve daha sonra da etki alanlarını gözden geçirelim.

I — Gelişme safhaları

Yalnız Radyo Televizyon alanında değil, bütün kitle haberleşme araçlarındaki büyük teknik ilerlemeler, içinde yaşadığımız yüzyılda kendisini iyiden iyiye hissettirmektedir. Haberlerin telsiz telgraf ile nakli ilk kez, Rus - Japon Harbi sıralarında (1904) mümkün olmuş, 1925'te ise «teletype» kullanılmıştır. Bundan yüzyıl önce haberler gazetelere, vapur, atlı kuryeler ve demiryolu gibi araçlarla naklediliyordu, Telefonun kullanılması haberlerin, naklinde sür'at sağlamıştır (16).

Radyo ilk kez, 1920 yılında A.B.D. de kullanılmıştır. Aynı yıl, S.S.C.B. de ve İngilterede yayınlara başlamıştır. 1922 ile 1925 yılları arasında, Arjantin, Almanya, Belçika, Kanada, Danimarka ve Güney Afrika Birliğinde de yayınlara başlamıştır.

Unesco İstatistiklerine göre, 1948 - 1968 yılları arasında radyo alıcısı sayısı 161 milyondan 566 milyon 500 bine fırlamıştır. Yüz kişiye düşen alıcı sayısında ise, 7. den 13'e varan bir yükseliş vardır.

(15) Bkz. : Yukarda: 1. s, I, A.

(16) Roger PINTO : La Liberte d'opinion et d'information, Controle Juridictionel et controle administratif, Paris 1955. s. 11 -13,

Televizyon Radyonun geliştirilmiş bir türü olarak, daha çok endüstrilemiş ülkelerde gelişmiş bir kitle haberleşme aracıdır.

İlk kez, 1928'de A.B.D. de düzenli Televizyon yayınları başlamıştır. Yaygın bir hale gelmesi için uzun bir süre geçmesi gerekmiş ve piyasaya çıktığı 1948 den bu yana dev adımlarla gelişmiştir. Son yıllarda en sür'atli gelişen kitle haberleşme aracıdır.

Unesco İstatistiklerine göre, aynı dönem içinde (1948 - 1968) Televizyon alıcısı sayısı, 4 milyondan 100 milyona çıkmıştır. Yüz kişiye düşen alıcı sayısında ise, 0,3'ten 5'e varan bir yükseliş vardır (17).

Ülkemizde il radyo istasyonu, PTT İdaresi tarafından 1928 yılında kurulmuştur. Bu istasyonlardan İstanbuldaki 1927 yılı ortalarında basit bir iki deneme yayım yapmıştır. Aynı yıl «Türk Telsiz Telefon Anonim Şirketi»nin idaresinde hem İstanbuldaki ve hem de Ankaradaki istasyondan yayına başlamıştır.

Şu var ki, sıralarda oldukça pahalı satılan alıcı cihazları yüzünden radyo halkımız arasında sür'atle yayılamamıştır. Zaten, Ülkenin iktisadi durumu da radyonun sür'atle yayılmasına engel teşkil etmiştir.

1936 yılına kadar radyo yayınları «Türk Telsiz Telefon Anonim Şirketi» tarafından ve hükümetin kontrolü altında yapılmıştır. Radyo işletme tekeline elinde bulunduran bu şirket, tam anlamıyla millî bir müessese olmadığından hizmetin geliştirilmesi ve dinleyicilerin tatmini gayelerinden çok, kazancın artırılması amacına yönelmiştir. İşte, bu sebeple aynı yıl, Türk Telsiz Telefon Anonim Şirketinin sözleşmesi bozularak (fesh olunarak) radyo istasyonları doğrudan doğruya PTT Genel Müdürlüğüne yönetilmeğe başlamıştır.

Türkiyede modern anlamıyla radyo yayınları, Ankaradaki radyo istasyonunun yeniden kurulmasından sonra başlamıştır. 28/Ekim /1938 tarihinde Ankara Radyo Müdürlüğü emrinde resmen çalışmaya başlayan uzun dalgalı Türkiye Radyosu ile Kısa dalgalı Ankara Radyosu bu tarihten itibaren tam bir Devlet dairesi olarak yayma başlamıştır (18).

1 Mayıs 1964 günü bütününü yürürlüğe giren 359 sayılı Kanunla mevcut tesisler «Türkiye Radyo Televizyon Kurumu» (TRT) adıyla kurulan tüzel kişiliğe sahip bir kamu İktisadi teşebbüsüne geçmiş ve bu kurum tarafından işletilmeye başlanmıştır.

(17) Fernand TERROU., age., s. 52.

(18) Bkz. : Hasan Refik ERTUĞ : Radyo işletmeciliği ve Meseleleri, İstanbul 1967, s. 53-61

Televizyonun ülkemizdeki gelişimine gelince : Genel Kültür ve eğitim alanlarında radyodan daha somut bir araç olduğu genellikle kabul edilmesine rağmen ülkemizde Televizyon istasyonlarının kurulması çok gecikmiştir. Bu gecikmenin sebebi olarak «bir yandan yayın sahasının dar oluşu dolayısıyla küçük bir kitleye hitap edişi öte yandan hem tesis masraflarının, hem de alıcı cihazlarının büyük iç ve özellikle dış finansmanı öne sürülmüştü.

Türkiye Radyo Televizyon Kurumunun çalışmaya başladığı 1964 yılından başlayarak 1968'e kadar Televizyon etrafındaki tartışmalara sık sık kamu oyunda rastlanmaktayız. Yukarıda naklettiğimiz gerekçe ile Devlet Planlama Teşkilâtının Televizyonunun kurulması lehinde, Birinci Beş Yıllık Kalkınma Plânında kesin bir tutum göstermemesi sebebiyle kamu oyundaki tartışmalar epey uzun sürmüştür :

Lâkin kısa bir süre içinde Televizyonun bir an önce kurulması gerektiği genel bir kanaat halinde belirmiştir

İkinci Beş Yıllık Kalkınma Plânı (1968 - 1972), Televizyonun kurulmasını öngörmekle bu tartışmalara bir son vermiş oldu. Televizyon konusunda şu hususu tesbit edebiliriz : şimdiki durumda, haftanın beş gününde Televizyon yayını başlamış olmakla beraber, ülkemizin bütün illerinde birbiriyle bağlantılı, modern, verimli bir Televizyon sistemi kurulamamıştır (19).

II — Etki Alanları

Günümüzde, radyoyu artık posta araçlarının modern bir türü olarak kabul etmeğe imkân yoktur. Bu araç, sinemanın ve bir dereceye kadar basının rakibi durumundadır. Çünkü, akustik imkânlar sayesinde binlerce kilometre uzaktaki dinleyiciye doğrudan doğruya yayın yapılabilmektedir.

Filimlerinde dünyanın hemen hemen her tarafında en seri araçlarla gönderilmesine rağmen sinema , radyo ve televizyon gibi uzaklardaki insanlara doğrudan doğruya erişmek imkânına sahip değildir.

Kısacası, radyo haberlerin ve düşüncelerin geniş kitlelere süratle yayılmasında en büyük rolü oynamaktadır.

(10) Bu hususta geniş bilgi için «Televizyon Meselesi» başlıklı yazımıza bakılabilir (Cumhuriyet Gzt; TRT ve Anayasa) başlıklı yazı dizisi, No: 2, 13.5.1969 - 16088, s. 2.

Radyonun etki alanı ile ilgili olarak tesbit edilen bir diğer husus şudur : Psikologların ileri sürdüklerine göre, insan idrakine kulak yoluyla ulaşan olaylar, insanı göz yoluyla ulaşanlardan daha çok etkiler.

İşte, belirttiğimiz bu sebeplerden ötürü, Radyo bir kitle haberleşme aracı olarak etki alanının genişliği gözönünde bulundurularak mübalağalı bir şekilde övülmektedir. Bir yazara göre «Radyo insanın icad ettiği son haberleşme aracı olmakla beraber içinde yaşadığımız yüzyılın harikasıdır. (20).»

Radyonun etki alanının gittikçe, genişlemesi, tıpkı basın için olduğu gibi, bu araçla ilgili bazı sorunların çözümü konusunda Devlete yeni görevler yüklemiştir. Gerçekten , radyo ve televizyon idarelerinin tarafsızlığını sağlamak, halen, bir çok ülkede en önemli bir problem teşkil etmektedir. Çünkü bu araçlarla yapılan yayınlar da basın yolu ile yapılan yayınlar gibi, kamu oyunu oluşmasında önemli rol oynamaktadırlar. Ülkemizdeki duruma gelince :

Bundan 46 yıl önce başlayan radyo yayınları, uzun bir süre abone sayısının gayet mahdut oluşu sebebiyle büyük kitlelere hitap edememişti. Nitekim, ilk radyo yayınları konusundaki gözlemlerini, o yılları yaşamış ve daha sonra İstanbul Radyoevi Müdürlüğü görevinde bulunmuş bir yazar şöyle belirtmektedir : İstanbulda ve Ankara'da yapılan bu radyo yayınları, muvaffakiyet kazanamamış, halkımıza ne teknik kalite, ne de program ve tertip bakımından memnun edebilmiştir»

Naklettiğimiz bu gözlemin karşısında olan yazarlardan Uluğ, daha ilk yıllardan itibaren radyo yayınlarına karşı halkın büyük bir ilgi gösterdiğini belirtmektedir :

«Türk Telsiz Telefon Şirketi, Postahaneden ilk yayınlarını yaptığı zaman onun her türlü eğlendirici ve eğitici zevkenden yoksun taşra şehirlerinde yaşayan vatandaşlarımız için ne büyük manevi destek olduğunu gördüm. Evlerine bir radyo alamayanların meydanlarda toplanarak radyo alıcısı getiren kahvehanelerin, belediyelerin önünde saatlerce beklediklerine şahit oldum (21)».

(20) MALETZKE : age., s. 19.

(21) ULUG : Basında ilâm ve reklâm seminerine sunduğu Tebliğ. Bu Tebliğin metni için bkz. : Basında İlân ve Reklâm Semineri, İstanbul Taksim Belediye Gazinosu, 17 -19 Mart 1965, tertip eden: (Türkiye Basın Enstitüsü). Bu seminere sunulan bütün tebliğler ve görüşmelerin tutanakları «BASINDA İLÂN VE REKLÂM SEMİNERİ», Hazırlayan: Türkiye Basın Enstitüsü inceleme ve Araştırma Kurulu adına Semih Tiryakioğlu, İstanbul 1965, «Künyeli» kitapta derlenmiştir.

1938 yılına kadar radyo verici istasyonlarının takatsizliği ve programlardaki cansızlık, değişen iktisadi şartların bir sonucu olarak satın alma gücündeki düşüklüğü bütünü arttırmış ve radyo alıcı makinelerinin sür'atle artmasına engel olmuştur. İkinci Dünya savaşı sıralarında alıcı sayısı 100 bini ancak aşmıştır. 1945-1946 yılları arasında da artan oranları düşük kalmıştır. 1947 ile 1957 arasındaki 10 yıllık dönem içinde alıcı sayısı yaklaşık olarak 1 milyon artmıştır. Aşağıdaki istatistik bilgileri bu hususta daha iyi bir fikir verecek niteliktedir :

Alıcı sayısı 1927'de 5 bin iken 1938'de ancak 48 bine yükselmiştir. Bu artış, diğer ülkelerle, kıyaslanırsa çok düşüktü. Mevcut alıcıların yarısı İstanbul ve Ankara'da toplanmıştı. 1942'de bu sayı 123 bine yükselmiştir.

Aynı yıl içinde yapılan bir ankete göre, alıcıların çeşitli meslek mensupları arasındaki dağılışı şöyleydi :

- Devlet memurları (% 46'nın biraz üstünde),
- İş adamları (% 30'un biraz üstünde),
- İşçi ve köylüler (% 10),
- Çeşitli kişiler (% 14).

Bu sırada şu hususu da belirtelim :

O tarihte radyo ruhsatnamelerinden PTT'nin tahsil ettiği ücretler, Devlet radyo işletmelerinin masraflarını fazlasıyla karşılıyordu.

Daha sonraki yıllarda radyo alıcısı sayısı şöyle bir gelişme seyri izlemiştir :

Alıcı sayısı, 1945 yılında 178.762, 1946'da 187.579'du. Bu yıllardaki artış oranlarının düşüklüğünde etken olarak alıcı ithalindeki ve yedek parça sağlamadaki güçlükler gösterilmektedir.

Radyo alıcısı sayısı, 1947'de 207.650 iken, on yıl sonra 1957'de bu sayı 1.097.965'e yükselmiştir (22).

Elimizde mevcut istatistik bilgilere göre 1967 yılı itibarıyla radyo alıcı sayısı 2.720.959'a ulaşmıştır. Aşağıdaki Tablo'da radyo sayısının- İdarî bölünüş ve kullanılış yerlerine göre dağılımı gösterilmiştir.

(22) Bkz. : AYLIK İSTATİSTİK BÜLTENİ : Mayıs 1966, Devlet İstatistik Enstitüsü Yayını, s. 46,

TABLO 1 : RADYO SAYISININ DAĞILIMI (*)

Yıllar	İdari bölünüşe göre				Kullanış yerlerine göre			
	Toplam	Şehirde	Köyde		Konutta	Umumi yerlerde	Tasit-lerde	Diğer yerlerde
1963	1.816.437	1.414.465	401.972	1.702.230	47.325	41.314	25.56	
1964	2.079.322	1.565.227	514.095	1.949.626	56.792	56.319	16.585	
1965	2.195.501	1.611.586	583.915	2.045.547	61.187	67.907	20860	
1966	2.383.990	1.682.094	701.896	2.212.571	79.833	73.577	18.009	
1967	2.720.959	1.890.100	830.859	2.560.203	65.366	72.735	22.555	

(*) Kaynak: PTT Genel Müdürlüğü (Bkz.: TÜRKİYE İSTATİSTİK YILLIĞI, 1968, Devlet İstatistik Enstitüsü, Yayın No: 580, Ankara 1969, s. 281).

Naklettığımız bu istatistiki bilgiler, yalnızca ruhsatlı radyo sayısını göstermektedir. Buna transistorlu ve «kayıtsız» alıcıları da eklemek gerekir. Halen «kayıtsız» ve transistörlü cep radyoları ile birlikte ne kadar radyo alıcısı bulunduğu kesin olarak bilinmemekle beraber, resmî rakamlara göre dahi radyonun ülkemizde de hayli yaygın bir kitle haberleşme aracı olduğu sonucuna varılır (23).

Uluslararası kurallara göre, her alıcıyı en az dört kişinin dinlediği kabul edilirse, (Türkiyede kahvehanelerin yaygın olması sebebiyle bu sayı daha fazladır) genel nüfus 1965 yılı itibariyle 31.391.207 olduğundan nüfusun 10 milyona yakın bir kısmı (yaklaşık olarak genel nüfusa oranla 1/3 ün biraz altında) radyo dinlemektedir.

Radyo alıcısı sayısı son yıllarda Ülkemizde sür'atli bir yükseliş göstermiştir. Şubat 1945'deki toplam 184.125'ten, 1966 yılının aynı ayında 2.437.050'ye varan bir artış vardır.

Görülüyor ki, radyonun etki alanı gün geçtikçe genişlemektedir.

Alıcı sayısında görülen bu artışlara paralel olarak, son yıllarda verici radyo istasyonlarının sayısı ve güçleri de artmıştır. Daha da arttırmak çabaları gösterilmektedir.

Tablo 2'deki bilgilerden anlaşılacağı üzere, Türkiye'de geniş dinleyici kitlelerine hitap eden belli başlı verici radyo istasyonları Ankara ve Erzurum uzun dalga istasyonları ile İstanbul, Çukurova ve İzmir orta dalga istasyonlarıdır. Bunlardan başka, 10 ilimizde il radyosu ve başkent Ankara'da yayın yapan iki küçük verici radyo istasyonu vardır.

Radyonun etki alanının genişlemesinde radyo programları da önemli bir etkindir. Örneğin, dinlemenin mümkün olduğu saatlerde çoğunluğun beğeneceği programlar geliştirilmemişse, bu durum radyonun etki alanını elbette ki daraltır.

Türkiye'de henüz Televizyon tam anlamıyla yaygın olmadığına göre radyo tek başına okuma yazma bilmeyen çok geniş bir dinleyici kitlesine hitap eden bir haberleşme tekniğidir.

TRT Kuruntunun çalışmaya başladığı yıllardan önceki dönemde, radyo işletmeciliğinin Devletin mutlak kontrolü altında bulunması dinle-

(23) Bazı ülkelerdeki radyo alıcı sayısının 1966 yılı itibariyle dağılımı şöyledir : Almanya (Doğu) 5374000; Almanya (Federal) 22720000; A.B.D. 58517000; Fransa 23823000; İngiltere 28789000; S.S.C.B. 72077000; Yugoslavya 7368000. (Bkz. : TÜRKİYE İSTATİSTİK YILLIĞI, 1968, s. 429).

İstasyonlar	1965		1966		1967	
	Sayı	Güç	Sayı	Güç	Sayı	Güç
Merkez Postaları						
Ankara Uzun Dal.	3	240	3	240	3	240
Bölge Radyoları						
İstanbul	2	150	2	150	2	150
Çukurova	—	—	—	—	1	300
İzmir	—	—	—	—	1	100
Erzurum	—	—	—	—	1	100
İl Radyoları						
Adana	1	2	—	2	1	2
Gaziantep	1	2	—	2	1	2
Antalya	1	2	—	2	1	2
Kars	1	2	—	2	1	2
Van	1	2	—	2	1	2
Erzurum	1	2	—	2	1	2
İzmir	1	2	—	2	1	2
İstanbul	1	2	—	2	2	2
Ankara	1	2	—	2	2	2
Diyarbakır	—	—	—	—	—	—

yicilerin dilek ve eğilimlerinin sistematik bir şekilde araştırılmamış olması vb. sebepler radyo programlarından yararlandırmayı sınırlandırmıştır. Ve böyle uzun bir süre, radyo programları, kalıplaşmış, değişmez şablonlar içinde yürütülmüştü.

Oysa, Türkiye’de, özellikle okuma yazma bilmeyen seçmen vatandaşların verecekleri siyasal kararların sağlam bir haber alma ve bilgi te-

(*) Kaynak : TRT Genel Müdürlüğü (Bkz. : TÜRKİYE İSTATİSTİK YILLIĞI, 1968 s. 281).

meli üzerine oturtulması lüzumludur. Ancak, böyle makul olmyan duygu ve heyecanlardan kaynak alan psikolojik bir ortamdan kurtulmak mümkün olacaktır. İşte bunun içindir ki, okuma yazma bilmeyenlere de doğrudan doğruya hitap eden radyonun sunduğu bilgi ve haberler kanaatlerin oluşumu açısından özel bir önem taşımaktadır.

Zaten TRT ye düşen başlıca görev, temel bir vatandaşlık bilgisinden mahrum geniş halk kitlelerinin siyasal eğitimine yardımcı olmak,

Nitekim, TRT 1964 ile 1972 yılları arasındaki sekiz yıllık yayın faaliyetlerini incelenirse, kurumun bu amaca uygun bir yayın programı düzenlediği görülür. Bu süre içinde sözlü yayınlara % 30'un üzerinde yer verilmiştir. Bu yayınların % 10'u haber, % 20'si konuşma olarak sunulmuştur (24)

Öteki kitle haberleşme araçları ile kıyaslanırsa, en yeni bir haberleşme aracı olmasına rağmen Televizyon, hem göze hem kulağa hitap ettiği için en geniş etki alanına sahip bulunmaktadır.

Tıpkı radyo yayınlarında olduğu gibi, burada da öğrenim ve eğitimi aşağı seviyede olanların televizyon yayınlarını en fazla ve uzun süre izledikleri görülmektedir. Mediko - psikolojik, sosyal ve pedagojik anketlerle Televizyonun bugün için en etkili araç olduğu anlaşılmış bulunmaktadır.

Televizyonun etkili bir kitle haberleşme aracı oluşunu şöylece açıklamak mümkündür. :

Bu araç, resim ve sesi, aynı anda nakletmekte olduğundan, her eve, seyircinin ayağına, dünyada olup bitenleri (aktüaliteyi) ulaştırabilen tok kitle haberleşme, aracıdır. Bu özelliği yüzünden televizyon halkla en yakın ilişkiyi kurabilmekte ve geniş kitleleri etki alanı içine alabilmektedir.

Bununla birlikte şu hususu da açıklamak gerekir;

Bu araç yolu ile halka daha fazla bilgi aktarma imkânı mevcut bulunmakla beraber, astronomik yapım (prodüksiyon) giderler yüzünden Televizyon verici istasyonlarının sayısı kolay artmamaktadır.

Şimdiki durumda (Ocak 1973), bütün illerimizde birbiriyle bağlantılı, verimli bir televizyon sistemi mevcut olmadığı için televizyonun etki alanı radyoya oranla daha dardır.

(24) Kaynak: TRT Genel Müdürlüğü (Bkz.: TÜRKİYE İSTATİSTİK, 1968 s. 282).

SONUÇ

Bu araştırmadaki açıklamalarımızla şu sonuca varmış bulunmaktayız : Haberleşme araçlarında son elli yıl içinde önemli gelişmeler olmuş radyo ve televizyon bu dönemde, kitle haberleşmesinde pek önemli bir rol almaa başlamıştır. Öteki kitle haberleşme aralarındaki gelişmeler de gözönünde bulundurularak denilebilir ki, bütün bu gelişmeler, insanlar arasındaki ilişkileri, temasları hızlandırmıştır.

Radyo ve televizyonun da içinde yer aldığı «kitle haberleşme araçları» artık klasikleşen bir deyişle «yasama, yürütme ve yargı»dan sonra gelen ve (bu organların görevlerini tamamlayan bir siyasal kuvvettir. şu halde, basın, bugün artık yalnız başına değil öteki kitle haberleşme araçları ile birlikte «dördüncü kuvvet»tir.

Kısaca kitle haberleşme araçları, bugün toplum hayatının her kesiminde çok geniş et kiler yapmaktadır.

Bir toplumun ekonomik kültürel ve sosyal gelişmesinde geniş ölçüde etkili olan bu araçların önemini ve rolünü yazarlar kmsemeye taraf tardır.

Bununla birlikte, kitle haberleşme araçlarının etki alanlarının gittikçe genişlemekte bulunduğu, gemilikle kabul edilmektedir. Göze ve kulağa hitap eden kitle haberleşme araçları sınırları ortadan kaldırmakta ve az gelişmiş toplumun insanı, daha refahlı bir hayat hakkına sahip olduğunu, gelişmiş ülkelerde kıyaslamalar yaparak anlamaktadır.

İşte, böylece Radyo ve Televizyon, gibi başlıca yayın teknikleri, kamu oyunun gerek oluşumunda ve gerekse açıklamasında en önemli rolü oynamaktadırlar.

Araştırmamızda yer alan gözlemler göstermektedir ki, Türkiyemizde kitle haberleşme araçlarının hepsi ve bunlar içinde özellikle televizyon, yeterli bir ortama erişmiş değildir, Radyonun etki alanı gün geçtikçe genişlemektedir. Ancak, «kişisel haberleşme» bu aracın alanını özellikle seçim sürelerinde daraltmaktadır.

Bilindiği üzere, televizyon, bütün illerde kurulup işletmeye henüz başlamış değildir. Televizyonun bütün illerde kurulup işlemeğe başlaması, çeşitli bakımlardan kitle haberleşmesine ayrı bir karakter ve canlılık kazandıracadı gibi, sinemanın ve özel olarak «haber filimciliği»nin gelişmesine de yardımcı olacaktır.

Radyonun etki alanı ile ilgili bir başka husus şudur :

Türkiye’de okur yazar oranının düşük olması (25) nedeniyle radyonun etki alanı, son sekiz yıl içinde basma kıyasla daha çok genişlemiştir. Aynı husus televizyon bakımından da gerçekleşmiştir. Bu aracın etki alanı her geçen gün hızla artmaktadır.

Televizyon bütün illerde henüz kurulup çalışmaya başlamamış olması karşısında, Türkiye’imizde halen en etkili kalkınma aracının radyo olduğu sonucuna varmak mümkündür.

(25) Altı ve daha yukarı yaşlar gözönünde bulundurulursa okuryazar oranı 1965 yılında % 48.72’dir (Bkz. : TÜRKİYE İSTATİSTİK YILLIĞI, Ankara 1968, s. 42).

İDARİ COĞRAFYA

ÇAMARDI İLÇESİ İDARİ COĞRAFYASI

Erol ÖZÜREL

Çamardı Kaymakamı

1 — İLÇENİN TÜRKİYE İÇİNDEKİ YERİ :

Çamardı İlçesi Orta Anadolu'da Niğde İline bağlı doğusunda Kayseri İlinin Yahyalı İlçesi, Batısında Niğde İlinin Bor İlçesi, Güneyinde Adana İlinin Pozantı ve Karaisalı İlçeleri ile çevrili olup yüzölçümü 1204 Km², dir.

2 — TABİİ COĞRAFYASI :

a) Jeolojik yapısı : İlçe deniz seviyesinden 1600 metre yükseklikte anti Torosların eteklerinde Ecemiş Çayı vadisi kenarında kurulmuş genellikle dağlık ve yaylalıktır. Toprak Ecemiş vadisi içinde ziraata elverişlidir. Diğer yerler sarp kayalık, engebelik, ve kıraçtır. Arazide çok sayıda maden yatakları vardır. Bunların halen işletilen Enyelli köyü Celallar köyünde demir madeni, Sulucova köyü Tekneli yaylasında Çinko, Kurşun madenleri İlçe Merkezi Karakaya mevkiinde Antimuan madenidir.

b) Arazi Durumu : Ecemiş çayı vadisinde taban arazi ziraata elverişlidir. Diğer yerler sarp kayalık ve engebelidir. Mer'a ve kıraç arazi görünümündedir.

c) İklimi : İlçenin iklimi kara iklimidir. Yazları sıcak ve kurak kışlar uzun kar yağışlıdır. Sıcaklık kışın -24 dereceye kadar düşer, yazın ise sıcaklık azami +30 dereceye çıkar. Rüzgârlar devamlı olarak kuzey ve güneyden orta hızlı olarak eserler. Kışın bazen şiddetli esip tipi haline dönüşür. Kışın kar yağışı ilçede 30 Cm. köylerde ise 80 Cm. arasında değişir.

d) Bitki Örtüsü : İlçe bitki örtüsü bakımından Orta Anadolu bölgesinin özelliğini taşır. Arazinin %1 i ormanlıktır, % 5 i mer'a, % 18 i

ziraata elverişli arazi geri kalan kısmı ise kayalık ve kıraç arazi durumundadır.

e) Akar Sular : Anti Torosların Mücen yaylası eteklerinden çıkan Ecemiş çayı ve Ecemiş'e bağlanan Ören Üçkapılı boğazının Karapınar mevkiinden çıkan Karapınar suyu, güneyde birleşerek Seyhan'a akarlar.

f) Önemli Dağları, Ovalan, Yayla ve Mer'aları ve Gölleri ; Anti Torosların kazamızda mevcut en yüksek tepesi Demirkazık (3756 M.) ve sırası ile Kızılkaya, Direktaş, Boruklu Tepe, Cebel ve Aladağlar önemli dağlarıdır. Yayla ve Mer'a olarak Emli. Tekneli, Mücen Mazmılı, Kepez, ve Üçkapılı yaylalarını sayabiliriz.

Önemli Gölleri olarakta, Torosların tepesinde Yedigöller adıyla anılan buzul gölcüklerini sayabiliriz.

3 — İLÇENİN TARİHÇESİ :

a) İlçenin kuruluş ve gelişimini etkileyen nedenler : İlçe Torosların eteklerinde kurulmuş dağlık bir araziye sahiptir. Kışın uzun ve sert geçtiği için, halkın çoğu Adana ve Niğdeye yerleşmişlerdir. Yazın ise gelenler bahçelerinin başına gidip 3 - 4 ay kalıp tekrar dönerler.

İlçe kuruluş yeri olarak, bir çıkmaz sokağı andırır. Arkasındaki Toroslar güneye inme imkânını zorlaştırır. Kışın mevcut yoldan geçme sağlanırsa ilçe gelişme imkânına kavuşabilir. Hatta Kayseri Adana arası kısa bir hat olarak ortaya çıkar.

İlçede elde edilen gelir yazın gelen büyük bahçe sahipleri tarafından belirli merkezlere götürülür, ilçe için harcanmaz.

İlçe arazi şartları bakımından dağlık, taşlık olduğu için ziraat arazisi de az olduğundan senenin 7-8 ayı özellikle köylerde boş geçer. Bütün köylerimizde mevcut halı tezgâhlan şekil ve kalite bakımından düşük olduğundan dış pazar bulamamaktadır. Buda köylerimizin keza İlçe Merkezinin gelişmesini engellemektedir.

b) Tarihçesi : Çamardı Kazası iki mahalleden meydana gelmiştir. Bunlardan biri Maden, diğeri Bereketlidir. Bereketlinin kuruluşu dv mahalleye nazaran daha eskidir. Şam'ın Bereke Mahallesinden geliş tarihleri henüz belli olmayan bir zamanda gelen yedi aşiret Bereketlinin tepesine yerleşerek buraya Bereketli adını verirler. Bu aşiretlerin belli başlıları Emiroğulları, Karagözoğulları, Körkoçoğullarıdır. Bundan 150 - 200 sene önce, Gümüşhane'nin eşrafından Gümüş işletmesi ile meşgul olan

Hacı Mutu bey adlı bir mühendis etrafı ile birlikte Hacca giderken uğradığında, tesadüfen bir avcının çantasında parlak taşlar görür bunun kurşun madeni ile karışık gümüş madeni olduğunu anlar. Haç dönüşü ailesini de alarak bu gümüşü işletebilmek için Maden Mahallesine gelir ve yerleşirler. Bu madenleri de işletmek için kaza etrafında mevcut ormanları tahrip ederler. Osmanlı Devleti zamanında burası Konya eyaletine bağlı olarak idare olunurdu. Ve 1948 tarihinde Çamardı Bereketli Maden Nahiyesi, kaza olur.

4 — İLÇE ÖRGÜTÜ

A Merkezi İdarenin Taşra Teşkilâtı :

1 — Başbakanlık ve Devlet Bakanlıkları :

- a) Tapu Sicil Memurluğu : Bir Tapulama Teknisyen Yardımcısı ve bir odacı.
- b) Müftülük : 1 Müftü, 1 memur, 17 kadrolu imam, 2 kadrolu müezzin 1 vaiz, 1 odacı.

2 — **Adalet Bakanlığı** : 1 Savcı, 2 hakim, 1 başkâtip, 3 kâtip, 2 gardiyan, 1 odacı.

3 — İçişleri Bakanlığı :

- a) Kaymakamlık : 1 Kaymakam, 1 tahrirat kâtibi, 1 şoför, 1 odacı
- b) Nüfus Memurluğu : 1 nüfus memuru, 1 kâtip, 1 odacı.
- c) İlçe Jandarma Komutanlığı : 2 Astsubay, 2 uzatmalı çavuş, 2 onbaşı 10 er.

4 — **Maliye Bakanlığı** : 1 malmüdürü, 1 muhasebe memuru, 1 veznedar, 2 vergi memuru, 1 milli emlak memuru, 1 yoklama memuru, 3 tahsildar, 1 dava takip memuru, 1 odacı.

5 — Milli Eğitim Bakanlığı :

- a) İlköğretim Müdürlüğü : 1 ilköğretim müdürü, 71 asil öğretmen, 5 stajyer öğretmen 1 muvakkat öğretmen, 1 katip, 4 odacı.
- b) Orta Okul Müdürlüğü : 1 müdür, 1 müdür yardımcısı, 2 öğretmen, 1 kâtip, 2 odacı.

c) Halk Eğitim Merkezi Müdürlüğü : Halen yeni kurulmaktadır.

d) Kitaplık Memurluğu : 1 kitaplık memuru 1 odacı.

6 — Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı : 1 sağlık merkezi Tbb. 2 gezici sağlık memuru, 1 idare memuru, .1 anbar memuru, 1 hemşire yardımcısı, 5 ebe, 3 odacı, 1 aşçı, 1 şoför.

7 — Tarım Bakanlığı :

a) Ziraat Mühendisliği : 1 ziraat mühendisi, 2 ziraat teknisyeni 1 ev ekonomisti, 1 sellektör makinisti, 1 şoför.

b) Veterinerlik : 1 hayvan sağlık memuru.

c) Meteoroloji Memuru : 1 memur.

8 — Gümrük ve Tekel Bakanlığı : 1 tekel memuru 1 odacı, 1 işçi.

B) Mahalli İdareler Örgütü :

1 — Özel İdare Memurluğu : 1 özel idare memuru, 1 gelir memuru, 1 tahsildar, 1 odacı,

2 — Belediye Örgütü :

a) Merkez Belediyesi : 1 Reis, 1 Sayman, 1 kâtip 1 zabıta memuru 1 tahsildar, 1 elektrik ustası, 3 elektrik santral memuru, 2 temizlik işçisi, 1 şoför.

b) Bademdere Belediyesi : Halen yeni kurulmaktadır.

C) İktisadi Devlet Teşekkülleri :

1 — PTT. : 1 müdür, 1 memur, 1 yaya dağıtıcı, 2 atlı dağıtıcı, 1 hat bakıcısı.

2— T.C. Ziraat Bankası : 1 müdür, 1 muhasebeci, 1 şef muavini, 1 veznedar, 2 takip memuru, 1 gişe memuru, 1 daktilograf, 2 odacı, 1 kaloriferci.

5— İDARİ BOLÜNÜM VE NÜFUS :

Çamardı ilçesinin Bucağı yoktur. 20 köyü ve 1 de yeni kurulan Bademdere belediyesinden teşekkül etmiştir.

İlçenin 1950 yılından itibaren nüfus sayımlarındaki nüfus miktarları aşağıda gösterilmiştir.

Yıllar	Şehir Nüfusu	Köy Nüfusu	Toplam
1950	2493	12242	14735
1955	1727	11693	13423
1960	1956	12747	14703
1965	2211	13926	18137
1970	2721	14842	17563

6 — SOSYAL VE KÜLTÜREL DURUM :

İlçe bulunduğu yer itibariyle çıkmaz sokağı andırmaktadır. Herhangi bir hareketli yaşantıya sahip değildir. İl merkezine ve diğer yakın büyük merkezlere gidip gelmek çok zordur. İlçeye ait otobüsler ilden dönünce sanki kazanın dış dünya ile alakası kesilir.

Kazaya günde 20 - 25 gazete gelir ve hemen hepsini sadece memurlar okur. Yıl sonunda öğrencilerin tertipledikleri temsilardan başka bir kültür faaliyeti yoktur. Yalnız son beş aydan beri Çamardı'nın Sesi adı altında mahalli bir gazete çıkarılmaktadır.

Halk kanunlara saygılıdır. Dini inançları yönünden mutedildir. Taassup yoktur. Kaza merkezinde 4 ve her köyünde genellikle bir camii vardır. Halkın konut olarak kullandığı meskenler iyi ve sıhhidir. Halk yakacak ihtiyacını odun ve tezekle karşılar. Mevcut elektrik aydınlatmaya ve sanayiye kâfi gelmemektedir. İlçe suyu fazlası ile mevcuttur.

İlçede bir sağlık merkezi vardır. Halk hastalanınca çoğu zaman doktora baş vurur. Fakat bazen halk belirli hastalıklar için yazın kurutarak sakladıkları otlardan faydalanır. Çoğu zamanda hastalar şifa bulurlar.

Kazada 1 sinema vardır. Fakat devamlı değildir. Bazen film getirilir ve oynatılır. Bu sebeple İlçe geçici bir canlılık kazanır.

Çamardı Milli Eğitim yönünden hızlı bir gelişim içindedir. Okulsuz köy yoktur. İlçe Merkezinde iki ilkokul ve bir Ortaokul vardır. Köy ve kazada zaman zaman biçki dikiş kursları açılmaktadır.

İlçede bir kitaplık vardır. Fakat faal değildir.

7 — EKONOMİK DURUM :

a) Zirai Durum : İlçenin toplam olarak Ziraat yapılan arazi miktarı 38.260 hektardır. Bunun 34.000 hektarında tarla ziraatı, 1.000 hektarında, bağcılık, 2.500 hektarında meyvecilik, 500 hektarında sebzeçilik, geri kalanında da hayvan yemi ekilmektedir. İlçenin arazi bölünüşü şöyledir :

Arazinin cinsi	Miktarı (Hektar)
Ziraat yapılan arazi	38.260
Mera arazisi	46.100
Orman arazisi	260
Sulu arazi	4.260
Kıraç arazi	33.000
İşe yaramayan arazi	16.240

Tarla ziraatına modern usuller girmeye başlamıştır. Buğday, çavdar, ve Arpa en çok ekilen hububat cinsidir. Elde edilen hububat çoğu zaman büyük bir kısmı satılmayıp kendilerinin kışlık yiyeceği olur.

b) Meyve ve Sebzeçilik ; İlçenin en önemli meyvesi elmadır. Bunun yanında kiraz, vişne, armut, ceviz, dut, üzüm, kayısı, şeftali kaza ihtiyacını geniş ölçüde karşılar. Bağcılık yaz mevsiminin kısa sürmesi nedeniyle bir ticari mal haline gelememiş ancak, halkın kışlık ihtiyacı için turşu yapımında ve pekmez yapımında kullanılmaktadır.

Sebzelerden ise en çok fasulye, patates, salatalık, kabak ve mısır ekilir. Fasulye çoğu zaman kazanın bir gelir kaynağıdır. Dışarıdan gelen tüccarlar tarafından alınıp götürülür.

c) Hayvancılık : Hayvancılık çok ileri gitmiş durumdadır. Kazamızın kendi hayvanlarından başka yazın Adana Bölgesinden çok sayıda aşiret yaylalara gelip yerleşirler.

İlçenin Hayvan mevcudu şöyledir

Kovun	Tiftik	Sığır	Kılkeçisi	Merkep	At	Manda	Katır
77.850	22.700	12.050	6.250	3.100	227	215	135

8 — BAYINDIRLIK DURUMU :

İlçe merkezinde hükümet konağı sağlık merkezi ve lojmanı belediye binası ile T.C. Ziraat Bankası en sağlam ve yeni binalardır.

İlçe merkezinden her köye yol vardır. Bunların bazıları kışın geçit vermez. İlçe merkezinden Niğde il merkezine mesafesi 72 km. dir. Bunun 52 Km. si stabilize olup kışın şiddetli zamanlarında günlerce geçit vermez. Bütün köylerde içme suyu mevcuttur. Bazılarında yetersiz olmakla beraber ilgili çalışmalar yapılmaktadır.

9 — İLÇEDE TURİZM :

İlçe turizm yönünden özellikle dağcılık bakımından bir hayli enteresan yerlere sahiptir. Tam anlamı ile örgütlenmiş bir dernek olmadığından gelen turistlere gerekli yardım yapılamamaktadır. Bu suretle de büyük bir gelir sağlanabilecek konuya gereken önem verilmemektedir.

10 — İLÇENİN KALKINMASI VE GELECEĞİ :

Çamardı İlçesi güneyinde bulunan Adana İlinin Pozantı İlçesine yaz kış geçit veren bir yolla bağlanırsa ilçe gelişmeye yüz tutar. Turizm açısından da ele alınırsa kaza büyük bir gelişim gösterebilir. Keza kazanın çoğu yerlerinde mevcut maden yatakları tam manası ile işletilirse kazaya bir hareketlilik girer. Büyük gelir kaynağı olur.

Halk el sanatlarına özellikle halıcılığa çok meraklıdır. Halıcılık kooperatifler yolu ile desteklenirse kazanın geleceği ümit verici olur.